

Prva številka // poljudni članek: **Sove na Slovenskem** // ornitološki potopis: **Otok Skomer – raj za morske ptice** // varstvo ptic in narave: **Notranjski regijski park** // Invazivne rastlinske vrste // portret ptice: **Poljska vrana** // portret ornitologa: **Carl Linné** // določevalni kotiček: **Določanje sovjih mladičev** // skozi objektiv: **Lišček**

Svet ptic: 01,'08

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije // letnik 14, številka 01, februar 2008 // ISSN: 1580-3600

→ SVET PTIC:

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, letnik 14, številka 01, februar 2008//ISSN: 1580-3600 prej Novice DOPPS//ISSN: 1408-9629

spletna stran:

<http://hinet.si/dopps/projekti/svetptic/>

izdajatelj:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia[®]), p. p. 2990, SI-1000 Ljubljana

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki je zakon o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je potrebno soglasje izdajatelja.

Revija nastaja po velikodušnosti avtorjev, ki svoje pisne in slikovne prispevke podarjajo z namenom, da pripomorejo k varovanju ptic in narave.

naslov uredništva:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS – BirdLife Slovenia[®]), Tržaška cesta 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana, tel.: 01 426 58 75, fax: 01 425 11 81, e-pošta: dopps@dopps-drustvo.si, www.ptice.org

glavna urednica: Petra Vrh Vrezec

e-pošta: petra.vrh@dopps-drustvo.si

uredniški odbor: Marjana Ahačič, Luka Božič, Katarina Denac, Tomaž Mihelič, Jakob Smole, dr. Al Vrezec

lektoriranje: Henrik Ciglič

art direktor: Jasna Andrič

oblikovanje: Mina Žabnikar

prelom: Primer d.o.o.

fotoliti: Fotolito Dolenc d.o.o.

tisk: Schwarz d.o.o.

naklada: 2500 izvodov

izhajanje: letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno. Revijo sofinancirata družba Mobitel in Grand hotel Union d.d. Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610. Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva. Prispevke lahko pošiljate na naslov uredništva ali na elektronski naslov: petra.vrh@dopps-drustvo.si Za objavo oglasov pokličite na društveni telefon ali pošljite e-mail na naslov uredništva.

Poslanstvo DOPPS je varovanje ptic in njihovih habitatov z naravovarstvenim delom, raziskovanjem, izobraževanjem, popularizacijo ornitologije in sodelovanjem z drugimi naravovarstvenimi organizacijami.

predsednik: Damijan Denac

podpredsednik: dr. Al Vrezec

upravni odbor: Dejan Bordjan, Dare Fekonja, Jernej Figelj, Andrej Figelj, Leon Kebe, Žiga Iztok Remec, Aljaž Rijavec, Jakob Smole, Rudolf Tekavčič, Aleš Tomažič

nadzorni odbor: dr. Tatjana Čelik, dr. Peter Legiša, Bojan Marčeta, dr. Tomi Trilar (predsednik)

direktor: Andrej Medved

IBAN: SI56 0201 8001 8257 011

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife International.

Fotografija na naslovnici: Sove so v ljudskem pojmovanju polne različnih vraževerij; po starogrškem dramatik Aristofanu naj bi sova, ki sedi in huka, prinašala nesrečo, leteča sova, denimo mala uharica (*Asio otus*) na sliki, pa srečo. foto: Katarina Paunović (www.wild-serbia.com)

glavni sponzor DOPPS

4

6

14

20

22

34

39

42

44

4

Ptice naših krajev

// ureja Al Vrezec

6

Sove na Slovenskem

// Al Vrezec

14

Otok Skomer – raj za morske ptice

// Tomi Trilar

18

Notranjski regijski park

// Dejan Bordjan

20

Kako invazivne rastlinske vrste ogrožajo našo naravo

// Nejc Jogan

22

Poljska vrana

// Andrej Hudoklin

24

Izdelajmo gnezdišnice za sinice

// Ivo A. Božič

25

Ljubljanska sekcija DOPPS

// Žiga Iztok Remec

27

Program DOPPS-ovih izletov in akcij april–Junij 2008

31

Januarsko štetje vodnih ptic

// Luka Božič

32

Svetovna konferenca o sovah na Nizozemskem

// Katarina Denac

33

Evropa bo ptice učinkovito varovala tudi na morju

// Borut Rubinič

34

CARL LINNÉ - ljubitelj "operjenih bitij zraka, obdarjenih s pesmijo in ljubkih v vsem, kar so"

// Petra Vrh Vrezec

38

O zimskem izletu na Ptujsko jezero

// Dominik Bombek

39

Društveni izlet v naravni rezervat Škocjanski zatok

// Bojana Lipej

40

... vse to je naredilo name tak vtis, da se še danes nisem ločil od Medvedc

// Dejan Bordjan

42

Kdo se je spet zaletel v okno?

// Barbara Vidmar

42

Igrajmo se ptičje starše - zgradimo gnezdo

// Barbara Vidmar

44

Pogovor z nagrajenci 9. srečanja mladih ornitologov Slovenije

// Petra Vrh Vrezec

47

Akcija mladih ornitologov: Gnezdišnice

// Tanja Šumrada

49

Določanje sovjih mladičev

// Al Vrezec

52

Lišček

// Janez Papež

54

Novice

»Sova, opažena v zraku, po Aristofanu prinaša srečo,« sem prebrala v uvodniku urednika Boruta Štumbergerja v prvi prenovljeni številki strokovne revije *Acrocephalus*. Vraževeren stavek, ki v povezavi s skoraj neverjetno naključnostjo izbrane fotografije leteče male uharice z naslovnice prve številke revije, ki jo urejam, učinkuje na moj začetek vzpodbudno. Želim si, da bi revija, ki je osem let uspešno prihajala iz rok mojih predhodnikov, Andreje Ramšak, Damijana Denaca in Urše Koce, še naprej prinašala srečo bralcem, sodelavcem revije in nenazadnje pticam. Uredniki z uredniškim odborom, pisci, fotografi in drugi soustvarjalci revije so v vseh teh letih prostovoljno prispevali lep zalogaj odličnih člankov in kakovostnih fotografij. S svojimi prispevki pa nas niso le razveseljevali, pač pa so med vse nas nesebično delili svoje znanje o pticah, naravovarstvene ideje in društveni duh. Nadaljevati in še nadgraditi dosedanje delo urednikov revije *Svet ptic* gotovo ne bo lahka naloga.

Revijo bomo z novim letnikom popestrili z nekaj novimi rubrikami in tako odprli nova poglavja iz ornitologije in varstva narave, o katerih v *Svetu ptic* doslej nismo veliko brali. V določevalnem kotičku bomo odgovarjali na mnoga ornitološka vprašanja; kako ločimo težje določljive vrste ptic med seboj, kateri ptici pripada najdeno pero, stopinja ali izbljuvek, iz čigavega gnezda je najdeni mladič, koliko je stara opazovana ptica, in še marsikaj. Upam, da vam bo rubrika zanimiva in predvsem v pomoč na terenu pri opazovanju in preučevanju ptic.

Petra Vrh Vrezec, urednica

» V rubriki *Portret ornitologa* bomo predstavljali ljudi, ki so nekoč in še danes pomembno prispevali k odkrivanju sveta ptic doma in na tujem in zaradi katerih je naše vedenje in zavedanje o pticah in naravi bogatejše. Iz njihovih življenjskih zgodb pa se bomo lahko marsikaj naučili in morda prek njih ptice in naravo razumeli in vzljubili še bolj kot doslej. V nabor obrazov bomo vključili tako imena, s katerimi danes delimo ta svet, kot imena, ki so v preteklosti gradila ornitološko znanje v Sloveniji ali v tujini. V reviji pa boste našli tudi ornitološke novice iz sveta; o odkritjih novih vrst ptic, o naravovarstvenih prizadevanjih za boljšo usodo ptic in še veliko drugih zanimivosti. Ob tem pa ne bom pozabljala tudi na druge rubrike, pri katerih vam želim s skrbnim izborom prispevkov predstaviti kar največ zanimivih vsebin s sveta ptic. S sveta, kjer ljudje in ptice nismo sami in ki si ga delimo še z drugimi živimi bitji. V *Svetu ptic* naj bo prostor tudi zanje, da bomo razumeli naravo, v katero vedno znova tako radi vstopamo.

Prepričana sem, da so ptice v veselje vsem, ki berete revijo *Svet ptic*. Naj spoznanja, ki smo jih dobili iz sveta ptic, ne ostajajo le pri posamezniku, ampak jih raje podelimo drug z drugim. Vedno večja poseganja in uničevanje okolja ptic niso le posledica človeške požrešnosti, pač pa plod nepoznavanja in neizobraženosti ter posledično brezbriznosti. Če bomo nadaljevali in nadgrajevali z združevanjem našega znanja o pticah prek zapisov v revijo in ga še »začini« z odličnimi fotografijami ptic, bo krog izobraženih ljubiteljev ptic postajal čedalje širši. Tako pa bo svet ptic s *Svetom ptic* prijetnejši in tudi bolj optimističen.

PTICE NAŠIH KRAJEV

//ureja Al Vrezec

Naslov urednika rubrike za kopije objavljenih prispevkov:

Al Vrezec, Nacionalni inštitut za biologijo, Večna pot 111, SI-1001 Ljubljana, Slovenija,
e-mail: al.vrezec@nib.si

Strmoglavac (*Morus bassanus*)

Nova vrsta za Slovenijo - v novembru 2006 je bil opazovan osebek na morju pred Piranom v družbi sredozemskih viharikov [portal Krajski park Sečoveljske soline: <http://www.kpss.si/novice/1185>].

foto: Luc Hoogenstein

Vranjek (*Phalacrocorax aristotelis*)

S podrobnim preštevanjem ptic na morju med zimskim štetjem IWC januarja 2007 je bilo naštetih rekordnih 321 prezimujočih osebkov [Božič, L. (2007): *Acrocephalus* 28 (132): 23-31].

foto: Petra Vrh Vrezec

Bela štoklja (*Ciconia ciconia*)
Kot kaže postaja vrsta pri nas tudi prezimovalka, saj vedno večje število ptic ostane v Sloveniji tudi čez zimo, v januarju 2007, na primer kar 5 štokelj ob reki Dravi [Božič, L. (2007): *Acrocephalus* 28 (132): 23-31].
foto: Tone Trebar

Plamenec (*Phoenicopterus roseus*)
Januarja 2007 je Sečoveljske soline spet po krajšem času obiskal mladostni osebek [portal Krajski park Sečoveljske soline: <http://www.kpss.si/novice/1200>].
foto: Luka Božič

Rjasta kozarka (*Tadorna ferruginea*)

Ali pomeni opazovanje v januarju 2007 na spodnji Savi redkega gosta ali zgolj ubežnico? [Božič, L. (2007): *Acrocephalus* 28 (132): 23-31]

foto: Luc Hoogenstein

Moškata bleščavka (*Cairina moschata*)

Vedno večje število teh tujerodnih rac se pri nas pojavlja prosto v naravi, v januarju 2007 skoraj ob vseh večjih rekah, največ pa ob reki Savinji in na Obali [Božič, L. (2007): *Acrocephalus* 28 (132): 23-31].

foto: Tomi Trilar

Sivka x kostanjevka
(*Aythya ferina x nyroca*)
Na Račkih ribnikih se je v aprilu 2006 zadrževal račji samec, ki je bil pravzaprav križanec med sivko in kostanjevko, kasneje v maju pa se je verjetno isti osebek prestavil še na vodni zadrževalnik Požeg [Bordjan, D. (2007): *Acrocephalus* 28 (132): 39].
foto: Dejan Bordjan

Beloglavi jastreb (*Gyps fulvus*)
Vrsta se zelo redko pojavlja v SV Sloveniji, nazadnje julija 2004 pri vasi Gajevci [Bombek, D. (2007): *Acrocephalus* 28 (132): 39-40].
foto: Borut Rubinič

Divji petelin (*Tetrao urogallus*)

Analiza habitata v Škofjeloškem, Cerkljanskem in Polhograjskem hribovju je razkrila, da so bolj ohranjena rastišča vrste na višjih nadmorskih višinah in sicer na območjih z nižjo stopnjo nemira, krajšim gozdnim robom in večjim deležem iglastega gozda z vmesnimi čistinami [Bevk, D. (2007): Dipl. delo, Biotehniška fakulteta, Univ. v Ljubljani, Ljubljana]. foto: Danilo Bevk

Veliki prodnik (*Calidris canutus*)

Prvič je bil na vodnem zadrževalniku Medvedce opazovan septembra 2006 [Bordjan, D. (2007): *Acrocephalus* 28 (132): 41].

foto: Dejan Bordjan

Črnohlavi galeb (*Larus melanocephalus*)

Na Obali, zlasti v Sečoveljskih in Strunjanskih solinah, se črnohlavi galebi redno pojavljajo, po doslej zbranih podatkih o obročkanih pticah pa se pri nas zadržujejo tako osebkii iz Italije kot z Madžarske [portal Krajinjski park Sečoveljske soline: <http://www.kpss.si/novice/1245>].
foto: Anže Kacin

Rumenonogi galeb (*Larus michahellis*)

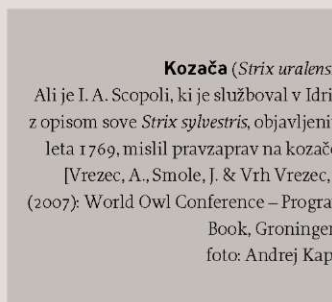
Leta 2004 je v Sečoveljskih solinah gnezdil 8 let star galeb, obročkani je bil leta 1997 pri Poreču na Hrvaškem kot mladič, pozimi 2007 pa se je še vedno zadrževal v Sečoveljskih solinah, tokrat že kot 11 let stara ptica [portal Krajinjski park Sečoveljske soline: <http://www.kpss.si/novice/1199>].
foto: Anže Kacin

Triprsti galeb (*Rissa tridactyla*)

Po daljšem času je bil v Sloveniji vnovič opazovan mladostni triprsti galeb, tokrat v Sečoveljskih solinah novembra 2006 [portal Krajinjski park Sečoveljske soline: <http://www.kpss.si/novice/1185>].
foto: Eva Vukelič

Veliki skovik (*Otus scops*)

Na Ljubljanskem barju veliki skoviki izbirajo ekstenzivne sadovnjake, naselja, ekstenzivne travnike in mejice, izogibajo pa se vlažnim travnikom in gozdom [Denac, K. (2007): World Owl Conference – Program Book, Groningen].
foto: Ivan Esenko

Kozača (*Strix uralensis*)

Ali je I. A. Scopoli, ki je služboval v Idriji, z opisom sove *Strix sylvestrus*, objavljenim leta 1769, mislil pravzaprav na kozačo? [Vrezec, A., Smole, J. & Vrh Vrezec, P. (2007): World Owl Conference – Program Book, Groningen].
foto: Andrej Kapla

Koconogi čuk (*Aegolius funereus*)

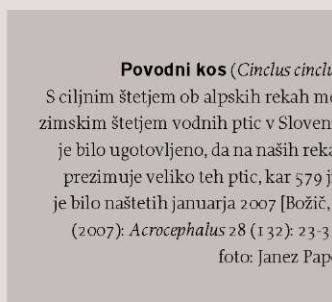
V gorskih gozdovih Slovenije sta koconogi čuk in lesna sova izrazito ločena, pri čemer zaseda lesna sova nižje, koconogi čuk pa višje nadmorske višine, vedno nad višinsko razširjenostjo lesne sove [Vrezec, A. (2007): World Owl Conference – Program Book, Groningen].
foto: Ivan Esenko

Mala uharica (*Asio otus*)

V Sloveniji je bil doslej odkrit le en primer gnezdenja na tleh (1 %) in sicer leta 1995, ko so zaradi velikega števila malih sesalcev male uharice množično gnezdile in so bila drevesna gnezda bolj ali manj v celoti zasedena [Tome, D. (2007): *J. Raptor Res.* 41 (2): 170-173].
foto: Kajetan Kravos

Bela pastirica (*Motacilla alba*)

Prvič je bila v Sloveniji opazovana zahodna podvrsta *yarelli* in sicer marca 2006 na zadrževalniku Medvedce [Bordjan, D. (2007): *Acrocephalus* 28 (132): 42].
foto: Dejan Bordjan

Povodni kos (*Cinclus cinclus*)

S ciljnim štetjem ob alpskih rekah med zimskim štetjem vodnih ptic v Sloveniji je bilo ugotovljeno, da na naših rekah prezimuje veliko teh ptic, kar 579 jih je bilo naštetih januarja 2007 [Božič, L. (2007): *Acrocephalus* 28 (132): 23-31].
foto: Janez Papež

Šmarnica x pogorelček

(*Phoenicurus ochruros x phoenicurus*)
Maja 2007 je pri Godoviču samec križanec med šmarnico in pogorelčkom gnezdil skupaj s samico pogorelčka, drugi samec križanec pa je prepeval na Krvavcu junija istega leta [van den Berg, A.B. & Haas, M., eds. (2007): *Dutch Birding* 29 (4): 239-252].
foto: Peter Grošelj

Poljska vrana (*Corvus frugilegus*)

Nekdaj izumrla slovenska gnezdilka je pričela ponovno gnezditii pri nas in sicer pri Krškem, kjer je bila med letoma 2004 in 2006 najdena kolonija 16 gnezdi in 40 do 50 osebkov [Hudoklin, A. (2007): *Acrocephalus* 28 (132): 35-36].
foto: Dejan Bordjan

Gozdni strnad (*Emberiza rustica*)

Novembra 2005 so bile pri Godoviču opazovane tri ptice, izmed katerih sta se dve ujeli tudi v obročkovo mrežo [van den Berg, A.B. & Haas, M., eds. (2006): *Dutch Birding* 28 (2): 110-118].
foto: Peter Grošelj

1: Risba močvirske uharice (*Asio flammeus*) iz Ponebškove knjige Naše ujede, I. del: Sove, ki je izšla leta 1917, ko so te ptice še gnezdile na Ljubljanskem barju

Bajeslovnost se sov drži že od nekdanj in še danes se je niso povsem znebile. Nič čudnega, skrivnost noči, tiho spreletavanje v soju mesečine, glasni kriki iz temačnega gozda pa še velike naprej obrnjene oči, ki v obliki človeškega obraza boljčijo v strahopetneža, ki si je drznil pokukati na zaprašeno podstrešje starega gradu ali cerkve, ustvarijo v nas prav svojevrstne domišljajske predstave. Celó v znanosti, ki dandanes daje tovrstna razmišljanja v nemar, se je prikradel kanček te bajeslovnosti, ki se kaže v imenitnosti sovjih latinskih imen. Denimo *Strix* kot nočni zli duh ali vampir po starorimskem pojmovanju ali pa *Athene* po starogrški boginji modrosti in vojne. Sove same so seveda daleč od tega, da bi posebljale zlobne duhove ali modrost. Njihova posebnost je pravzaprav v tem, da so specializirani nočni plenilci. Nekakšne nočne ujede, bi rekli, čeprav s samimi ujedami sorodstveno nimajo veliko skupnega.

Sove na Slovenskem

// Al Vrezec

V Evropi gnezdi 13 vrst sov, kar pravzaprav ni tako veliko, če bi upoštevali nekatere tropske predele na Zemlji. Kljub temu pa najdemo v Evropi tako vrste s pretežno borealnim značajem, denimo koconogega čuka (*Aegolius funereus*), kot tiste s pretežno tropskim sorodstvom, denimo velikega skovika (*Otus scops*). Slovenija je v evropskem pogledu in tudi sicer glede na svojo majhnost s sovami razmeroma bogata dežela. Kar 10 vrst sov pri nas gnezdi, ena zgolj občasno, sicer pa smo pri nas zabeležili pojavljanje vseh 13 evropskih sovjih gnezdilic. Zanimanje za sove ima na Slovenskem dokaj dolgo tradicijo. Že v 15. stoletju je Janez iz Kastva na hrastoveljskih freskah upodobil sovo, natančneje veliko uharico (*Bubo bubo*). Prvi je na slovenskem ozemlju sove popisal Giovanni Antonio Scopoli leta 1769. Scopolijevo priobčenje pegaste sove (*Tyto alba*) in čuka (*Athene noctua*) velja celo za prvo v znanosti. Nadalje je v začetku 20. stoletja Janko Ponebšek spisal delo Naše ujede, v katerem je podrobno predstavil vse sove Slovenije in nam tako zapustil pomemben dokument o poznavanju sov v 19. stoletju. Sove pa so velik izziv slovenskim ornitologom še danes, ko se zanimanje za te očarljive nočne ptice še kar povečuje. O tem priča neverjetno veliko število strokovnih in znanstvenih del in tudi število ljudi, ki jih zanima ta skriti in čarobni nočni svet. Zaradi velike pestrosti sovjih vrst je Slovenija morda ravno praviše mesto za sovje navdušence.

Pegasta sova (*Tyto alba*)

Prve sove so se pojavile v obdobju paleocena pred okoli 60 milijoni let in naj bi bile podobne pegastim sovam. Nekatere so bile celo orjaških dimenzij, saj so bile velike čez meter. Današnje pegaste sove sicer niso takih velikosti, ker pa so nekaj posebnega, jih združujemo v svojo družino pegastih sov (Tytonidae), preostale sove pa v družino sov (Strigidae). Pegasta sova (34 cm) je najbolj razširjena vrsta, saj živi na vseh celinah sveta, z izjemo Antarktike, kjer tudi sicer ne živi nobena druga sova. Je ena tistih sov, ki se je približala človeku in njegovim bivališčem. Prvotno je bila to gnezdilka skalnih votlin in drevesnih dupel, vendar danes večina pegastih sov po Evropi gnezdi v skednjih, cerkvah, gradovih in drugih starih poslopjih, zelo rada pa zasede gnezdilnice, nameščene največkrat v notranjosti skednjev in cerkvenih podstrešij. Tod pegasta sova tudi najraje lovi, saj so miši, podgane in drugi mali sesalci njen glavni plen. Neredko zato kmetovalci namenoma z gnezdilnicami privabijo pegasto sovo na svoja posestva, denimo v nasadih datljevih palm v Maleziji, na orjaških poljih v Izraelu ali pa v žitnih kaščah v Angliji, saj ga ni učinkovitejšega zatiralca nadležnih glodavcev. Njeno spomladansko vreščanje in sikanje, svatbeno petje samca, je namreč majhna cena za njeno delo.

Pojavljanje v Sloveniji V Sloveniji imamo to srečo, da ležimo na meji med dvema podvrstama. Zahodna ali svetla podvrsta *T. a. alba* živi v JZ Sloveniji, vzhodna ali temna podvrsta *T. a. guttata* pa v SV Sloveniji. Vmes je široko območje, kjer lahko srečamo primerke ene in druge podvrste, denimo na Ljubljanskem barju. Navzlic vse-

mu pa je pegasta sova pri nas redka vrsta, najverjetneje zaradi pomanjkanja gnezdišč, saj sodobne obnove starih objektov sov ne jemljejo v poštev. Vsekakor je pegasta sova ena tistih vrst, ki bi ji človekova pomoč v obliki gnezdilnic pri nas prišla zelo prav.

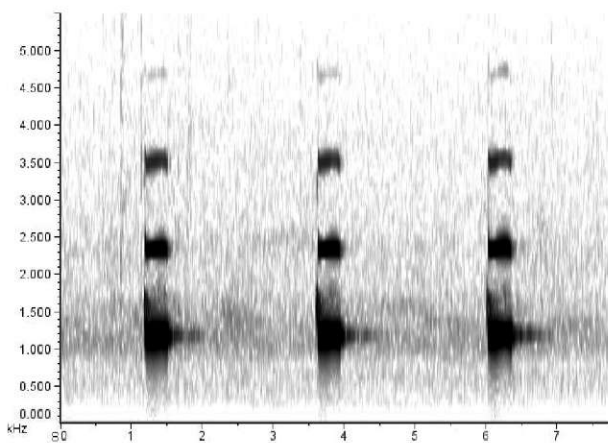
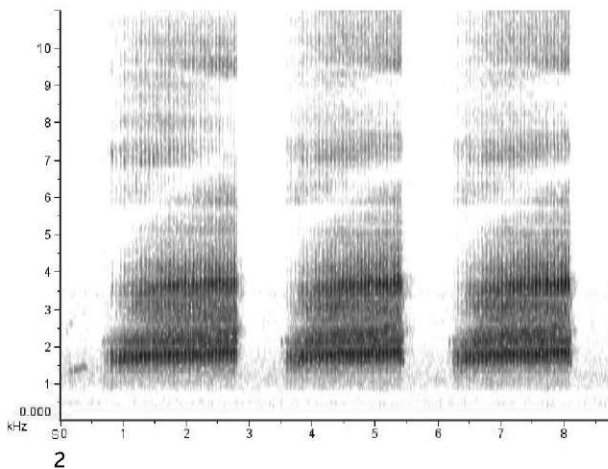
Veliki skovik (*Otus scops*)

Slovenske sove so večinoma stalnice ali največ klateži z eno izjemo, velikim skovikom (16 – 21 cm). Med našimi sovami je to edina prava selivka, ki se jeseni med avgustom in novembrom preseli v savane V in Z Afrike. Skoviki se k nam spet vrnejo v marcu in aprilu. Razlog za to preseljevanje tiči predvsem v skovikovi prehrani, saj so na njegovem jedilniku pretežno nočne žuželke. Obcestne svetilke so zato zanje idealno lovišče, kjer oprezajo za nočnimi metulji, hrošči in kobilicami, za gnezdenje pa si izberejo duplo v stari jablani ali divjem kostanju ali pa celo v kaki zidni luknji. Tudi gnezdilnico rad naseli, če ga le ne prehitijo drugi interesenti za tovrstna gnezdišča, denimo škorci (*Sturnus vulgaris*). Ko samci prispejo na gnezdišča, začno glasno prepevati in klicati samice s selitve. Z velikim skovikom se najpogosteje srečamo na julijskem dopustovanju nekje ob morju, kjer nas ponoči uspava njegov otožni *kiu* ali *čuk*. Nerodno, bi rekli, sova, ki čuka, pa ji pravimo skovik! Nerodnost je zagrešil Fran Erjavec, pa čeprav so glede na pisne vire na Kranjskem že kakih sto let pred njim pravili skoviku čuk, čuku pa skovik.

Pojavljanje v Sloveniji Veliki skovik je sredozemska ptica, zato ni čudno, da jih je pri nas največ na Primorskem. Kljub temu pa se Slovenija lahko postavlja z dvema velikima celinskima populacijama, eno na Goričkem in drugo na Ljubljanskem barju. Neredko se celo pripeti, da kateri skovik z Barja zaide v Ljubljano in tam s svojim čukanjem razveseljuje ljubljanske meščane.

Velika uharica (*Bubo bubo*)

Največja med našimi sovami je velika uharica (58 – 71 cm), ki je sploh največja sova na svetu. Samica, ki je pri sovah navadno večja in težja od samca, lahko celo preseže 4 kilograme. Pri izbiri plena ni prav nič izbirična, saj pleni od drobnih miši do zajcev. Med pticami se loti tudi večjih ujed, denimo kanje (*Buteo buteo*), čapelj pa tudi sov vse do velikosti kozače. Prava posebnost tega velikega lovca so ježi. Upleni jih nemeneč se za bodice. Ježa dobesedno izdolbe iz njegovega bodečega plašča, tako da na koncu od njega ostane le še ježica. Naše velike uharice so plahe gnezdilke, zato gnezdijo v odmaknjenih skalnih stenah, opuščenih kamnolomih ali kar sredi gozda pod kako korenino. Ponekod po Evropi pa so se velike uharice navadile tudi človeka in gnezdijo celo v mestih, čeprav ni jasno, ali gre v teh primerih za umetno vzrejene in izpuščene sove oziroma njihove potomce. Kot se za tako veliko sovo spodobi, je glas svatujočega samca globok in polno zvoneč dvojni *u-hu*, ki ga samec ponavlja na 8 do 10 sekund. Velika uharica naravnih sovražnikov skoraj nima, razen večjih orlov in zveri, veliko pa jih žal konča pod električnimi drogovi.

2: Svatbeni napev samca pegaste sove (*Tyto alba*) spominja na zlovesče kričanje nočne prikazni.

3: Otožni čuk je znan napev velikega skovika (*Otus scops*) iz obmorskih krajev.

4: Svetla podvrsta pegaste sove (*Tyto alba alba*) se pri nas pojavlja pogosteje v JZ Sloveniji. foto: Nigel Blake (www.nigelblake.co.uk)

Pojavljanje v Sloveniji Nekdaj je veljalo, da je velika uharica pretežno gnezdilka JZ Slovenije in Krasa. V zadnjem času pa je bilo najdenih več gnezdišč, razsejanih po vsej Sloveniji. Skrivnost noči jo je uspešno skrivala, ali pa se je drugam razširila šele pred kratkim, kdo ve. Vsekakor nam bo pozorno večerno prisluškovanje gromkemu hukanju v opuščeni kamnolomih po Sloveniji razkrilo še kakšno novo prebivališče te kraljice noči pri nas.

Snežna sova (*Bubo scandiacus*)

Daleč na visokem severu, kjer dreves ni več in kjer se razprostira travnata in gola arktična tundra, gnezdi snežna sova (52 – 66 cm). Pozimi, v obdobju mrzle polarne noči in snežnih viharjev, se snežne sove odpravijo južneje, a redko prestopijo meje Skandinavije, Sibirije in južne Kanade. Navadno krožijo okoli polarnega kroga in iščejo ugodna mesta za preživetje v neprijaznem delu leta. V večjem številu gnezdiijo v letih obilja malih sesalcev, predvsem lemingov. In če je to obilje zares veliko, so možne invazije proti jugu. Kljub temu pa jih južneje od Irske, Škotske in severne srednje Evrope zelo redko zaneso.

Pojavljanje v Sloveniji Pri nas je snežna sova izjemno redka gostja, saj je bila v zadnjih 300 letih opažena le dvakrat. Prvo je v 18. stoletju zabeležil Scopoli, drugo pa so nekje v okolici Stražišča pri Kranju konec 19. stoletja pobili pastirji.

Bradata sova (*Strix nebulosa*)

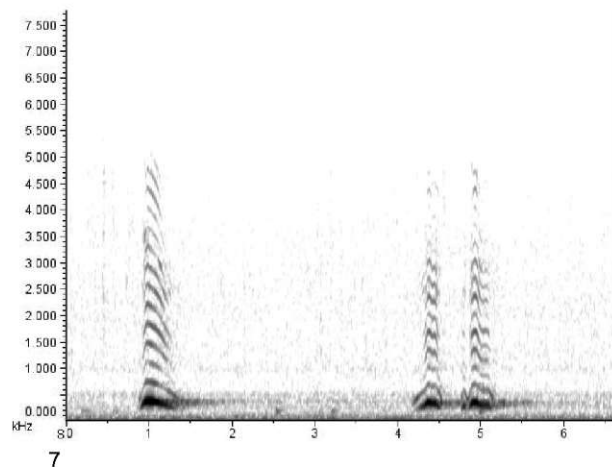
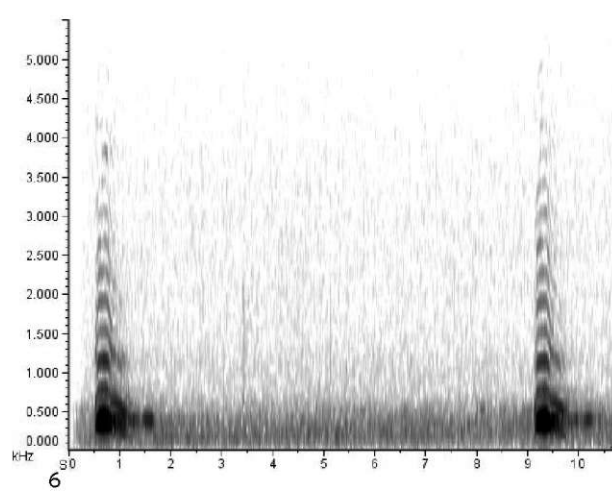
Gnezdilka severa je tudi bradata sova (61 – 69 cm), ki okoli polarnega kroga naseljuje tajgo, obsežne iglaste gozdove. Med gozdnimi sovami rodu *Strix* je največja, v nasprotju s kozačo in lesno sovno pa ima svetle oči in

široko obrazno masko. Ne zaman! Bradata sova je zelo specializiran lovec na male sesalce, ki jih lovi tudi v globokem snegu. Sova glodavcev pod snežno odejo ne vidi, ampak sliši! Velik obraz deluje kot zbiralnik zvoka in v povezavi s pretanjenim sluhom sliši sova najmanjše šelestenje pod snegom. Sluh je tako oster, da sova z neverjetno natančnostjo določi položaj voluharice, se z veliko hitrostjo zažene v sneg, predre snežno odejo in zgrabi plen pod njo. V nekaterih zimah pa je snega preveč in lačne bradate sove se odpravijo s trebuhom za kruhom po svetu. Na teh nomadskih pohodih jih pot zanese tudi dlje proti jugu. Včasih tam ostanejo nekaj časa in celo gnezdiijo, kot denimo na Poljskem, a to je bolj izjema kot pravilo.

Pojavljanje v Sloveniji Južneje od Ukrajine, Poljske in SV Nemčije so podatki o pojavljanju bradatih sov izjemno skromni. No, Slovenci smo se odrezali z enim opazovanjem, ko je v letu 1995 na veliko presenečenje opazovalca Jurija Mikuletiča v Trnovskem gozdu na cviljenju z vabnikom priletela bradata sova. Le ugibamo lahko, ali je šlo za nomadsko sovno z daljnega severa ali pa za pobeglo ptico iz ujetništva.

Kozača (*Strix uralensis*)

Tudi kozača (58 – 61 cm) je severnjaška ptica, ki je v ledenih dobah poseljevala skoraj vso Evropo. Z otoplitvijo so se s krčenjem tajge borealne ptice umaknile proti severu, med njimi tudi kozača. Del populacije pa se je kljub temu obdržal v gorskih gozdovih srednje in JV Evrope kot ledenodobni relikt brez stika z matično populacijo v gozdovih Skandinavije in Sibirije. Čas je naredil svoje in južne kozače so se v osami razvijale po svoje, postale so večje in temnejše od severnih sorodnic, tako različne, da

5

6

7

jih danes uvrščamo v samosvojo podvrsto *S. u. macroura*. Kozačja samica je pogumna mati in ob gnezdu se ne ustraši nikogar, ne lisice ne mačke in tudi človeka ne, ki ga srborito napade, če bi se hotel povzpeti k njenemu gnezdu. Gnezdo si izbere v votlem drevesu, na odlomu ali pa v starem gnezdu kake večje ujede ali črne štokrlje (*Ciconia nigra*). Spomladi samci označujejo svoje teritorije z zamolklim *uhu uhu-hu-huhu*, čeprav bomo za to, da ga bomo slišali, potrebovali nekaj več potrpljenja.

Pojavljanje v Sloveniji Pri nas se kozače na zimo umaknejo v nižine, tudi v okolico naselij. Takrat so aktivne tudi podnevi, zato jih je lahko opazovati. Zaradi tega ni čudno, da so o slovenskih kozačah na veliko pisali že stari pisci. Šele v zadnjem času pa smo začeli odkrivati kozače tudi na njihovih gnezdiščih v odmaknjenih starih gorskih gozdovih pretežno južne Slovenije, pa tudi v nižinskem Krakovskem gozdu.

Lesna sova (*Strix aluco*)

Za najpogostejšo evropsko sovo velja lesna sova (36 – 46 cm), ki je izjemno prilagodljiva gozdna vrsta. Predirljivo spomladansko petje samca *hu hu-uuuuuu* je gotovo najbolj znan sovji napev. Sicer lesne sove prepevajo tudi jeseni, ko stari samci branijo svoje ozemlje pred mladimi sovami, na pomoč pa jim s skovikanjem *kevik* priskočijo tudi njihove partnerice. Podobno kot druge sove tudi lesna lovi pretežno male sesalce. Vendar pa se v sezonah s pomanjkanjem tovrstnega plena preusmerijo na drug živež, ptice ali žabe. Čeprav je lesna sova gozdna vrsta, se je približala tudi človeku, saj si za gnezdišče pogosto izbere stavbe, pozimi pa se ob dnevnem dremežu rada zavleče v dimnik. Sicer gnezdiijo lesne sove v drevesnih duplih, skalnih stenah in celo v kraških jamah. Nastav-

ljeno gnezdilnico sprejmejo zelo hitro. Pri gnezdu pa znajo biti nekatere samice, podobno kot kozače, zelo napadalne, saj se neusmiljeno zaletavajo v vsiljivca, ki bi želel stikati po njihovem zarodu. Previdnost naj zato ne bo odveč!

Pojavljanje v Sloveniji Lesno sovo najdemo v vseh tipih gozdov, le v višjih legah je ni. Živi tudi v parkih in ob robu naselij. Večina mladičev zapusti gnezdo konec aprila ali v začetku maja in se nato piskajoče oglašajo prek cele noči. V jamah in starih stavbah nas bodo na pričujočnost lesne sove opozorili beli izbrizgi, odpadla peresa in izbljuvki, polni kosti malih sesalcev.

Mala uharica (*Asio otus*)

Če je lesna sova najpogostejša sova gozdov, je mala uharica (35 – 40 cm) najpogostejša sova odprte krajine, travnikov in polj. Kljub temu tudi mala uharica potrebuje drevje za gnezdenje. Pri tem si poišče stara gnezda ujed in vranov, zlasti srak (*Pica pica*). Če zapuščenih gnezd ni, si jih pač prisvoji in izžene dotedanje stanovalce. Za voluharice, njen glavni plen, mala uharica tekmuje s postovko (*Falco tinnunculus*), s katero si delita tako plen kot prebivališče. Da bi se izognili medsebojnim preprirom, lovi postovka podnevi, mala uharica pa ponoči. Spomladi samci prepevajo z otožnim *hu*, pogosti pa so tudi svatbeni leti, ko samec kroži nad gnezdiščem in v zraku ploska s perutmi. Pozimi postanejo male uharice zelo družabne in se čez dan zbirajo na skupinskih počivališčih zlasti na iglastih drevesih. Pri tem jih ne moti niti bližina človeka. Pomembno je le, da imajo med dnevnim dremežem mir. Na skupinskih počivališčih ostanejo prek zime, zato se pod njimi lahko nabere cela gomila izbljuvkov in belih izbrizgov.

5: Temna podvrsta pegaste sove (*Tyto alba guttata*) je pogostejša v SV Sloveniji.

foto: Katarina Paunović (www.wild-serbia.com)

6: Samec velike uharice (*Bubo bubo*) med prepevanjem svoj gromki *u-hu* ponavlja na 8 do 10 sekund.

7: Nekoliko več potrpljenja bomo potrebovali, da bomo slišali zamolkli *uhu uhu-hu-huhu* samca kozače (*Strix uralensis*).

8

8: Veliki skovik (*Otus scops*) je edina prava selivka med slovenskimi sovami.
foto: Anže Kacin

9

9: Velika uharica (*Bubo bubo*), največja med sovami, se neredko loti tudi drugih sov vse do velikosti kozače.
foto: Tomaž Mihelič

10: Snežna sova (*Bubo scandiacus*) je severnjaška ptica, ki je bila pri nas v zadnjih 300 letih opazovana le dvakrat.
foto: Bob Atkins

10

11: Bradata sova (*Strix nebulosa*) je nomadska ptica, ki pa k nam zaide zelo poredkoma.
foto: Maciej Szymanski

11

12: Kozača (*Strix uralensis*) velja za eno najbolj napadalnih sov v času gnezdenja.
foto: Tomaž Mihelič

12

13: Lesna sova (*Strix aluco*) je naša najpogostejša gozdna sova, ki neredko zaide tudi v naselja.
foto: Milan Cerar

13

14: Mala uharica (*Asio otus*) si za gnezdo pogosto izbere vranja in sračja gnezda, iz katerih neredko tudi izžene dotedanje stanovalce.
foto: Katarina Paunović (www.wild-serbia.com)

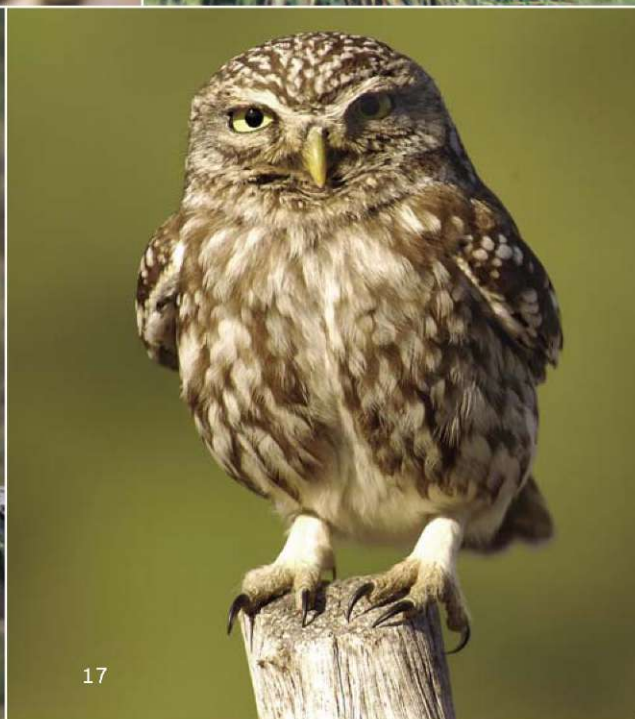
14

15

16

17

15: Močvirska uharica (*Asio flammeus*) velja za eno najbolj ogroženih evropskih sov, za katero iz Slovenije v zadnjem času nimamo več zanesljivih gnezditvenih podatkov.
foto: Piet Munsterman / Saxifraga

16: Koconogi čuk (*Aegolius funereus*) je duplarica, ki najraje gnezdi v opuščenih duplih črne žolne (*Dryocopus martius*).
foto: Tomaž Mihelič

17: Čuk (*Athene noctua*) je pri nas močno ogrožena vrsta kulturne krajine, ki mu zaradi intenzivnega kmetijstva in urbanizacije grozi celo izumrtje.
foto: Piet Munsterman / Saxifraga

18: Mali skovik (*Glaucidium passerinum*) je neustrašen lovec in čeprav gre za najmanjšo sovo pri nas, je med gozdnimi pticami pravi strah in trepet.
foto: Tomaž Mihelič

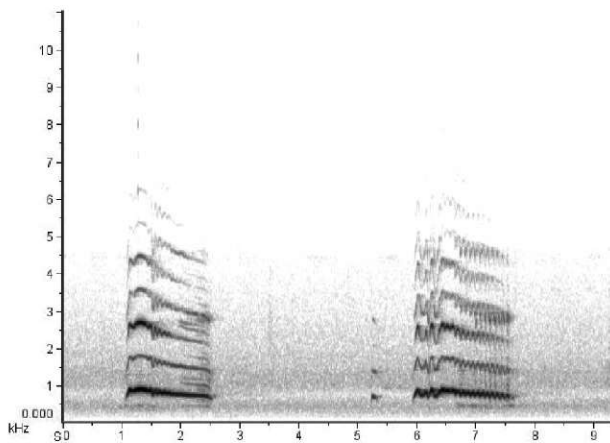
19: Skobčja sova (*Surnia ulula*) je pretežno dnevna ptica z daljnega severa, ki pa k nam zelo redko zaide.
foto: José Santana

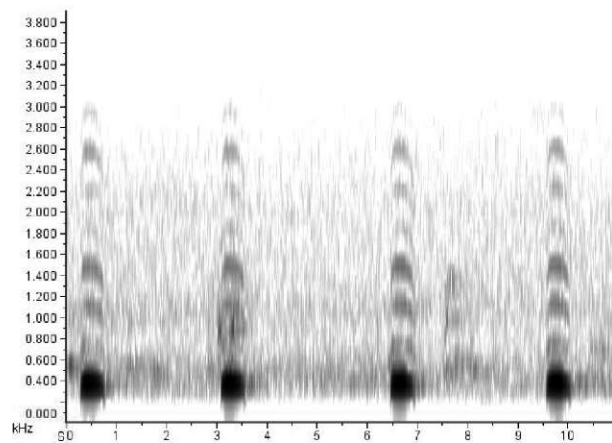
18

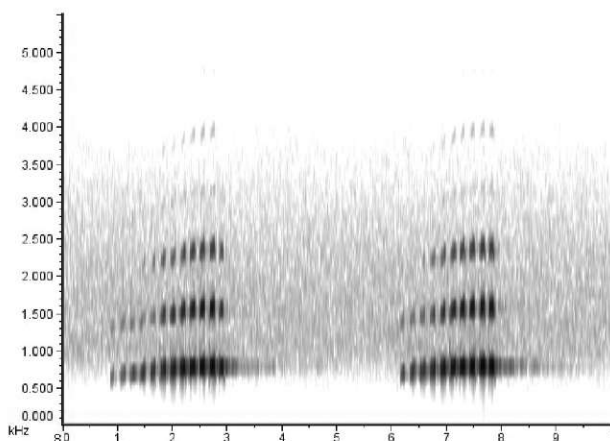
19

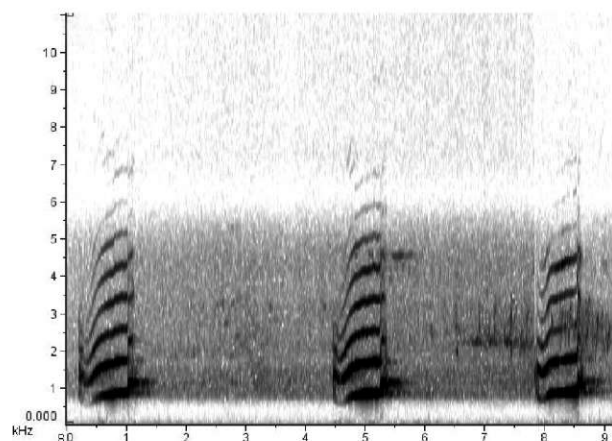
20

21

22

23

20: Melodično glasno petje samca lesne sove (*Strix aluco*) je najbolj znan sovji napev pri nas.

21: Pomladi samci male uharice (*Asio otus*) prepevajo z otožnim hu.

22: V odmaknjenih gorskih gozdovih v zgodnji pomladi samci koconogega čuka (*Aegolius funereus*) kličejo samice z nežnim pu-pu-pu-pu-pu.

23: Čukovo (*Athene noctua*) petje se redko sliši in je bolj podobno skovikanju kot pa čukanju.

Pojavljanje v Sloveniji Pri nas so male uharice pogoste v vseh nižavjih. Posebno veliko jih je na Ljubljanskem barju, a tudi na Dravskem polju niso redke. Ob večernem sprehoju bomo v soju zahajajočega sonca že opazovali prve uharice, ki se tiho v ravnem letu nizko nad tlemi odpravljajo na lov. V maju bomo lahko poslušali mladiče, ki s predirljivimi piski oznanjajo svojo lakoto.

Močvirska uharica (*Asio flammeus*)

Močvirska uharica (33 – 41 cm) sodi med bolj ogrožene ptice v Evropi, predvsem zaradi izginjanja njenih gnezdišč, velikih odprtih travnišč, močvirij in resav. Gnezdi na tleh v zavetju travne ruše, zato jo neustrezno upravljanje travnišč v času gnezditve lahko zelo prizadene. Zlasti v času gnezditve je lahko zelo opazna, saj je aktivna tudi podnevi, ko v letu, podobno kot lunji, opreza za malimi sesalci. V dobrih sezonah, ko je veliko glodavcev, lahko pride do gnezditvenih invazij, močvirske uharice gnezdiijo tudi tam, kjer jih sicer ni. Sove s severa se selijo in so navadno med selitvijo zelo družabne, ko se jih na počivališčih zbere po več skupaj. Posamične močvirske uharice se lahko občasno pridružijo tudi zimskim počivališčem malih uharic. Žal so ti prizori spričo vedno večje redkosti te sove v Evropi vse manj pogosti.

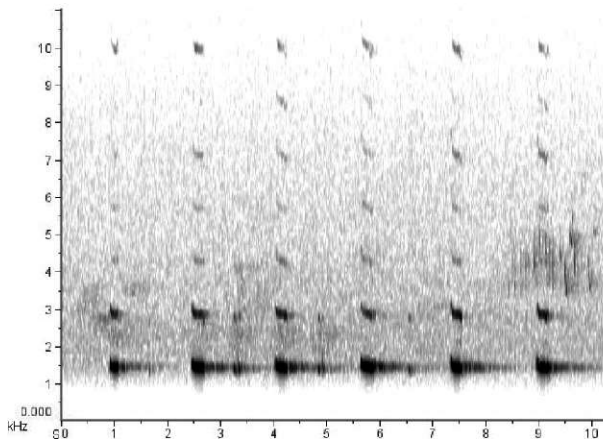
Pojavljanje v Sloveniji Na Slovenskem se močvirske uharice drži status neredne ali občasne gnezdilke. Sicer se pri nas v času spomladanske in jesenske selitve tu in tam te sove še pojavljajo, a večinoma zgolj posamič. Pred približno sto leti so močvirske uharice še gnezdile na Ljubljanskem barju, kjer so se obdržale do 50-ih let 20. stoletja, od drugod pa so bile navedbe o gnezditvi nezanesljive. Kljub temu pa lahko priložnostno gnezditve te sove pri nas še pričakujemo na obsežnejših odprtih trav-

natih ali močvirnih območjih, na Barju, Cerkniškem jezeru in ponekod na Štajerskem. V prid temu govorijo nedavne najdbe gnezdečih močvirskih uharic na bližnjem Hrvaškem.

Koconogi čuk (*Aegolius funereus*)

Odmaknjeni gorski gozdovi so prebivališče koconogega čuka (20 – 28 cm). Gnezdi v manjših drevesnih duplih, najraje v tistih, ki jih je v bukev ali druge listavce iztesala črna žolna (*Dryocopus martius*), občasno pa zasede tudi gnezdilnico. Valeča samica ima to zanimivo navado, da v primeru nevarnosti pokuka iz dupla, če denimo popraskamo po deblu. To je odziv na plenilce, kakršna je kuna belica (*Martes foina*). S svojo veliko glavo samica zapolni odprtino dupla, ki je potem na deblu manj opazno, ali pa pobegne, če je nevarnost prevelika. Koconogi čuk lovi skoraj izključno male sesalce, miši, voluharice in podleske, zato mu v gorskih gozdovih pozimi zaradi obilice snega trda prede. Samice in mladi se jeseni umaknejo v nižine in v manj zasnežena okolja tudi do 200 ali 500 km daleč. Samci ostanejo in stražijo osvojeno duplo. Med januarjem in marcem začno s prepevanjem vabiti samice, kar lahko traja tudi vso noč. Ko samica prispe, samec poje precej redkeje, zato je kasneje v sezoni koconoge čuke težje izslediti.

Pojavljanje v Sloveniji Pri nas koconogi čuki gnezdiijo le v višje ležečih mešanih in iglastih gorskih gozdovih. V Alpah so večinoma razširjeni nad 1.200 metri, na Pokljuki so denimo zelo pogosti. V južni Sloveniji pa jih najdemo tudi nižje, tja do 600 metrov. Če nas v zgodnji pomladi pot zanese v gorski gozd, lahko ponoči prisluhnemo mrzli tišini. Bodimo pozorni na nežni pu-pu-pu-pu, ki se navadno razlega tudi do 2 km daleč. Samec namreč

24

25

pogosto prepeva kar iz gnezdilnega dupla ali pa vsaj zelo blizu njega.

Čuk (*Athene noctua*)

Čeprav je čuk (19 – 25 cm) ena tistih sov, ki se je navadila človeka, velja danes za eno najbolj ogroženih slovenskih ptic. Je vrsta pretežno nižinskih visokodebelnih sadovnjakov in ekstenzivne kulturne krajine ter obrečnih lok s starimi glavatimi vrbbami. Gnezdi večinoma v duplih starih dreves, neredko pa tudi na stavbah in v gnezdilnicah, ki so prav posebno cevasto oblikovane. Pravzaprav si čuk pogosto deli življenjski prostor z velikim skovikom in pegasto sovo. Poleti je pretežno žužkojed, aktiven tudi podnevi, ko neredko poseda na kakem drogu. Pozimi ostane na svojih gnezdiščih, vendar se preusmeri na lov malih sesalcev. Domnevajo, da je ravno to glavni problem za izumiranje te male sove. Od rodenticidov zastrupljene in omotične miši so namreč lahek plen, ki pa je za čuka poguben. Svoje doda še cestni krvni davek in intenzivno kmetijstvo, zaradi katerega čuk na poljih ne najde več dovolj žuželk. Tudi čuk je zgodnjepomladanski pevec, ko samec poje z nosljatim *ahaaaa-a*. Pogosteje pa je na čukovem območju slišati glasno skovikanje in žvižgajoče kričanje.

Pojavljanje v Sloveniji Danes je čuk najpogostejši na Primorskem, v okolici Ljubljane, na Štajerskem in Dolenjskem pa je redek, lahko bi rekli celo na robu izumrtja. Redke so še kmetije, ki gostijo čuka na svojem vrtu. Veliko raje gnezdi v opuščeni stavbah ali na odmaknjenih samotnih drevesih.

Mali skovik (*Glaucidium passerinum*)

Mali skovik (15 – 19 cm) je najmanjša evropska sova, ki pa je kljub temu neustrašen lovec na ptice in male sesalce. Loti se namreč tudi ptic, večjih od sebe, denimo cikvota (*Turdus philomelos*) ali velikega detla (*Dendrocopos major*). Je napol dnevna sova in lovi zlasti v poznem popoldnevu, mraku in zgodnjem jutru. Oglašuje se s piskajočim *pii*, ki mu včasih sledi še manjši trilček. Če gozdni ptiči slišijo njegovo petje, nastane v gozdu vsesplošen preplah. Vse od drobnih kraljičkov (*Regulus* sp.) do velikega krekovta (*Nucifraga caryocatactes*) leti na kup, da bi pregnalo malega lovca. Mali skovik gnezdi v manjših, pogosto detlovih duplih, zasede pa tudi gnezdilnico. Pred gnezdenjem samica duplo očisti. Navadno je v okolici še več dupel ali kako drugače skritih mest, ki jih skovik uporablja kot shrambo. Samec namreč plena ne nosi v duplo, pač pa ga pusti v shrambi, kjer si samica s hrano postreže sama. Mali skoviki se na svojem gnezditvenem območju v mešanih ali iglastih gorskih gozdovih zadržujejo vse leto, le v zares hudih zimah se samice za kra-

tek čas umaknejo nižje. Tudi jeseni je mali skovik pevsko navdahnjen, ko požvižgava posebno pesem, ki spominja na rastočo lestvico.

Pojavljanje v Sloveniji V Sloveniji največ malih skovikov živi v alpskih gozdovih, denimo na Pokljuki, v Kamniško-Savinjskih Alpah in na Pohorju. V južnih dinarskih gozdovih je redek. Na izzivanje s posnetkom ali na oponašanje njegovega oglašanja z žvižganjem se zelo burno odzove. Vendar pozor! Takšna nespametna izzivanja, zlasti podnevi, so lahko za drobno sovo usodna. Samec se namreč tako razburi, da pozabi na svojo varnost, zato lahko kaj hitro postane plen kakšne ujede.

Skobčja sova (*Surnia ulula*)

Zaradi svoje črno-bele progaste oprave skobčja sova (36 – 41 cm) spominja na skobca, od tod tudi ime. Lovi pretežno podnevi, ko na plen preži z visokih razgledišč, navadno kar z vrha drevesne krošnje. Je severnjaška ptica borealnih gozdov od Skandinavije prek Sibirije do Kanade. Pozimi navadno ostane na svojih gnezdiščih, le v hudih zimah se premakne južneje, včasih tudi bolj množično. V Severni Ameriki so na primer izmerili najdaljši premik 3.168 km. Le redko pa v Evropi dospe južneje od Nizozemske, severne Nemčije in Poljske.

Pojavljanje v Sloveniji Na Slovenskem so ji nekoč pravili kragulja ali grahasta sova, kasneje kar skobčevka, danes pa skobčja sova. Pri nas je bila verjetno opazovana le enkrat nekje na Pohorju pred več kot 100 leti. ●

24: Sove večinoma niso zelo družabna bitja, med našimi vrstami pa so izjema sove iz rodu *Asio*, na primer male uharice (*Asio otus*) na sliki, ki se pozimi na počivališčih zberejo v večje skupine. foto: Katarina Paunović (www.wild-serbia.com)

25: Mali skovik (*Glaucidium passerinum*) svoj rezki *pii* na koncu tu in tam pospremi z zvončkajočim trilčkom.

PRIPOROČENI VIRI:

- Burton, J.A. (1992): Owls of the World, their evolution, structure and ecology. – Peter Lowe, Eurobook Limited.
- Duncan, J.R. (2003): Owls of the World. – Key Porter Books, Toronto.
- König, C., Weick, F. & Becking, J.H. (1999): Owls, a Guide to the Owls of the World. – Pica Press, Sussex.
- Mead, C. (1995): Owls. – Whittet Books, London.
- Mebis, T. & Scherzinger, W. (2000): Die Eulen Europas. – Franckh-Kosmos Verlags-GmbH & Co., Stuttgart.
- Mikkola, H. (1983): Owls of Europe. – T & AD Poyser, London.
- Pelz, P., Mikusek, R. & Gwozdz, R. (2003): Owls of Europe. Audio CD. – Influence, Dabrowa Gornicza.
- Ponebšek, J. (1917): Naše ujede, I. del: Sove. – Muzejsko društvo za Kranjsko, Ljubljana.
- Roche, J.C. & Mebs, T. (1989): Die Stimmen der Greifvögel und Eulen Europas. Audio. – Kosmos, Franckh'sche Verlagshandlung, W. Keller & Co., Stuttgart.
- Trilar, T. (2002): Gozdne ptice Slovenije. Audio CD. – Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana.
- The Owl Pages: <http://www.owlpages.com>
- World Owl Trust: <http://www.owls.org>

Otok Skomer

– raj za morske ptice

// Tomi Trilar

Površina: 2,92 km²

Št. prebivalcev: nima stalnih prebivalcev, poleg raziskovalcev in prostovoljnih nadzornikov na otoku lahko prespi 15 obiskovalcev

Najvišja točka: 79,2 m

Št. vrst ptic: 153 opaženih vrst v letu 2006

Zanimive vrste ptic: ledni viharnik (*Fulmarus glacialis*), atlantski viharnik (*Puffinus puffinus*), strakoš (*Hydrobates pelagicus*), strmoglavec (*Morus bassanus*), kormoran (*Phalacrocorax carbo*), vranjek (*Phalacrocorax aristotelis*), kanadska gos (*Branta canadensis*), pepelasti lunj (*Circus cyaneus*), postovka (*Falco tinnunculus*), sokol selec (*Falco peregrinus*), zelenonoga tukalica (*Gallinula chloropus*), školjkarica (*Haematopus ostralegus*), veliki škurh (*Numenius arquata*), rjavi galeb (*Larus fuscus*), srebrni galeb (*Larus argentatus*), veliki galeb (*Larus marinus*), triprsti galeb (*Rissa tridactyla*), lumna (*Uria aalge*), njorka (*Alca torda*), mormon (*Fratercula arctica*), močvirnska uharica (*Asio flammeus*), travniška cipa (*Anthus pratensis*), obalna vriskarica (*Anthus petrosus*), trstni strnad (*Emberiza schoeniclus*).

Ogrožene ptice: Mnoge od naštetih vrst ptic so globalno ali lokalno ogrožene, vendar pa ravno populacija, gnezdeča na otoku Skomer, predstavlja garancijo za njihovo ohranitev. Še največjo grožnjo predstavlja onesnaževanje morja in potencialna sprememba smeri tokov zaradi globalnega segrevanja.

Druge zanimive živali: kresnica (*Lampyrus noctiluca*), slepec (*Anguis fragilis*), navadna krastača (*Bufo bufo*), kunec (*Oryctolagus cuniculus*), sivi ali stožčastoglavi tjulenj (*Halichoerus grypus*), pristaniška rjava pliskavka (*Phocoena phocoena*), skomerska voluharica (*Clethrionomys glareolus skomerensis*)

Zanimive rastline: hijacinta (*Hyacinthoides non-scripta*), rdeči slanozor (*Silene dioica*), rdeča bilnica (*Festuca rubra*), šopulja (*Agrostis capillaris*).

Otok Skomer je drugi največji otok v Walesu, takoj za otokom Anglesey. Na njem vsako leto gnezdi pol milijona morskih ptic, med njimi med 120.000 do 165.000 parov atlantskih viharnikov (*Puffinus puffinus*), 10.000 parov lumen (*Uria aalge*), 11.000 parov rjavih galebov (*Larus fuscus*), 6.000 parov mormonov (*Fratercula arctica*), 2.000 parov triprstih galebov (*Rissa tridactyla*)... Nič čudnega torej, da je eno najpomembnejših naravovarstvenih območij v severozahodni Evropi in da se lahko postavlja s kar nekaj naravovarstvenimi »odlikovanji«. Zavarovan je kot narodni naravni rezervat (NNR), poleg tega pa je večji del otoka razglašen za arheološki spomenik. Ima status območja posebnega znanstvenega pomena (SSSI) ter posebnega zavarovanega območja (SPA). Za povrh pa ga obkroža še morski naravni rezervat.

Otok Skomer vas vsekakor ne bo razočaral, kljub temu da je gibanje omejeno na označene peš poti. Z njih ni dovoljeno in tudi ni priporočljivo stopiti, saj se vam lahko vdre v gnezdilni rov atlantskega viharnika ali mormona. Vendar so poti dovolj razvejene, da si otok lahko temeljito ogledate.

Otok sem obiskal dvakrat, junija 2004 in 2005, obakrat na enodnevnem izletu. Na obeh obiskih sem poslikal vse filme, ki sem jih imel s seboj, drugič pa sem napolnil tudi vse spominske kartice digitalnega fotoaparata.

Kako do otoka

Otok Skomer leži na jugozahodni obali Walesa v okrožju Pembrokeshire in je najlaže dostopen med vsemi kolonijami morskih ptic v severozahodni Evropi. Na pot se lahko odpravimo z avtom iz Haverfordwesta, glavnega mesta Pembrokeshira. Že po nekaj deset kilometrih s široke regionalne ceste zapeljemo na zelo ozko podeželsko cesto in vstopimo v Pembrokeshirski obalni narodni park. Pokrajina okrog nas se v hipu spremeni v značilno angleško kulturno krajino predprejšnjega stoletja z ekstenzivnimi travniki, obkroženimi z živimi mejami. Še posebej slikovit je polotok Marloes, ki ponuja tudi pogled na morje. Človeka zamika, da bi se že tu sprehodil in »pošpegal« za pticami, vendar je treba iti dalje, saj obiska na otoku ni mogoče rezervirati vnaprej, pač pa deluje po principu, kdor prej pride, prej melje. Ozka cestica nas pripelje do konca polotoka, kjer je pripravljeno prostorno parkirišče. Od tod se spustimo v Martinov pristan (Martin's Haven), kjer se že vije vrsta ljudi za ladjico. Prva ladjica odrine ob 10. uri in nato še ob 11. in 12. uri, dokler na otok ne prepeljejo 250 obiskovalcev. Upravljalci otoka ponujajo tudi obisk čez noč. Prostora je za 15 obiskovalcev, vendar je tak obisk treba rezervirati daleč vnaprej. Otok lahko obiščete tudi kot prostovoljni nadzornik in opravljate čuvajsko in informativno funkcijo. Izmena traja en teden, vendar so zasedena že skoraj vsa mesta za leto 2008.

Sprehod po otoku

Dvajsetminutna plovba do otoka je včasih lahko zelo adrenalinska, saj valovi pljuskuje čez krov. Mnogokrat pa jo zaradi preveč razburkanega morja in premočnega vetra tudi odpovedo. Ladjica, ki je podobna majhnim okretnim vlačilcem z močnimi motorji v tovornih pristaniščih, pripelje v Severni pristan (North Haven). Pobočje nad njim je prerešetano z gnezdilnimi rovi atlantskih viharnikov in mormonov. Po kratkem uvodu enega izmed prostovoljnih nadzornikov se vzpnemo prek strmega pobočja na planotast osrednji del otoka, kjer je gostota gnezdilnih rogov še večja. Atlantskega viharnika, kljub visokim številkam gnezdečih parov, na otoku na enodnevnem izletu ne boste videli, saj pridejo in odidejo v mraku. Viharniki so na tleh zelo ranljivi, zato se plenilcem, na otoku Skomer predvsem galebom, izogibajo z gnezdenjem v rovih in nočno aktivnostjo. Svoj rov zapustijo že v jutranjem mraku in dan preživijo na prehranjevališču kakšnih 50 km daleč na odprtem morju in se vrnejo šele v večernem mraku. Skupaj s soslednjim otokom Skokholm pa je to najpomembnejša kolonija atlantskega viharnika, saj v njej gnezdi več kot polovica svetovne populacije.

Viharniki se s prezimovanja na oceanu vrnejo v začetku maja, zasedejo svoj rov in ležejo samo eno jajce, ki ga potem valijo 51 dni. Izvaljeni mladiči se osamosvojijo po 70 dneh in se skupaj z odraslimi septembra odselijo v južni Atlantski ocean. Mladiči na odprtem morju pred obalami Brazilije preživijo pet let, preden se vrnejo gnezdit na rojstni otok. Orientacija in navigacija jim gre tako dobro »od rok«, da že ob prvi vrnitvi na rojstni otok pristanejo le nekaj metrov stran od rova, v katerem so se izlegli. Ko si najdejo partnerja, uporabljajo isti rov leto za letom. Če želimo doživeti veličastnost kolonije atlantskega viharnika, je na otoku Skomer treba ostati prek noči. V zavetju teme se zdi, da so dobesedno povsod in zrak nad otokom je hitchcockovsko zasičen s prhutanjem peruti in z vreščječimi klici. Raziskovalci vsako leto v enega od zase-

1: Severno jezerce (North Pond) z opazovalnico in opuščeno kmetijo v ozadju.

2: Ob jasnem dnevu lahko vidimo tudi otok Grassholm, katerega bela prevleka na vrhu je največja kolonija strmoglavcev (*Morus bassanus*) v severnem Atlantiku.

3: Stena *The Wick*

4: Triprsti galeb (*Rissa tridactyla*) prinaša gradivo za gnezdo.

5: Hijacinta (*Hyacinthoides non-scripta*)

6: Rdeči slanozor (*Silene dioica*)

7: Njorke (*Alca torda*) gnezdi na najnižji polici stene *The Wick*.

Vse foto: Tomi Trilar

8

9

10

11

8: Kunci (*Oryctolagus cuniculus*) kopljejo rove, v katerih gnezdiijo atlantski vi-harniki in mormoni. foto: Tomi Trilar

9: Rjavi galeb (*Larus fuscus*) je z 11.000 gnezdečimi pari najpogostejša vrsta galeba na otoku Skomer. foto: Tomi Trilar

10: Veliki škurh (*Numenius arquata*) brani svoje območje. foto: Tomi Trilar

11: Del rituala dvorjenja pri mormonih je tudi skupni ogled gnezdilnega rova. foto: Tomi Trilar

denih rovov namestijo in fraardečo kamero, katere posnetke si lahko ogledamo v informacijskem središču na opuščeni kmetiji sredi otoka. Podnevi si lahko ogledamo podzemne gnezditvene aktivnosti, jajca, valečega partnerja, izjemo-ma celo oba starša, mladiče, odvisno od časa obiska.

Ko dosežemo planotasti osrednji del otoka, lahko zavijemo v različne smeri. Pa jo mahnjimo proti sredini otoka, proti opuščeni kmetiji.

Otok ima bogato zgodovino človeške poselitve. Pravzaprav je celoten otok en sam antični spomenik. Domnevajo, da je v železni dobi na otoku živela skupnost z 200 prebivalci. Od sedmega stoletja dalje se je razvijal sodoben kmetijski sistem s polji in njivami in okrog leta 1800 so zgradili kmetijsko poslopje. Iz tega časa izvirajo tudi kunci (*Oryctolagus cuniculus*), ki v velikem številu naseljujejo otok in so izkopalni rove, v katerih gnezdiijo atlantski vihariniki in mormoni. Z uvedbo parnega stroja se je začela donosnost kmetije manjšati. Leta 1950 so kmetijo prodali naravovarstveni organizaciji *The Countryside Council for Wales* in prejšnji lastnik kmetije je postal prvi nadzornik. Nekdanje staje za ovce nad Severnim pristanom so danes prebivališče za raziskovalce in prostovoljne nadzornike. V ostankih kmetije pa so uredili prikupno informacijsko središče in pet sob za največ 15 obiskovalcev, ki na otoku lahko ostanejo čez noč.

Naselitev in življenje človeka na otoku Skomer je bilo možno zaradi izvirov sladke vode. Danes sta na otoku dve umetni sladkovodni jezerci: vzhodno (West Pond ali Abyssinia), kjer lahko opazujemo školjarice (*Haematopus ostralegus*), poljske škrajnce (*Alauda arvensis*) in travniške cipe (*Anthus pratensis*), ter severno (North Pond), kjer se masovno kopajo galebi, med njimi tudi triprsti (*Rissa tridactyla*).

Od tod dalje se napotimo čez dolinico in se vzpnemo nad

stene, obrnjene proti odprtemu morju. Ob jasnem dnevu lahko vidimo otok Grassholm, kjer gnezdi največja kolonija strmoglavcev (*Morus bassanus*) v severnem Atlantiku. Ozrmo se nazaj proti osrednjemu delu, saj so tu najbolj slikoviti pogledi na otok. V majskem pejzažu prevladuje modra barva cvetov hijacinte (*Hyacinthoides non-scripta*), ki jo nadomestijo rožnato cvetoči rdeči slanozori (*Silene dioica*) in na koncu vse skupaj preraste praprotn. Na otoku ni dreves predvsem zaradi slanih vetrov, ki redno bičajo otok. Rastline, ki preživijo, so odporne proti soli in njenim izsuševalnim učinkom. Prevladujejo trave, predvsem rdeča bilnica (*Festuca rubra*) in šopolja (*Agrostis capillaris*). Zaradi obilice kuncev in skomerskih voluharic (*Clethrionomys glareolus skomerensis*) morajo biti rastline prilagojene še na prekomerno objedanje.

Skomerska voluharica je endemitska podvrsta pri nas pogoste gozdne voluharice. Ker otoka sesalski plenilci niso naselili, so praprotni habitati idealno okolje zanjo, zato lahko njena populacija v poznem poletju naraste na 20.000 osebkov. Plenijo jo postovke (*Falco tinnunculus*), kanje (*Buteo buteo*) in močvirske uharice (*Asio flammeus*), ki zaradi obilice hrane gnezdiijo na otoku. Od malih sesalcev so otok naselile še belonoga miš (*Apodemus sylvaticus*), gozdna rovka (*Sorex araneus*) in pritlikava rovka (*Sorex minutus*).

V milih vlažnih poletnih nočeh so stezice prekrte s tisočimi navadnimi krastačami (*Bufo bufo*), ki se jim pridružijo še sekulje (*Rana temporaria*) in navadni pupki (*Lissotriton vulgaris*). Takrat lahko uživamo tudi v nežnem poplesavanju kresnic (*Lampyrus noctiluca*).

Sprehoditi se spleča še do Garlandovega kamna (Garland Stone) ali do Skomerske glave (Skomer Head), kjer se na pečinah ob morju ob oseki sončijo sivi ali stožčastoglavi tjulnji (*Halichoerus grypus*), ki so nedvomno druga največja

12

13

14

15

znamenitost otoka, takoj za morskimi pticami. Svoje mladiče kotijo v jamah na plažah in v zalivih, ko število skotnih mladičev doseže število 200. Če imamo srečo, lahko opazujemo celo morskega psa orjaka (*Cetorhinus maximus*), morski mesec (*Mola mola*) in pristaniško rjavo pliskavko (*Phocoena phocoena*) ali kakšno drugo vrsto delfina. Mnogokrat tu okoli švigajo tudi strmoglavci, ki vrtoglavo pikirajo v morje.

Polni vtisov se vračamo po stezici nad strmimi južnimi obalami otoka. Med poganjajočo praprotjo predvsem levo od steze gnezdijo rjavi, srebrni (*Larus argentatus*) in veliki galebi (*L. marinus*), ki jih mimoidoči obiskovalci sploh ne motijo. Nenadoma pred seboj zagledamo dobrega pol kilometra dolgo navpično steno, imenovano *The Wick*, ki se razteza naravnost v morje. Ob stezi nas pričaka prostovoljni nadzornik s teleskopom, ki nam navdušeno razkaže gnezditelce v steni. Čisto pri dnu, blizu morja, se na policah drenja na tisoče njork (*Alca torda*) in lumen ter nad njimi triprsti galebi. Kar ne moremo se načuditi, kako na gosto gnezdijo. Takšna gostota gnezd v koloniji je obramba pred plenilskimi galebi. In čisto na vrhu, še vedno v navpičnem pobočju, vendar že v travi, gnezdijo strakoši (*Hydrobates pelagicus*). Brez nadzornika bi jih v navdušenju nad vrvežem v koloniji morskih ptic v steni skoraj zagotovo spregledali.

Napotimo se naprej in začudeno ugotovimo, da pred nami postopa množica ljudi. Verjetno jih je pritegnila kolonija morskih ptic v steni, si mislimo. Kmalu pa ugotovimo, da sploh ne gledajo v steno, ampak po tleh pred seboj. Med njimi in sem ter tja čez stezo tekajo mormoni, ki jih domačini ljubkovalno imenujejo »pembrokeshirski papagaji«. Mormoni s površine morja priletavajo čez strmo pobočje na rob planote, tam pristanejo, se malo odpočijejo in uredijo perje, nato pa kar med ljudmi čez stezo odracajo proti

svojemu gnezdju v rovu, kjer bodo pri valjenju zamenjali partnerja. Le tisti, ovešeni z deset in več ribami, ki so jih zgledno zložili v kljun, se ihtavo zapodijo med ljudmi proti gnezdju, kjer jih že nestrpno pričakujejo lačni mladiči. Nekateri pa še dvorijo in se za zvedave obiskovalce sploh ne zmenijo. Na ta del se spleča priti šele na koncu obiska otoka Skomer, ker nam drugače že na začetku zmanjka posnetkov na filmu in prostora na spominski kartici, pa še sonce je pozno popoldne na pravem mestu za dobre posnetke. Mormoni pa so tako ali tako cel dan strpni do obiskovalcev, saj so v njihovem zavetju varni pred galebi, ki jih drugače brutalno plenijo.

Na otoku Skomer in na sosednjem Skokholmu gnezdijo prek 10.000 parov mormonov, ki sestavljajo najpomembnejšo kolonijo v Veliki Britaniji. V svoje rove se vrnejo v začetku aprila in otok po gnezditvi zapustijo konec julija. Jesen in zimo preživijo na širnem Atlantiku vse tja do Biskajskega zaliva. Med gnezditvijo se prehranjujejo z ribami, ki jih s skupnim imenom imenujemo peščene jegulje (kompleks vrst iz rodov *Hyperoplus*, *Gymnammodytes* in *Ammodytes*). Kadar imajo mladiče, jih pogosto vidimo z ducatom peščenih jegulj, nanizanih v kljunu. Po obdobju upadanja populacije mormonov na otoku Skomer v petdesetih do sedemdesetih letih prejšnjega stoletja gnezdeča populacija stalno narašča do dva odstotka na leto.

Čeprav je sonce še visoko, je treba pohiteti proti Severnemu pristanu, da ujameмо eno izmed ladjic, ki odplujejo na kopno med tretjo in četrto uro popoldne. ●

12: Srebrni galeb (*Larus argentatus*)
foto: Tomi Trilar

13: Ograjena steza ob gnezdišču mormonov (*Fratercula arctica*)
foto: Tomi Trilar

14: Mormon s peščenimi jeguljami v kljunu hiti proti gnezditelcu v rovu, kjer nanj nestrpno čakajo lačni mladiči.
foto: Tomi Trilar

15: Dvorjenje mormonov
foto: Tomi Trilar

Več informacij je na domači strani *The Wildlife Trust of South and West Wales* <<http://www.welshwildlife.org/>>.

1

2

Notranjski regijski park

// Dejan Bordjan

1: Javorniki se skozi meglo zrcalijo na gladini Cerknjskega jezera.
foto: Arhiv Notranjski regijski park

2: Za rumeno pastirico (*Motacilla flava*) je Cerknjsko jezero najpomembnejša lokacija v Sloveniji.
foto: Arhiv Notranjski regijski park

Od Ljubljanskega barja pa vse do naše južne meje se razprostirajo obsežni gozdovi, kjer se skrivajo mnoge skrivnosti in čarovnije. Tam se še vedno potikajo velike zveri, ponoči burijo duhove sove in kihajo majhni kosmati možje. Središče vseh teh skrivnosti je začarano jezero. Zlahka ga najdeš, vendar v določenih trenutkih lahko stojiš prav na njem, pa ga ne vidiš. V okolici tega čudeža se lahko sliši komaj opazen šepet »jezero je, jezera nej«.

Ustanovitev parka

Neverjetno bogastvo območja med Snežnikom in Ljubljanskim vrhom je v prebivalcih vzbujalo potrebo po njegovem varovanju. Tako je bilo leta 2002 razglašeno zavarovano območje Notranjski regijski park. Park obsega meje občine Cerknica med slemenom Javornikov, robom Planinskega polja, soteskama Iške in Zale ter robom Bloške planote. V celoti pokriva 222 km². To je malo manj kot meri celotna površina občine Cerknica, saj so iz varovanega območja izvzete vse zazidljive površine. Namen ustanovitve parka je ohranjanje, varovanje in raziskovanje naravnih in kulturnih vrednot tega območja.

Zanimivosti severnega dela parka – od razgleda do žuborenja

Slivnica je zanimiva razgledna točka, s katere se razkrije pogled na celotno Cerknjsko jezero. Znana je po coprnica, ki kuhajo vreme v Coprniški jami na vrhu. Do te razgledne točke lahko pridemo z avtom ali peš. Če odrinemo peš po severni strani, nas pot vodi čez travnike in bukov gozd, kjer lahko naletimo na krekovta (*Nucifraga caryocatactes*). Po južni strani vodi precej bolj strma pot, ki odpira lepši razgled in bolj pisano paleto gozdnih združb. Na Slivnici ležijo tudi Kozje stene, kjer raste slovenski endemit kranjski jeglič. Ta raste tudi v slikovitih soteskah rek Iške in Zale. Reki sta s soteskami vrezali mejo Vidovske planote in s tem mejo par-

ka. Vidovska planota ob lepem vremenu ponuja pogled na Kamniške Alpe in zamegljeno Ljubljansko barje, hkrati pa je odlično izhodišče za obisk sotesk. V soteskah si izletniki v poletni vročini lahko privoščijo prijeten hlad, odmaknjenost in občutek divjine. Sprehod ob strugi je lahko naporen, vendar se lahko tam človek spočije in si ogleda zanimive slapove in brzice, presenetijo pa ga lahko povodni kosi (*Cinclus cinclus*) in sive pastirice (*Motacilla cinerea*) med lovom. V stenah sotesk gnezdit planinski orel (*Aquila chrysaetos*) in sokol selec (*Falco peregrinus*). V nasprotno smer od Iške in Zale teče Cerknjsčica s pritoki. Prav ob teh pritokih pridejo na svoj račun ljubitelji dvoživk. Tu svoj nežni »u« zatrjuje na stotine urhov, vse tri vrste pupkov, krastače ipd. Pravo nasprotje vodnatim predelom Iške, Zale, Cerknjsčice s pritoki in Cerknjskega jezera je planota Menišija. Gre za obsežno planoto na severozahodu parka, pokrito z gozdovi in suhimi travniki, kjer rastejo gorski kosmatinci.

Rakov Škocjan – bogastvo podzemlja

Posebno čudo narave je dolina Rakov Škocjan, ki je nastala s podrtjem stropa podzemne jame. Tako se je oblikovala dolina dolga dva kilometra dolga dolina, ki je dobila ime po cerkvici sv. Kancijana. Ostanke stropa nekdanje jame sta vidna na začetku in koncu doline kot Mali in Veliki naravni most. Začetek in konec jame označujeta tudi dve znani jami – Zelška in Tkalca jama. Podzemlje parka zlahka konkurira njegovemu površju. Nasploh je večji del parka prepređen z jamami, spodmoli in brezni. Vseh skupaj jih je kar 310. Križna jama je s svojimi 21 podzemnimi jezerci vredna večkratnega ogleda. V Vranji jami pa prezimuje več kot 25.000 rjavih žab sekulj.

Cerknjsko jezero – jezero z več obzori

Cerknjsko jezero je znano po svojem presihanju, ki ga je opisal že slavni Janez Vajkard Valvazor v Slavi Vojvodine Kranjske. Ko je jezero polno, je pravi biser narave, ko pa presahne, se razkrijejo pisani travniki in osupljivi požiralniki. Spomladi so travniki prekriti z rožnatimi kukavicami in ušivci, rumenimi kalužnicami, zlasticami ter rjavimi pojalniki. Poletni pogosto iz vode cvetijo močvirski grinti, gladina pa je posuta z belimi cvetovi vodnih zlastic. Cerknjsko jezero je za ljubitelje ptic najbolj zanimiva lokacija v parku. Spomladi je na jezeru mogoče opazovati pravo množično selitev. Marca jo odprejo pribe (*Vanellus vanellus*) in škorci (*Sturnus vulgaris*), kmalu

jim sledijo še togotniki (*Philomachus pugnax*). Slednji lahko presežejo 1.000 osebkov v eni jati. Aprila so na vrsti rase. Zimske obiskovalce zamenjajo več stoglave jate žvižgavk (*Anas penelope*), žličaric (*Anas clypeata*) in regelj (*Anas querquedula*). V velikih jatah se pojavljajo še dolgorepe rase (*Anas acuta*) in kostanjevke (*Aythya nyroca*). Maja se po plitvinah severnega obrobja jezera na gostiji zbirajo raznovrstni pobrežniki. Tu se lahko zbere 500 močvirskih martinov (*Tringa glareola*), pomešanih z malimi (*Numenius phaeopus*) in velikimi škurhi (*N. arquata*), polojniki (*Himantopus himantopus*) in različnimi martinici. Vedno pa se znotraj te zmešnjave najdejo še kakšna presenečenja. Pogled na več kot sto rdečenogih postovk (*Falco vespertinus*) je resnično zapeljiv. Med postovkami vijugajo seleči se rjavi (*Circus aeruginosus*) in močvirski lunji (*C. pygargus*). Poletje naznani nižanje vodne gladine in petje koscev (*Crex crex*).

V poletnem času so na dnu jezera obsežni vlažni travniki, ki poleg redkih vrst rastlin ponudijo celo paleto ogroženih in redkih vrst ptic. Cerkniško jezero je ena najpomembnejših lokacij za kosca v Sloveniji. Prav tako je jezero ena najpomembnejših ali celo najpomembnejša lokacija v Sloveniji za rumeno pastirico (*Motacilla flava*), repaljščico (*Saxicola rubetra*), trstnega strnada (*Emberiza schoeniclus*) in bičjo trstnico (*Acrocephalus schoenobaenus*), ki popestrijo sprehod po suhem jezerskem dnu. V bolj zaraščenem severnem delu polja se postavljajo možje v škrlatnih frakih, škrlatci (*Carpodacus erythrinus*). V zadnjem času je postalo očitno, da je jezero za škrlatca edino mesto stalne gnezditve v Sloveniji. Zaradi značilnosti te vrste, ki v Sloveniji dosega rob areala in gnezdi v invazijah, pa lahko z enako verjetnostjo pričakujemo, da bo kmalu začel gnezdititi še kje drugje ali pa da bo tudi tukaj izginil. V poznem poletju lahko ob preostalih vodnih oknih naletite na kakšnega pobrežnika, vendar vselej v majhnem številu. Jeseni, ko se vode spet polnijo, pa v nasprotju s pomladjo ni množične selitve. Rase se skrivajo po trstiču, redki pobrežniki pa se zanašajo na varovalno barvo. Edina številčnejša vrsta ostaja kanja (*Buteo buteo*), saj se lahko zbere več kot sto osebkov na lovu za velikim voluharjem. Te pa pozimi preganjata še dva zimska gosta, pepelasti lunj (*Circus cyaneus*) in veliki srakoper (*Lanius excubitor*). Ob milih zimah nas lahko na nekaterih delih jezera presenetijo mokoži (*Rallus aquaticus*) in kozice (*Gallinago gallinago*).

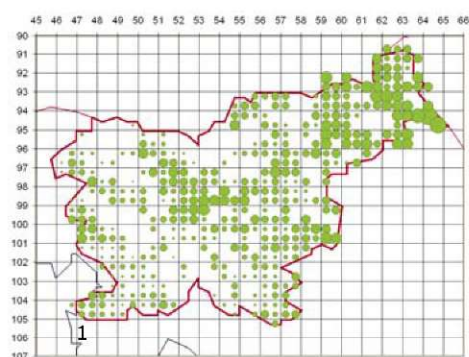
Gozdovi parka – skrivališče velikih zveri, detlov, sov in kur

Drugi za ptice zanimivi deli parka so gozdovi Slivnice, Javornikov in Menišje. Ti pokrivajo okoli 63% površine parka. V njih prevladujejo različne združbe bukovega gozda. V toplih spomladanskih nočeh lahko poslušamo lesno sovo (*Strix aluco*), kozačo (*Strix uralensis*) in koconogega čuka (*Aegolius funereus*). V bolj ohranjenih delih gozda živijo svoje skrivnostno življenje gozdni jereb (*Bonasa bonasia*) ter tripsti (*Picoides tridactylus*) in belohrbti detel (*Dendrocopos leucotos*). Sicer je včasih težko povedati, od kod se sliši, vendar je z več koncev parka moč slišati samca velike uharice (*Bubo bubo*), ki oznanja svoj »uhu«. Potikanje po parku nam lahko ponudi neizmerno paleto ptic in pestrost okolij. Kamorkoli greš, lahko naletiš na zanimive rastline. Cel park je poln raznovrstnih kukavic, na pobočjih Vidovske in Otavske planote se tare bodik, v okolici Slivnice pa se najdejo tri vrste lilij. Vendar je v gozdovih pomembno tudi tisto, česar ne vidimo. Poleg spomladanskega petja ptic, poletnega vonja po suhih travnikih, jesenskega vonja po gobah in zimske tišine je tu še marsikaj. Med sprehodom po gozdnih poteh lahko naletimo na sledi v blatu. Takrat z vznemirjenjem ugotovimo, da smo v deželi medveda. Tisti malo bolj vztrajni in pazljivi lahko naletijo na iztrebke ali sledi volka, včasih celo risa. Vidra se pojavlja v vseh vodotokih parka, vendar je zelo skrivnostna in čudežno izgine, še preden jo lahko uzmemo. Samo najsrečnejši lahko lastnika luskastih iztrebkov in lovca rakov ter rib tudi vidijo.

3: Suhe travnike na Menišji spomladi obarvajo tudi gorski kosmatinci. foto: Arhiv Notranjski regijski park

4: Dvoživke so pogoste po celem parku. Na Cerkniškem jezeru po številu prevladujejo zelene žabe. foto: Arhiv Notranjski regijski park

5: Pogled na coperniško Slivnico foto: Arhiv Notranjski regijski park

Kako invazivne rastlinske vrste ogrožajo našo naravo

// Nejc Jogan

1: Delež pojavljanja rastlinskih invazivk od skupne flore kvadranta (iz podatkovne baze CKFF Flora Slovenije): opazimo precejšnjo gostoto invazivk vzdolž velikih rek, kjer so hkrati (bili) naravovarstveno pomembni habitatni tipi, med katerimi so mnogi prav zaradi invazivk danes popolnoma uničeni.

2: Tematika tujerodnih invazivnih vrst je zelo pereča po vsem svetu, v zadnjih 20 letih je tako izšlo na tisoče člankov in desetine knjig, posvečenih tej problematiki.

3: Vodna solata (*Pistia stratiotes*) je v zadnjih letih popolnoma spreminila mrtvico Cola pri Prilipah.

4: Visoki pajesen (*Ailanthus altissima*) je še vedno pogosto sajeno okrasno drevo, čeprav je hkrati zelo uspešna in uničujoča invazivka.

Poročil o izumiranju samoniklih vrst v eksotičnih krajih, na primer v Avstraliji, na Novi Zelandiji, Havajih ali Galapaških otokih, smo pravzaprav že vajeni, in kljub temu da jih spremljajo grozljive statistike o ogroženosti tamkajšnje flore in favne, nas pustijo razmeroma hladne. Pogosto se niti ne zavedamo, da za vsa ta izumiranja ni kriv neposredno človek, ampak tuje rastlinske ali živalske vrste, ki jih je človek v te kraje hote ali nehote vnesel. Za vnos tujerodnih organizmov so še posebej občutljive otoške flore, pa naj gre v tem primeru za resnične otoke daleč na odprtem morju ali pa za druge osamljene komplekse habitatnih tipov, ki so zelo daleč vsaksebi, tako da se populacije vrst, ki jih naseljujejo, ne morejo seliti med njimi. Kako pa je z ogroženostjo naše narave zaradi vnosa tujerodnih organizmov? Je v naših krajih res popolnoma vseeno, kaj prinesemo od drugod in kaj izpustimo v naravo? Je etično le pasivno spremljati naraščanje populacije neke tujerodne vrste, namesto da bi jo poskušali zadržati ali kar iztrebiti? Razmislimo o tem na primeru invazivnih rastlin, ki se pojavljajo v naši flori.

Katere vrste pa so invazivne?

Pojem invazivna vrsta navadno označuje tujerodno vrsto organizma, ki jo je od drugod praviloma zanesel človek, se je pa v njej tujih krajih udomačila (naturalizirala) do te mere, da se je v naravnem okolju pričela prekomerno razmnoževati in s svojim širjenjem spreminjati habitate, v katerih se je naselila. Tako lahko invazivna vrsta neposredno izrinja avtohtone vrste, ki so dotlej naseljevale določeno rastišče, ali pa s svojim množičnim pojavljanjem do te mere spremeni ekološke razmere na njenem rastišču, da s tem onemogoči obstoj samoniklih vrst, ki so to ekološko nišo dotlej poseljevale. Med invazivne vrste praviloma ne štejejo plevelov, ki sicer ustrezajo večjemu delu zgoraj omenjene definicije, a ne uspevajo v naravnem okolju.

Vnaprej presoditi, katera vrsta bi utegnila postati invaziv-

na, je težko. Najlaže o tem sklepamo, če se neka tuja vrsta že nezadržno širi v klimatsko podobnih predelih. Nekatere vrste se tako vedejo invazivno na različnih koncih sveta, skoraj povsod, kamor jih je zanesel človek. Takšna je npr. ovijalka japonsko kosteničje (*Lonicera japonica*), ki se je pred nedavnim začela širiti tudi pri nas, na Primorskem, podobno velja za robinjo (*Robinia pseudacacia*), ki se je v več kot sto letih ob podpori gozdarjev razširila po vsej Sloveniji, ali pa za deljenolistno rudbekijo (*Rudbeckia laciniata*), katere več kot stoletno širjenje z vrtov v naravo je med prvimi dokumentiranimi na območju Slovenije. Očitno imajo torej nekatere rastline nekakšen "invazijski potencial", ki ga razvijejo, potem ko se naselijo v konkurenčno šibkejšem tujem okolju. V splošnem velja, da naj bi imele uspešne invazivne vrste razmeroma kratek življenjski cikel (enoletnice, kratkoživeče trajnice, drevesa in grmi, ki kmalu pričnejo cveteti). Posamezna rastlina je navadno sposobna ustvariti veliko število semen, ki "uporabljajo" učinkovite načine razširjanja, npr. z vetrom ali z različnimi živalmi. Zanimivo je tudi, da številne invazivne vrste v naši flori cvetijo pozno poleti in jeseni, kar v celoti velja za skupino več kot desetih invazivnih vrst, ki se množično pojavljajo ob potokih in rekah. S poznim cvetenjem te vrste nekako zapolnjujejo "časovno nišo", v kateri avtohtone rastlinske vrste v glavnem ne cvetijo več.

Tudi jasna razmejitev skupine invazivnih vrst od drugih, manj agresivnih tujerodnih vrst je težavna, tako da lahko le rečemo, da je v naši flori kakih 30 vrst zagotovo invazivnih, medtem ko so o nadaljnjih nekaj deset kandidatih za ta naslov mnenja strokovnjakov deljena.

Od kod izvirajo

Kot bi lahko pričakovali, izvirajo naše invazivne vrste iz klimatsko podobnih predelov, ki jih je po svetu kar nekaj. Taki so npr. skrajni vzhodni predeli Azije, jugovzhod Severne Amerike, na južni polobli pa jugovzhodna Avstralija, severna Argentina in nekateri predeli južne Afrike. V krajih, kjer so te vrste avtohtone, so to navadno zelo običajne in razširjene rastline. V primorskih krajih, kjer je klima milejša, pa lahko pričakujemo spet druge invazivne vrste, ki pač izvirajo iz predelov z nekoliko bolj sredozemsko klimo. Naše "invazivke" pretežno izvirajo iz vzhodne Azije in iz Severne Amerike.

Vse foto: Nejc Jogan

5

6

7

Kako in kje so se znašle v naravi

Večina pri nas invazivnih vrst je bila v naše kraje zanesena namenoma, saj so jih gojili ali jih celo še vedno gojijo kot okrasne ali uporabne rastline. Nekatere med njimi so celo načrtno zasajali ali sejali v naravo, tako npr. robinjo in žlezavo nedotiko (*Impatiens glandulifera*). Prvo so marsikje sadili gozdarji, drugo pa so namenoma razširjali čebelarji, saj velja za medonosno rastlino. Prav preskok gojenih rastlin v naravo pa je zelo težko nadzorovati, saj so mnoge izmed današnjih invazivnih vrst gojili po različnih predelih Slovenije, zaradi gojenja so se gotovo že kmalu začeli pojavljati posamezni primerki tudi na nasipališčih in v bližini človekovih bivališč, kjer pa je bilo njihovo pojavljanje pogosto še desetletja dolgo obravnavano kot prehodno in mu zato botaniki niso posvečali posebne pozornosti.

Nekoliko lažje bi bilo odkriti in spremljati širjenje invazivnih vrst, ki so se začele širiti v sosednjih državah in so se k nam razširile po naravni poti. Pri takih vrstah je seveda pomembno spremljanje problematike širjenja invazivk v soseščini, poznati je treba hitrost in načine njihovega širjenja, habitatne tipe, v katerih se najpogosteje pojavljajo... in tako lahko dokaj dobro napovemo, kdaj in kje se bodo te vrste ob nespremenjeni tendenci širjenja naselile tudi pri nas.

Ali ogrožajo naše rastlinstvo?

Po ocenah ogroženosti biotske raznovrstnosti v svetovnem merilu najbi bil vnostujih vrst organizmov najpomembnejši razlog za izumiranje kar 4/10 vseh nedavno izumrlih vrst. V naših krajih so razmere v zvezi z invazivnimi vrstami trenutno manj zaskrbljujoče, največja grožnja avtohtoni flori in favni so še vedno človekovi neposredni posegi v naravo. Žal pa habitatnih tipov, ki so bili zaradi vdora invazivnih vrst najbolj prizadeti ali celo popolnoma spremenjeni, pri nas še nihče ni podrobneje preučeval. V zadnjih sto letih je zaradi vdora kakih 10 vrst severnoameriških in vzhodnoazijskih invazivk gotovo najbolj spremenjena obrečna vegetacija visokih steblik, ki jo danes vsaj v osrednji in vzhodni Sloveniji tvorijo v strnjene večkilometrskih pasovih ponekod le še tujerodne vrste. Ker obrečna vegetacija pred množičnim širjenjem teh invazivk ni bila preučena, danes tudi težko ocenimo, kaj vse smo že izgubili. Podobno prizadeti so tudi nekateri gozdovi in gozdni robovi v najtoplejših predelih Primorske, kjer se širi nekaj lesnih invazivnih vrst. V

najbolj prizadetih gozdnih Panovca in Stare Gore pri Novi Gorici sta tako podrast že skoraj v celoti nadomestila grm japonska medvejka (*Spiraea japonica*) in ovijalka japonsko kosteničje, po gozdnih robovih in posekah se množično pojavljata robinja in pajesen (*Ailanthus altissima*), ponekod ob rekah v Vipavski dolini pa je avtohtona grmišča nadomestila papirjevka (*Broussonetia papyrifera*). Naše rastlinstvo je tako zaradi širjenja invazivnih vrst zagotovo ogroženo, vendar bo stopnjo ogroženosti in konkretne primere prizadetih vrst še treba preučiti.

Ali njihovo širjenje lahko preprečimo?

Časi, ko smo botaniki le navdušeno opazovali prišleke v naši flori in zadovoljno beležili njihova nova nahajališča, bi se morali že zdavnaj končati. Danes za številne vrste vemo, da so problematične, da so celo invazivne, in gotovo bi bilo ob pojavu takih vrst v naravi ali v kulturi treba ukrepati. Tako bi npr. morali prepovedati prodajo in gojenje na prostem vseh v naših razmerah potencialno invazivnih okrasnih vrst (npr. japonske medvejke in kosteničja, nekaterih vinik, pajesena, številnih vrst nebin). Tudi v naravi bi bilo treba širjenje takih vrst čimbolj omejevati (npr. iztrebljati robinjo in pajesen še pred začetkom cvetenja), v parkih in botaničnih vrtovih pa bi bilo tem vrstam, če je to izvedljivo, treba preprečevati cvetenje. Ostro bi morali tudi reagirati na neodgovorno početje nekaterih (npr. čebelarjev, a tudi gozdarjev), ki v naravo vnašajo tujerodne rastlinske vrste, še posebej kadar vidijo v tem le svoje ekonomske koristi.

Žal pa za številne invazivke lahko le še ugotovimo, da je po toči zvoniti prepozno. Širjenje japonskega kosteničja in japonske medvejke po Primorskem, pajesena in robinje po vseh nižinskih predelih Slovenije, da o dobrem ducatu obrečnih neofitov sploh ne govorimo, v glavnem lahko le še nemočno opazujemo. Tudi najrazličnejši poskusi iztrebljanja teh in takih vrst po svetu so se v glavnem izjalovili ali pa so obrodili daleč preskromne sadove. Tako lahko le upamo, da nas bo današnje poznavanje invazivnih vrst česa naučilo in da bomo zaradi tega v prihodnje do njih manj tolerantni, pestrost naše narave pa bo zato bolj varna. ●

5: Deljenolistna rudbekija (*Rudbeckia laciniata*) je bila ena prvih invazivk, ki so jo botaniki v Sloveniji zabeležili zunaj vrtov; po kakih 150 letih jo najdemo v osrednji in vzhodni Sloveniji na skoraj vsakem gozdnem robu. foto: Nejc Jogan

6: Obrečno vegetacijo marsikje gradijo le še invazivke: v ospredju zlata rozga (*Solidago* sp.), v sredini žlezava nedotika (*Impatiens glandulifera*), zadaj japonski dresnik (*Fallopia japonica*). foto: Nejc Jogan

7: Japonski dresnik (*Fallopia japonica*) je ena najbolj agresivnih invazivk, zelena trajnica, katere krepki poganjki se pojavijo aprila, do poznega poletja pa se razrasejo v več metrov visoke grmaste monokulture. foto: Nejc Jogan

1

Poljska vrana

// Andrej Hudoklin

Čeprav že vrsto let z zanimanjem opazujem ptice, sem se s poljsko vrano (*Corvus frugilegus*) seznanil šele leta 2005, ko sem začel spremljati gnezdilno kolonijo pri Krškem. Jata poljskih vran je vzbudila pozornost med ornitologi, saj smo jih v Sloveniji že več kot desetletje prištevali med domnevno izumrle vrste. Značilna gnezda v vrhovih robinij na robu opuščene gramoznice sem s ceste opazil zgodaj spomladi leta 2005, kolega Dušan Klenovšek iz bližnjega Krškega pa je prav tu že leto prej zabeležil prvo gnezdenje. Gnezdilno kolonijo sem nekajkrat obiskal konec aprila, ko so bili mladiči v gnezdih že dobro operjeni. V presvetljenih krošnjah še neolistanih dreves sem naštel kakih dvajset aktivnih gnezd, v bližini katerih so posedali tudi glasni starši. Nenehno so se spreletavali z drevesa na drevo, se lovili in sporazumevali z mladiči, ki so jim glasno odgovarjali. Ko so ptice zaznale, da se jim približujem, so zagnale še večji vik in krik, se umaknile na drugo stran gramoznice, mladiči pa so polegli po gnezdih. Šele čez čas, ko sem se s teleskopom umiril na primerni razdalji, so se začele postopno vračati in kolonija je ponovno oživila.

Poljske vrane so se vrnile tudi naslednje leto, a bi se njihovo gnezdenje skorajda žalostno končalo. Dušan je sporočil, da so prav pred začetkom gnezdenja začeli podirati drevesa. Kolonija se je zato prestavila na skupino dreves ob priključku avtoceste, kjer med hrasti rastejo tudi posamezni borovci. Tako leta 2006 kot tudi lani je bilo gnezdenje uspešno, kolonija pa se počasi povečuje, kar kaže, da se je tu uspešno nastanila. Vrane sem poleti in jeseni še večkrat opazoval na požetih pšeničnih in kasneje koruznih njivah na Krško-brežiškem polju.

Ogroženost

Poljska vrana je široko razširjena vrsta. Pogosta je v zmernem podnebnem pasu Evrope, ne pa v Sredozemlju. V Sloveniji je pogosto opažena na preletu in prezimovanju, ko v srednjo Evropo priletijo velike jate iz severovzhodnih gnezdišč in se še pred koncem zime začno vračati.

Iz Ornitološkega atlasa Slovenije lahko razberemo, da so bile v osemdesetih letih prejšnjega stoletja zabeležene gnezdilne kolonije na posameznih lokacijah panonskega obrobja. Zadnje poročilo se nanaša na kolonijo v Petišovcih, ki so jo leta 1992 uničili z vodnimi curki. Rdeči seznam ogroženih ptic gnezdilk Slovenije je vrsto leta 1994 kot tudi 2002 uvrstil v kategorijo domnevno izumrlih vrst. Ljudje so poljske vrane preganjali predvsem zaradi škode, ki so jo povzročale na poljih, pogosto pa tudi zaradi hrupa gnezdilnih kolonij. Reševanja problemov so se lotili tako, da so začeli uničevati občutljive gnezdilne kolonije, verjetno pa je k izginjanju gnezdeče populacije pripomogel tudi nezakoniti lov.

Populacijske razmere v evropskem prostoru so bolj optimistične. Vrsta je široko razprostranjena in šteje 20.000.000 do 35.000.000 osebkov. Podatki sicer kažejo, da populacija nekoliko upada, predvsem v delih srednje Evrope, vendar se še ni približala pragu ogroženosti, zato je opredeljena kot manj ogrožena.

Značilnosti

Poljska vrana ima značilen vranji videz. Perje je povsem črno in vijolično bleščeče, najbolj vpadljiv znak je gola koža ob osnovi kljuna. Mladostni osebki nimajo golega obraza, zato jih lahko zamenjamo s podobno črno vrano (*Corvus*

2

3

corone). Njihova značilnost so tudi hlačasto operjeni kraki, ki dajejo vtis kratkih »pumparic«.

Že od daleč so prepoznavne tudi njihove značilne gnezdilne kolonije v vrhovih dreves. Te lahko štejejo tudi nekaj 100 gnezd, ki so praviloma tesno skupaj. Mesto za gnezdo izbere samec, kasneje pa se mu pridruži samica. Ob lanskem zgodnjem spomladanskem obisku sem lahko opazoval graditev gnezd. Kot osnovno gradivo so ptice uporabile tanjše vejice, ki so jih pobirale s tal v bližnji okolici, nekatere pa so jih lomile v bližnjem grmovju in jih nosile v gnezda. Ob frfo-tajočem vrvežu med gnezdi so kdaj pa kdaj skušale izpuliti vejico iz nastajajočega sosednjega gnezda. Seveda so se lastniki takoj odločno postavili v bran svojega »imetja«.

Gnezda so običajno narejena v začetku marca. Njihova notranjost je mehko postлана z listjem, travo ali mahom. V njih je 2 do 6 jajc, ki jih običajno vali samica, samec pa jo hrani na gnezdu. Do konca marca se mladiči že izvalijo, v dobrem mesecu pa so največkrat tudi speljani. Mladi zarod hranita oba starša. Ko zapustijo gnezdo, skrbita zanje še dobrih šest tednov. Jeseni se mlade ptice zberejo skupaj z nespārjenimi osebkami v večje jate, spolno pa lahko dozorijo že v drugem letu.

Škodljive ali koristne?

Kot pove že ime samo, poljske vrane naseljujejo ravninsko kulturno krajino s prevladujočimi polji in ekstenzivnimi travniki s skupinami drevja, kjer spletajo svoja gnezda. Pogosto naseljujejo tudi vaška obrobja in mestne parke. Ko sem opazoval kolonijo pri Krškem, sem lahko z daljnogledom sledil manjšim skupinam in osebkom, ki so odletavali na bližnje njive in se hranili. Tudi literaturni podatki kažejo, da se v večji meri hranijo na razdalji od 500 do 1.000 metrov od kolonije.

Prehranjujejo se predvsem na tleh, kjer na travnikih, pašnikih in še zlasti žitnih njivah stikajo za hrano. Pri tem si pomagajo z dolgim in močnim kljunom, s katerim obračajo grudice, razgrinjajo prst ali pa ga vbadajo v mehka njivska in travniška tla. Prehranjujejo se predvsem s hrano živalskega izvora. Najljubši so jim deževniki, ki so v prehrani zastopani večji del leta, najbolj pa v času gnezdenja. Velik delež sestavljajo tudi ličinke žuželk, še zlasti košeninarjev (Tipulidae) in pokalic (Elateridae), ki objedajo koreninice žit. Opleniijo lahko tudi gnezda travniških ptic, pozimi, ko primanjkuje hrane, pa so njihov plen tudi mali glodavci in mrhovina. V urbanem okolju iščejo različne ostanke hrane

na smetiščih ali celo ob smetnjakih in na ulicah. Pozimi lahko poljske vrane pridejo tudi na vrtove, če jim na odprta mesta nastavimo različne kuhinjske odpadke ali semena.

V prehrani se začne delež živalske hrane zmanjševati poleti, ko se vrane preusmerijo na semena žit in različne plodove. Večje in manjše jate tako lahko opazujemo na strniščih žitnih njiv ter na pokošenih travnikih, kjer je hrana lahko dostopna. Sodobno kmetijstvo usodno zmanjšuje biodiverzitetno kmetijske kulturne krajine. Z izgubo in degradacijo ekstenzivne kulturne krajine je neločljivo povezan tudi upad nevretenčarjev v prsti in na travnikih, ki so ključnega pomena v prehrani poljske vrane. Na srečo vrsta ni izrazit prehranski specialist, zato se za zdaj lahko še prilagaja degradaciji habitata.

Kljub škodi, ki jo nekateri tako zelo poudarjajo, je treba reči, da vrana na obdelanih poljih, kjer se v glavnem hrani, po-uzije več škodljivcev kakor žita. V vsakem primeru drži, kar je zapisal že Fran Erjavec v znanem delu »Živali v podobah« daljnega leta 1868: »Med pticami svojega rodu je poljska vrana najkoristnejša. Nobena druga ptica ne pozoblje toliko hroščev, kakor prav ta. In vendar ljudje v svojo lastno škodo tudi to vrano neusmiljeno preganjajo...«

Poljska vrana se, upajmo, vrača v Slovenijo. Ker je tako kot njena bližnja sorodnika, siva vrana (*Corvus cornix*) in krokar (*C. corax*), med ljudmi slabo zapisana, velja vrsto bolj približati javnosti in prikazati njeno celostno vlogo v ekosistemu, da ne bodo njene gnezdilne kolonije ponovno opustošene. ●

1: Najbolj vpadljiv znak poljske vrane (*Corvus frugilegus*) je gola koža ob osnovni kljuna. Mladostni osebki nimajo golega obraza, zato jih lahko zamenjamo s podobno črno vrano (*Corvus corone*).

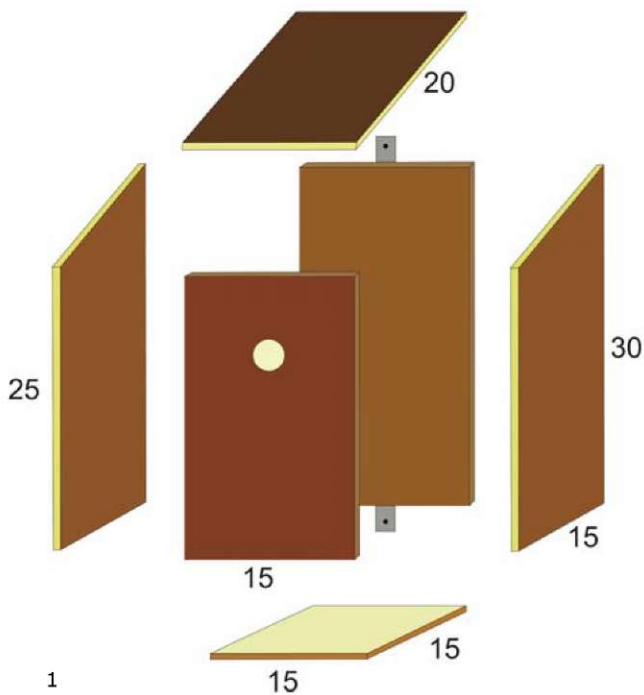
foto: Andrej Hudoklin

2: Hranjenje mladiča
foto: Andrej Hudoklin

3: Živahno ozračje v gnezdilni koloniji
foto: Andrej Hudoklin

LITERATURA:

- BirdLife International (2004): Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. – BirdLife International (BirdLife Conservation Series No.12), Cambridge.
- Gregori, J. (1993): Žalostna usoda gnezditvene kolonije poljskih vran *Corvus frugilegus* v Petišovcih. – *Acrocephalus* 39-40: 25.
- Madge, S. & Burn, H. (1993): Crows and jays: a guide to the crows, jays and magpies of the world. – Helm Information, Robertsbridge.
- Geister, J. (1995): Ornitološki atlas Slovenije. – DZS, Ljubljana.
- Kasprzykowski, Z. (2003): Habitat preference of foraging Rooks *Corvus frugilegus* during the breeding period in the agricultural landscape of eastern Poland. – *Acta Ornithologica* 38: 27-31.
- Snow, D. W. & Perrins, C. M. (1998): The birds of the Western Palearctic, concise editions 1 & 2. – Oxford University Press, Oxford.

Izdelajmo gnezdilnice za sinice

// Ivo A. Božič

1: Načrt gnezdilnice

2: Umetna gnezdilnica
foto: Ivo A. Božič

3: Naravnih in primernih dupel je čedalje manj. Na sliki močvirska sinica (*Poecile palustris*).
foto: Ivo A. Božič

Moderno sadjarstvo in gozdarstvo sistematično izločata stara in votla drevesa. Na ta način imajo neredko večje težave pri izbiri kottička za gnezdenje številni duplarji, v našem primeru sinice. Tukaj jim lahko priskočimo na pomoč z nameščanjem gnezdilnic, ki jih namestimo predvsem po parkih, sadovnjakih in robovih gozdov.

Najbolj »topel« material za izdelavo gnezdilnice je nedvomno les, čeprav je gnezdilnica lahko tudi kovinska, betonska, plastična itd. Torej, uporabili bomo les debeline dveh centimetrov (lahko tudi pol centimetra več ali manj). Velikost osnovne ploskve gnezdilnice določa, kdo bo bodoči stanovalec. Tako naj bo za sinice osnovna ploskev velika 15 x 15 cm oziroma lahko do 20 x 20 cm, kajti številni naraščaj potrebuje več prostora tik preden zapusti gnezdilnico. Višina gnezdilnice naj bo približno 25 cm, vhod v gnezdilnico pa v zgornji polovici sprednje strani oziroma še malo višje. Plitva gnezdilnica z nizkim vhodom je neprimerna, saj se ptiči v njej ne počutijo varne. Tudi v resnici niso varni, saj naraščaj v takšni gnezdilnici neredko žalostno konča, oziroma jo ptiči redkeje zasedejo.

Velikost vhoda v gnezdilnico je zelo pomembna, saj z njo določimo, katera vrsta jo lahko zasede oziroma katera ne. Tako naj meri vhod za manjše sinice, recimo meniščka (*Periparus ater*), plavčka (*Cyanistes caeruleus*), tudi močvirsko sinico (*Poecile palustris*) 26 mm, za veliko sinico (*Parus major*) pa 30 mm. V kolikor bi bil vhod velik 35 mm in več, takšno gnezdilnico hitro zasede vijeglavka (*Jynx torquilla*), brglez (*Sitta europaea*) in škorec (*Sturnus vulgaris*). Pred vhodom naj ne bo nikakršnih opor, palčk ali kaj podobnega, ker je to lahko le opora tatinskemu mačku, medtem ko ptiči spretno priletavajo naravnost v

gnezdilnico. Priporočljivo pa je, da je notranja stran sprednje stene prečno »nasekana«, da godni mladiči lažje zapustijo gnezdilnico.

Streha gnezdilnice, ki naj sega spredaj nekaj centimetrov čez rob, naj bo pokrita s pločevino ali strešno lepenko, da dlje kljubuje neugodnim vremenskim razmeram. Pravilno je, da se lahko sprednja stran gnezdilnice enostavno odpre, da z lahkoto kontroliramo dogajanja v njej, oziroma jo jeseni popolnoma izpraznimo in očistimo ter tako preprečimo prezimovanje kakšnim morebitnim zajedalcem.

Kdaj postavljamo gnezdilnice? Načelno naj bi postavljali gnezdilnice jeseni, da se ptiči nanje navadijo in v njih že prenočujejo, vendar pa gnezdilnico lahko postavimo kadarkoli tekom leta. Nikakor ne smemo pozabiti, da samice iz drugih lanskih legel na splošno gnezddijo malo pozneje. Lahko so nekatera gnezda izropana ali pa je pomanjkanje naravnih dupel in takrat pride gnezdilnica vedno še kako prav. Če je gnezdilnica postavljena spomladi oziroma poleti, se neredko zgodi, da je zasedena tako rekoč takoj ali v nekaj dneh.

Kam namestimo gnezdilnico? Namestimo jo na drevo oziroma na stavbo tako, da imamo dober pregled kaj se z njo dogaja, istočasno pa je onemogočen dostop različnim plenilcem ter je prikrita nepoklicanim očem. Na drevesu naj bo gnezdilnica nameščena nekje na višini štirih in pol metrov, z vhodom obrnjena proti vzhodu, da jo že prvi jutranji sončni žarki prijetno ogrejejo. Tudi ne bo odveč, če deblo pod gnezdilnico obdamo s širšim pasom pločevine in tako mačku še dodatno onemogočimo morebitno plenjenje gnezdilnice.

Direndaj okrog zasedene gnezdilnice nam bo nedvomno v veliko zadovoljstvo in plačilo za trud, ki smo ga vložili v izdelavo in nameščanje gnezdilnice.

Ljubljanska sekcija DOPPS

// Žiga Iztok Remec

Ljubljanska sekcija v sedanjosti sestavi deluje od leta 2002. V tem času smo dosegli marsikaj. Ustanovili smo svojo skupino za elektronsko pošto, organizirali več izletov in predavanj, glavni dosežek pa so naše delovne akcije. Tako se je tudi začelo – na delovni akciji. Na tedanjih Vrbovskih talih, na območju sedanjega naravnega rezervata Iški morost, smo se zbrali na delovni akciji čiščenja zaraščajočih se travniških površin. Ducat prostovoljcev se je zagrizeno spopadel s trdoživim grmovjem in optimistično začel brezkončno delo, ki ga je nekaj let kasneje dokončal mogočen stroj v nekaj dneh. To obdobje bi lahko poimenovali ponovno prebujenje Ljubljanske sekcije društva, katere aktivnost je upadla.

V letu 2006 smo opravili manj aktivnosti kot prejšnja leta, smo pa zato v letu 2007 vse nadoknadili. Veliko število akcij v lanskem letu je predvsem posledica zagnanosti skupine znotraj Ljubljanske sekcije, ki so si naredili ime Kavke. Verjetno je to ena izmed posebnosti te sekcije, da se skupina pretežno osivelih, a še vedno krepkih in aktivnih članov družijo še pogosteje kot samo na društvenih aktivnostih in pri tem naredijo veliko dobrega za ptice in naravo. Gonilna sila Kavk sta Vojko Havliček in Ivan Kogovšek, ki sta najbolj vesela, če se lahko zakadita v kup lesa in iz tega pričarata vsakršne umetnine, kot so gnezdilnice, krmilnice in okrasne ptice.

Prva akcija se je začela zgodaj spomladi, saj nas je čas že priganjal, ko smo nameščali gnezdilnice za goloba duplarja (*Columba oenas*) v Ponovi vasi pri Grosupljem. Golob duplar je edini evropski golob, ki gnezdi v duplih. V Evropi je populacija sicer stabilna ali pa se celo povečuje, medtem ko v Sloveniji ocenjujemo, da upada. Upad gre

pripisati predvsem pomanjkanju primernih gnezdišč, zato smo se tudi odločili, da izdelamo in namestimo ro gnezdilnic na območju, kjer bi golobi duplarji lahko gnezdili. Pod pokroviteljstvom Kavk je stekla dvodelna akcija. Najprej smo se dobili v DOPPS-ovi garaži, kjer smo sprva sestavili gnezdilnice iz narezanega lesa, ki ga je predhodno pripravil Vojko. Ko so bile gnezdilnice sestavljene, je sledil drugi del akcije – njihovo nameščanje. Dobili smo se v Ponovi vasi pri Grosupljem, kjer so bili golobi duplarji opaženi. Gnezdilnice so bile kmalu nameščene, zraven pa še ena gnezdilnica za veliko sinico (*Parus major*), ki bo delala družbo golobom. Odločili smo se, da v prvem letu gnezdilnic ne bomo več obiskali, da ne bi po nepotrebnem motili na novo vseljenih parčkov.

V zgodnjepomladanskem in jesenskem času je primeren čas za vzdrževanje in urejanje nam tako ljubih Vrbovskih talov. Letos smo na območju Vrbovskih talov ob zaključku projekta varstva kosca v Sloveniji odprli naravni rezervat z novim imenom Iški morost. Večina članov sekcije se le stežka privaja na novo ime. Akcij v Iškem morostu je bilo več, potekale pa so spomladi in jeseni. Ob organizaciji našega požrtvovalnega in vestnega naravovarstvenega nadzornika Željka Šalamuna so akcije na morostu vedno izredno prijetne. Začne se z razdeljevanjem nalog in organizacijo dela. Temu sledi poživljajoče fizično delo. Po zaključenem delu skoraj praviloma sledi okrepčilo okoli prijetnega ognjišča, ki je zame najlepši del akcij na Iškem morostu. Ozračje je vedno veselo, saj nas vse preveva spoznanje, da smo naredili nekaj koristnega za ptice, s tem pa tudi za nas same. Po jesenski akciji na Iškem morostu smo se odločili, da bi te akcije ponavljali kar vsak teden. Vsakič za nekaj uric in kmalu bi bil naš trud opazen in tudi poplačan. Komur se že cedijo sline po taki akciji, se nam bo lahko pridružil letos spomladi.

Čez poletje se delovanje društva vedno malo umiri. Razlogi so različni: zmanjšana aktivnost ptic, počitnice, pa tudi sproščeno lenoben utrip poletja. Toda ravno ta premor poskrbi za še večjo zagretost ljudi, ko se jeseni življenje spet vrne v ustaljene tire. Letošnje leto je bilo to še posebej

1: Tri ekipe navdušencev so vneto nameščale gnezdilnice v Tičistanu.
foto: Tomaž Mihelič

2: Upad populacije goloba duplarja (*Columba oenas*) gre pripisati predvsem pomanjkanju primernih gnezdišč, zato smo se odločili, da izdelamo in namestimo ro gnezdilnic na območju, kjer bi vrsta lahko gnezdila.
foto: Jan van der Straaten / Saxifraga

3

3: Ducat prostovoljcev se je zagrizenno spopadlo s trdoživim grmovjem in optimistično začel brezkončno delo
foto: arhiv DOPPS

4: Iz lesa smo izdelovali okrasne ptice. Nekatere bi se brez težav kosale z živimi predstavniki svoje vrste, druge pa bi le s težavo našli v resničnem življenju.
foto: Žiga Iztok Remec

4

izrazito. Žeja naših članov po ponovnem udejstvovanju na akcijah in predavanjih je bila potešena 11. oktobra, ko nam je Tomaž Mihelič v ljubljanskem Grand hotelu Union izvrstno predstavil skrivnostni svet koconogih kur. Da je naše člane žeja res že hudo pestila, se je pokazalo v množičnem obisku, saj je predavanje obiskalo prek 50 ljudi.

Ampak tudi to ni bilo dovolj. Nadaljevali smo z akcijami pod budnim očesom naših večjih Kavk. Tokratna akcija je bila namenjena bolj druženju in izdelovanju nam koristnih stvari. Iz lesa smo izdelovali okrasne ptice. Na les smo prerisali šablone okrasnih ptic in nato ptico izrezali iz lesa. Nekaj časa sta našo malo garažo polnila le hrup žag in prah izpod brusilnega papirja. Toda kmalu so bile ptice osvobodene svojega lesenega kalupa in pripravljene na barvanje. V trenutku, ko smo odprli barve in vzeli čopiče v roke, je garažo zajela tišina. Vsi smo napeto vlekli čopiče po leseni površini in premišljevali, katero barvo bi uporabili. Tudi tišina ni trajala dolgo, saj so garažo kmalu začeli polniti vzdihni navdušenja nad našimi stvaritvami in smeh, ki so ga izzvale naše samokritike. Kmalu je bilo stojalo za sušenje polno naših čudovitih stvaritev. Nekatere ptice bi se brez težav kosale z živimi predstavniki svoje vrste, druge pa bi le s težavo našli v resničnem življenju, saj so bolj spominjale na ptice iz pravljic in pripovedk.

Dne 20. novembra smo se v lepem, a že hladnem vremenu zbrali na popoldanski akciji nameščanja gnezdilnic v ljubljanskem parku Tivoli. Zbralo se nas je 12 navdušencev. Akcija je nastala v okviru projekta ureditve Tičistana. To je predel Tivolija, ki že sedaj daje zavetje pticam in ljudem, ki uživajo v njihovi družbi. Cilj projekta je dodatno izboljšati razmere za gnezdenje ptic na tem območju in jih tako privabiti. V sklopu tega projekta naj bi tudi posadili plodonosne grmovnice, ki pticam zagotavljajo hrano predvsem v jesenskem in zimskem času. DOPPS je prispeval gnezdilnice, ki jih je mojstrsko izdelal Vojko Havliček, in tako smo se oboroženi z lestvami in kladivi ter žebli odpravili vsak v svoj konec Tičistana. Tri ekipe so pod budnim očesom Tomaža Miheliča

vneto nameščale gnezdilnice na najbolj »luksuzne« lokacije na tem območju. Kmalu je bila večina gnezdilnic za sinice, škorce (*Sturnus vulgaris*), muharje in šmarnice (*Phoenicuros ochruros*) nameščena, ostali sta nam le dve veliki gnezdilnici za lesno sovo (*Strix aluco*). Zaradi velike višine, na katero smo želeli namestiti gnezdilnico, in njene teže, je bila za namestitev potrebna pravcata alpinistična akcija. Naš zvesti član Anže Kristan je komaj čakal, da si opasa potrebno opremo in uredi vrvi ter se zažene v krošnjo bližnje smreke. Pod budnim očesom strokovnjakov za gnezdilnice je iskal najprimernejše mesto za gnezdilnico. Ko je bilo mesto izbrano, je bila gnezdilnica strokovno nameščena in pripravljena, da sprejme nove bivalce.

V novembru je sledila že skoraj tradicionalna akcija izdelave pogač iz loja in sončničnih semen. Ta akcija vsakokrat znova zvabi v prostore ljubljanske sekcije staro in mlado od blizu in daleč. Ob toplim čajem in veseli družbi smo se lotili polnjenja kalupov za lojne pogače. Od jogurtovih lončkov, do loncev za rože, pa tudi praznih kokosovih lupin. Edina omejitev je bila naša domišljija. Kmalu so bili kalupi polni in čas je bil za vlivanje staljenega loja. Gručica otrok, ki je prej tako pridno polnila svoje kalupe, je delo sedaj prepustila svojim staršem, ki so vroči loj previdno vliвали v kalupe. Zdaj je bilo treba le še počakati, da se loj strdi, in ptičje poslastice so bile nared.

Če vas je ob prebiranju tega prispevka prijelo, da bi se nam v kaki aktivnosti pridružili, nikar ne odlašajte. V našo družbo ste vabljeni prav vsi, mladi in stari, otroci in starši, aktivni člani in tisti, ki šele razmišljate o včlanitvi v društvo. Tiste, katerim tempo današnje družbe ne dopušča, da bi sodelovali pri naših akcijah, pa vabimo, da se pridružite naši skupini za elektronsko pošto lsdopps. To storite tako, da pošljete prazno e-pošto na naslov lsdopps-subscribe@yahoo.com. Več nas bo združenih za ptice, boljše in večje stvari bomo lahko naredili zanje. Vabljeni torej še enkrat v našo družbo. Veselo bo!

Program DOPPS-ovih izletov in akcij april–junij 2008

Vabljeni na spomladanske izlete in akcije Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije. Za najnovejše informacije o aktivnostih društva obiščite tudi spletno stran www.ptice.org.

IZLETI

Za dodatne informacije pokličite v pisarno društva vsak delavnik med 9. in 15. uro na številko 01 426 58 75.

5. april 2008: Spoznavanje sov ob Cerkniskem jezeru (vodi Janez Dragolič)

Pod vodstvom domačina Janeza Dragoliča, izvrstnega poznavalca Cerkniskega jezera, si bomo ogledali Jezerski zaliv in jamo Karlovico ter tu počakali, da se znoči. Ob mraku bomo prisluhnili, ali se morda oglašata katera od tu živčih petih vrst sov. Dobimo se ob 18.00 uri pri Ribiškem kotu (pri čebelnjaku) na Cerkniskem jezeru. Zaželene so žepne svetilke. V primeru, da bo v času izleta na Notranjskem še sneg, bo izlet prestavljen na naslednjo soboto, 12. aprila 2008.

9. april 2008: Šola ptičjega petja na Mariborskem otoku (vodi Luka Božič)

Namesto predavanja se bomo tokrat odpravili ven. Posebno pozornost bomo namenili petju in oglašanju ptic, ki jih lahko srečamo v bližini naših domov. Spoznali bomo, kako pojejo in se oglašajo cikovit, kos, ščinkavec, zelenec, lišček, brglez, detel, različne vrste sinic... Za izlet se zberemo ob 17. uri pred gostilno v Koblarjevem zalivu, od koder se bomo odpravili proti Mariborskemu otoku. Izlet posebej priporočamo začetnikom, otrokom in njihovim staršem.

12. april 2008: Krakovski gozd (vodijo Andrej Hudoklin, Hrvoje Oršanič in Mojmir Pustoslemšek)

Ogledali si bomo nižinski poplavni hrastov gozd, ki je tudi eno izmed pomembnih območij za ptice. Izlet bo lepa priložnost za spoznavanje različnih vrst gozdnih ptic, predvsem detlov, z malo sreče pa bomo opazovali črno štorčkljo in malega klinkača. Zbor je na parkirišču pri gostilni Žolnir v Kostanjevici ob 8. uri. Ne pozabite na škornje!

12. in 13. april 2008: Raziskovalni vikend Pohorje 2008 (vodja Tanja Šumrada)

Raziskovalni vikend je nova dejavnost v organizaciji mladinske sekcije. Namenjen je spoznavanju ptic,

ki so najbolj aktivne spomladi, in je svojevrstno dopolnilo opazovanju in raziskovanju ptic v času zimskega in poletnega tabora, ki ju organizira društvo. Trajal bo od petka zvečer do nedelje popoldne. Delo bo potekalo po skupinah z mentorjem. Vsaka skupina bo imela svojo temo, ki se ji bo še posebej posvetila. Spali bomo v koči na Glažuti na Pohorju. Število udeležencev je omejeno, zato so nujno potrebne prijave. Zainteresirani pošljite svojo prijavo najkasneje do 15. marca 2008 na naslov DOPPS p.p. 2990, 1000 Ljubljana ali pa po e-mailu na naslov sumrada.tanja@gmail.com s pripisom »Prijava za Raziskovalni vikend«. V prijavi pošljite svoje osebne podatke (ime, priimek, naslov, datum rojstva in telefon ter elektronski naslov, če ga imate).

20. april 2008: Trbojsko jezero (vodijo Tone Trebar, Tomaž Remžgar in Blaž Blažič)

Na zajezeni reki Savi pod Kranjem lahko spomladi opazujemo marsikaj zanimivega. Posebnost jezera so veliki žagarji. Na vodni gladini se v času selitve ustavijo rabe, npr. reglje, kreheljci in žličarice, pa tudi galebi, kakšen zapoznel slapnik in ponirki. Ptice je mogoče opazovati tudi iz posebej urejenih opazovalnic, tako da morebitno slabo vreme ni ovira. Za izlet se zberemo ob 8. uri pri ribiški brunarici v Prašah.

27. april 2008: Tradicionalni praznični izlet na Cerknisko jezero (vodi Leon Kebe)

Tradicionalni izlet na Cerknisko jezero je vedno prijeten družabni dogodek in dobra priložnost za opazovanje zanimivih ptic na spomladanski selitvi. Slabo vreme ponavadi obeta najzanimivejši teren! Izlet je primeren tudi za začetnike in nepoznavalce ptic. Dobimo se ob 8.00 uri pri Ribiškem kotu (pri čebelnjaku) na Cerkniskem jezeru.

10. maj 2008: Muriša (vodita Željko Šalamun in Igor Kolenko)

Zbirališče ob 7:30 na parkirišču Spar v Lendavi. Sprehodili se bomo ob mrtvici Muriši in okoliških poljih. Pričakujemo lahko trstnega strnada, rjave srakoperje, črno štorčkljo in še kaj. Za dodatne informacije pokličite vodjo izleta (Željko Šalamun, tel. 041 712 396).

17. maj 2008: Golec nad Branikom (vodi Erik Šinigoj)

Za kraško pokrajino Golca so značilni ekstenzivni travniki in

pašniki, ki jih prekinjajo mejice, od ptic pa je v tem času mogoče videti različne vrste ujed, škrajncev, penic in strnadov. Dobimo se ob 8. uri pred trgovino Mercator v Braniku.

17. maj 2008: Izlet za mlade ornitologe na Ljubljansko barje (vodi Jurij Hanžel)

Barje sredi maja ponuja številne ornitološke dobrrote – prelet še traja, večina gnezdkil pa je že na Barju. Na izlet se bomo odpravili z javnimi prevoznimi sredstvi. Dobimo se ob 6.45 na Glavni železniški postaji v Ljubljani, primestni avtobus proti Igu odpelje ob 7:00. Za tiste, ki boste prišli s kolesom ali drugimi prevoznimi sredstvi, pa naj povemo, da se dobimo ob 7:30 pri bencinski črpalki na Igu. Peš se bomo odpravili proti končni postaji mestnega avtobusa št. 19. Obutev naj bo pohodna.

24. maj 2008: Nočni izlet na Iški morost (vodita Željko Šalamun in Žiga Iztok Remec)

Naravni rezervat Iški morost je dom ogroženega kosca in na izletu bomo imeli priložnost, da slišimo njegovo petje. Obisk rezervata ponoči je zanimiv tudi zaradi drugih zvokov žuželk, žab in ptic, na primer slavca, rečnega cvrčalca, kobiličarja, močvirske trstnice in drugih. Za izlet se zberemo ob 20:00 pri mostu čez reko Iško na glavni cesti med Brestom in Podpečjo.

31. maj 2008: Goriški kras ponoči (vodita Jernej Figelj in Tomaž Berce)

Če se na Goriški kras odpravimo ponoči, lahko slišimo marsikatero ptico, ki čez dan ostaja skrita. Ponoči pojejo podhujka, veliki skovik, čuk, slavac, hribski škrajnec, z nekaj sreče pa lahko slišimo tudi lesno sovo ali veliko uharico. Za izlet se prijavite Jerneju Figlju na telefonsko številko 041 358 816. Ob prijavi boste dobili dodatne informacije o zbornem mestu in začetku izleta.

15. junij 2008: Izlet za mlade ornitologe na Krvavec (vodi Tanja Šumrada)

Na izletu bomo spoznali nekaj značilnih predstavnic ptic, ki jih najdemo v visokogorskem svetu. Z malo sreče bomo lahko opazovali tudi belke in planinskega orla. Obvezni sta dobra pohodniška obutev in zmerna kondicijska pripravljenost. Za udeležbo na izletu se prijavite na telefonsko številko 041 974 242 (Tanja).

14. junij 2008: Bloke (vodita Jana Kus Veenvliet in Eva Vukelič)

Ogledali si bomo znamenita nizka barja ob rečici Bloščici ter pokukali v svetle brezovo-borove gozdiče, kjer lahko najdemo krivokljuna, mlinarčka in čopasto sinico. Med iskanjem ptic bomo pozorni tudi na druge živalske in rastlinske posebnosti Bloške planote, kot so različne kukavice (orhideje), metulji in kačji pastirji. Izlet bomo pričeli ob 8. uri pri Bloškem jezeru.

21. junij 2007: Ribnik Vrbje (vodijo Sava Osole, Ivan Kogovšek in Miha Kronovšek)

Ob 8. uri se zberemo na parkirišču pred hotelom v Žalcu, od koder bomo krenili proti ribniku Vrbje. Na začetku poletja lahko tu opazujemo družine vodnih ptic z mladiči, med drugim rabe, ponirke, liske, zelenonoge tukalice, labode, v obrežnem rastlinju pa tudi trstnice.

AKCIJE

Vse dodatne informacije dobite pri koordinatorju akcije ali v pisarni društva na telefonu 01 426 58 75.

19. april 2008: Čiščenje stene za breguljko (koordinators Boris Kočvar, tel. 041 639 761)

Na tej tradicionalni akciji bomo očistili zaraščene strme bregove reke Drave, ki jih s hidroelektrarnami zajezena Drava ne poplavlja več, in s tem ponovno omogočili gnezdenje breguljkam pri Središču ob Dravi. Vsak par pridnih rok pomeni nekaj gnezdečih parov več.

10. maj 2008: Popis rumenih pastirc na Cerkniskem jezeru (koordinatorska: Jana Kus Veenvliet in Leon Kebe, tel. 031 655 993)

Na Cerkniskem jezeru bomo skupaj popisali tudi rumene pastirice. Po štetju sledi družabno srečanje s piknikom. Dobimo se ob 8.00 uri pri Ribiškem kotu (pri čebelnjaku) na Cerkniskem jezeru.

7. junij 2008: Crex Night (koordinatorska: Leon Kebe, tel. 031 655 993)

Za varstvo ogroženih koscev je ključnega pomena natančno spremljanje njihovega števila. Kosce lahko preštujemo le v skupni akciji, ki poteka ponoči in je vedno nepozabno doživetje. Dobimo se ob 22.00 pri Ribiškem kotu (pri čebelnjaku) na Cerkniskem jezeru.

Male uharice (*Asio otus*) so pri nas kar pogoste. Prva me je obiskala pred leti, ko si je izbrala domači oreh, na katerega se je vračala ves teden in radovedno ogledovala, kaj neki počenjam s tisto čudno napravo z velikim svetlečim se steklom.

Uharice gnezdijo v gostih vejah sosedove smreke. Ko mladiči vzletijo, se na vejah bližnjih dreves nastavljajo soncu in čakajo na hrano. Niso prav nič plašni in pogumno prenašajo radovedne poglede občudovalcev. Tudi sami so radovedni in v svoji vneti obrnejo glavice tudi za 90 stopinj, kot na priloženi sliki. Tudi ponoči moledujejo za hrano in z glasnim pivkanjem kličejo starše, da ne bi pozabili nanje.

Branko Brečko, Brežice

APRIL	MAJ	JUNIJ
1 to	1 če	1 ne
2 sr	2 pe	2 po
3 če	3 so	3 to
4 pe	4 ne	4 sr
5 so <small>Spoznavanje sov ob Cerknškem jezeru (vodi Janez Dragelič)</small>	5 po	5 če
6 ne	6 to	6 pe
7 po	7 sr	7 so <small>Crex Night (koordinator: Leon Kebe)</small>
8 to	8 če	8 ne
9 sr <small>Šola ptičjega petja na Mariborskem otoku (vodi Luka Božič)</small>	9 pe	9 po
10 če	10 so <small>Muriša (vodita Željko Salamun in Igor Kolenko) Popis rumenih pastiric na Cerknškem jezeru (koordinatorja: Jana Kus Veenvliet in Leon Kebe)</small>	10 to
11 pe	11 ne	11 sr
12 so <small>Krakovski gozd (vodijo Andrej Hudoklin, Frvoje Oršanič in Mojmir Fustoslemšek) Raziskovalni vikend Pohorje 2008 (vodja Tanja Šumrada)</small>	12 po	12 če
13 ne <small>Raziskovalni vikend Pohorje 2008 (vodja Tanja Šumrada)</small>	13 to	13 pe
14 po	14 sr	14 so <small>Bloke (vodita Jana Kus Veenvliet in Eva Vukelič)</small>
15 to	15 če	15 ne <small>Izlet za mlade ornitologe na Krvavec (vodi Tanja Šumrada)</small>
16 sr	16 pe	16 po
17 če	17 so <small>Golec nad Branikom (vodi Erik Šinigoj) Izlet za mlade ornitologe na Ljubljanske barje (vodi Jurij Hanžel)</small>	17 to
18 pe	18 ne	18 sr
19 so <small>Čiščenje stene za brguličko (koordinator: Boris Kočevar)</small>	19 po	19 če
20 ne <small>Trbojsko jezero (vodijo Tone Trebar, Tomaž Remžgar in Blaž Blažič)</small>	20 to	20 pe
21 po	21 sr	21 so <small>Ribnik Vrbe (vodijo Sava Osole, Ivan Kogovšek in Miha Kronovšek)</small>
22 to	22 če	22 ne
23 sr	23 pe	23 po
24 če	24 so <small>Nočni izlet na lški morost (vodita Željko Salamun in Ziga Iztok Remec)</small>	24 to
25 pe	25 ne	25 sr
26 so	26 po	26 če
27 ne <small>Tradicionalni praznični izlet na Cerknško jezero (vodi Leon Kebe)</small>	27 to	27 pe
28 po	28 sr	28 so
29 to	29 če	29 ne
30 sr	30 pe	30 po
	31 so <small>Goriški kras ponoči (vodita Jernej Rigelj in Tomaž Berce)</small>	

**→ Vsak ptič(ar) šteje!
Popisi za NOAGS v sezoni
2008**

Novi ornitološki atlas gnezdil Slovenije, katerega popise smo na društvu začeli opravljati v letu 2002, prihaja v sklepni del. Letos bomo, kot kaže, popisali še zadnje velike bele lise na zemljevidu Slovenije, na katerem si skušamo ustvariti sliko o razširjenosti in številčnosti gnezdil. V želji, da se nam pri »slikanju detajlov« pridružite tudi vi, vas vabim k popisom. Doslej se nas je v družini atlasa nabralo že dobrih 100 popisovalcev, od tistih, ki svoje delo opravljajo na vsem že dobro poznanih tetradah, do tistih, ki sporočajo opazovanja radkih in zanimivih vrst iz svoje okolice ali različnih izletov po Sloveniji.

Letošnje leto smo začeli s sloganom: Vsak ptič šteje! Želim, da bi se nam v tem sklepnem delu atlasa posrečilo ta slogan združiti in skupaj napisati zgornji naslov, ki nam pove o vrednosti ptičev, o pomenu njihovega varovanja in o pomenu številčnih popisovalcev, ki soustvarjajo vedenje o vsem tem. Zatorej prisrčno vabljeni!

Tekoče informacije o popisih za atlas, popisni obrazci in navodila so na voljo na spletni strani www.ptice.org, pri koordinatorju popisa Tomažu Miheliču (tel 031 438 545; e-pošta: tomaz.mihelic@dopps-drustvo.si) ali v pisarni društva.

Januarsko štetje vodnih ptic

// Luka Božič

Januarja smo ponovno šteli vodne ptice v okviru Januarskega štetja vodnih ptic (IWC), ki poteka pod pokroviteljstvom organizacije Wetlands International. Tokratno štetje je bilo že 21. po vrsti. Štetje je tako kot vselej potekalo dva dni ob koncu tedna, letos sta bila to 12. in 13. januar. Lokalni koordinatorji so prevzeli nalogo razporejanja popisovalcev na standardne popisne odseke na rekah in druge lokalitete na osmih števnih območjih v Sloveniji. Dobra organizacija in kakovostno delo lokalnih koordinatorjev omogočata, da vsako leto sistematično preštujemo večino odsekov in da štetja na posameznih odsekih ne podvajamo. Pokritost vodnih teles je bila tudi letos zelo dobra, saj smo vodne ptice prešteli na celotnem slovenskem delu Mure in Drave, na Ledavi, Ščavnici, Dravinji, Pesnici, večjem delu Savinje, prvič doslej na celotni Savi od Zelenice do državne meje s Hrvaško, Ljubljani, Soči, Vipavi, Idrijci in najpomembnejšem delu Kolpe. Poleg tega smo šteli na celotni slovenski obali in vseh obalnih mokriščih ter praktično na vseh večjih oziroma pomembnejših stoječih vodnih površinah po Sloveniji. Na rekah Kolpi in Meži, kjer lokalnih popisovalcev primanjkuje, so velik del štetja opravili prostovoljci iz ljubljanskega in štajerskega območja. Ocenjujemo, da je v štetju sodelovalo kakih 250 popisovalcev, ki so vnovič vzorno opravili svoje delo. V tednu po štetju je na naslov društva prispela že več kot polovica vseh pričakovanih obrazcev. Prvi pregled je pokazal, da štetje ni izostalo nikjer, in to kljub neugodnim vremenskim razmeram z dežjem in vetrom v zahodni polovici Slovenije.

Kljub še ne povsem popolnim podatkom lahko povzamemo nekatere značilnosti letošnjega januarskega štetja vodnih ptic. V SV Sloveniji je bilo na rekah Muri, Dravi in Savinji vodnih ptic razmeroma veliko. Na Muri in Savinji je bilo vodnih ptic precej več kot lani, na Dravi pa bo končno šte-

vilu prešteti ptic verjetno blizu lanskemu (okoli 25.000), ki je bilo največje, odkar poteka štetje v takšni obliki kot danes. V nasprotju z lanskim letom so bila stoječa vodna telesa, kljub otoplitvi sredi tedna pred štetjem, večinoma zaledenela in brez vodnih ptic. Po številu vodnih ptic se je odlikovalo Ormoško jezero z 12.500 preštetimi vodnimi pticami. Letos se je prvič po mnogih letih zgodilo, da na jezeru niso streljali, in rezultati so bili očitni. Štetje v SV Sloveniji si bomo zapomnili po velikem številu pritlikavih kormoranov (*Phalacrocorax pygmeus*), ki smo jih prvič doslej zabeležili tudi na reki Muri. Precejšnje število redkih in zanimivih vrst je zaznamovalo štetje na spodnji Savi, kjer je bila prvič doslej ugotovljena beloliska (*Melanitta fusca*), opazovane pa so bile tudi bobnarica (*Botaurus stellaris*), rjavka (*Aythya marila*) in kostanjevka (*A. nyroca*). Na zgornji Savi in Ljubljani je bilo vodnih ptic prav tako razmeroma veliko, podobno kot že nekaj zadnjih štetij zapored. Od zanimivih vrst velja posebej omeniti srednjega žagarja (*Mergus serrator*) in srebrnega galeba (*Larus argentatus*), na tradicionalno zanimivem Zbiljskem jezeru pa sta bili opazovani rjavka in beloliska. Število povodnih kosov (*Cinclus cinclus*), ki jih je največ na alpskih rekah severne Primorske in Gorenjske, je bilo letos zaradi naraslih in deročih rek sicer manjše kot lani, vendar je število nekaj sto prešteti osebkov kljub vsemu vredno vsega spoštovanja. Na Primorskem je bilo na splošno vodnih ptic manj kot zadnja leta. To velja tudi za galebe, ki so bili ponovno prešteti na smetiščih. Štetje na Cerknškem jezeru je dalo celo vrsto redkih in zanimivih vrst. Žerjavi (*Grus grus*) so bili prvič doslej zabeleženi v januarskem štetju vodnih ptic, kar je eden redkih zimskih podatkov za Slovenijo sploh. Na slovenski obali je bilo v primerjavi s prejšnjimi štetji vodnih ptic malo. Najbolj je bodlo v oči majhno število večine rac nepotapljavk. Vranjke (*Phalacrocorax aristotelis*) smo ponovno prešteli na prenočiščih in potrdili velik pomen slovenskega dela obalnega morja za to vrsto. V zalivu Polje smo opazovali črno raco (*Melanitta nigra*), ki je bila na Obali zadnjič zabeležena leta 2002. Rezultati štetja bodo še v tem letu podrobneje predstavljeni v strokovni društveni reviji *Acrocephalus*.

Izvedba tako uspešnega in obsežnega štetja ne bi bila mogoča brez množice predanih popisovalcev in lokalnih koordinatorjev. Vsem najlepša hvala! ●

1: Prvi pregled je pokazal, da januarsko štetje vodnih ptic ni izostalo nikjer in to kljub neugodnim vremenskim razmeram z dežjem in vetrom v zahodni polovici Slovenije. foto: Petra Vrh Vrezec

2: Po številu vodnih ptic se je odlikovalo Ormoško jezero z 12.500 preštetimi vodnimi pticami. Letos se je prvič po mnogih letih zgodilo, da na jezeru niso streljali, in rezultati so bili očitni. foto: Al Vrezec

1

2

Svetovna konferenca o sovah na Nizozemskem

// Katarina Denac

1: Gnezdilnice za pegasto sovo (*Tyto alba*) morajo biti globoke, z vhodom na zgornji tretjini in s široko platformo spredaj, na kateri mladiči pred prvim poletom razgibavajo peruti. foto: David Ramsden (Barn Owl Trust)

2: Eksotična vrsta čuka iz Indije, bramanski čuk (*Athene brama*), je bila na kongresu s strani indijskih sovjih strokovnjakov deležna posebne pozornosti. foto: Borut Rubinič

Trije slovenski predstavniki, Al Vrezec, Petra Vrh Vrezec in avtorica, smo se v začetku novembra 2007 udeležili Svetovne konference o sovah v Groningenu na Nizozemskem. Na njej se je zbralo več kot 150 ljubiteljskih in profesionalnih raziskovalcev sov iz 33 držav z vseh celin. Kar nekaj je bilo takih, ki jih v času gnezdenja njihovih ljubljenk niti buldožer ne bi premaknil na počitnice. Popolna naklonjenost sovam je najbolj prišla do izraza, ko smo gledali posnetke gnezdečega čuka (*Athene noctua*) na Nizozemskem. Njegovo gnezdilnico si je med drugim prišel ogledat tudi samec pogorelčka (*Phoenicurus phoenicurus*). Čuk je neusmiljeno skočil nanj in ga ponosno odnesel samici. Rezultat prizora ni bil vzklik obžalovanja ali sočutja do žrtve, temveč huronski smeh v dvorani.

Takoj na začetku so nas organizatorji na čelu z Davidom Johnsonom, ki vodi Global Owl Project, razveselili z dragocenim darilom: DVD-jem z originalnimi opisi vseh še živečih in izumrlih vrst sov, ki so ga pripravljali kar tri leta, sedaj pa ga nesebično delijo posameznikom, organizacijam in knjižnicam. Konferenca je bila odlična priložnost za srečanje z najbolj eminentnimi poznavalci in raziskovalci sov, kot so na primer Pertti Saurola, Erkki Korpimäki, Iain R. Taylor, Wolfgang Scherzinger in Claus König, pa tudi za seznanitev s sodobnimi metodami raziskovanja. Na vzporedno potekajočih predavanjih smo izvedeli marsikaj o čuku, pegasti sovi (*Tyto alba*), veliki uharici (*Bubo bubo*), snežni sovi (*Bubo scandiacus*), kozači (*Strix uralensis*), lesni sovi (*Strix aluco*) in koconogem čuku (*Aegolius funereus*). Za začimbo so poskrbele puščavska sova (*Strix butleri*) iz Izraela, bleada uharica (*Asio clamator*) iz Brazilije, lesni skovik (*Otus bakkamoena*) s Tajske, bramanski čuk (*Athene brama*) iz Indije, vzhodni kričavi skovik (*Megascops asio*) iz Kanade ter sovja avifavna Malezije. Ve-

liki skovik (*Otus scops*) je med evropskimi sovami gotovo najbolj »podhranjena« vrsta, kar se tiče raziskav, in si zato v prihodnosti gotovo zasluži večjo pozornost. Angleži iz organizacije Barn Owl Trust so nas opozorili na zasnovano gnezdilnico za pegasto sovo, ki igra ključno vlogo pri uspešnosti gnezdenja. Gnezdilnice za to vrsto morajo biti globoke, z vhodom na zgornji tretjini in s široko platformo spredaj, na kateri mladiči pred prvim poletom razgibavajo peruti. Iz gnezdilnic, ki imajo vhod pri dnu, pade veliko mladičev, ki pa jih starši na tleh ne hranijo in zato poginejo. Na Nizozemskem so za pegasto sovo naredili varstveni načrt, v katerega so vključili nameščanje gnezdilnic (14.000 po celi državi!!!), izboljšanje dostopa na potencialna gnezdišča, boljše upravljanje s travnatimi robovi ter izobraževanje prostovoljcev in kmetov. Po uresnitvi teh ukrepov je populacija narasla s približno 100 parov v 70-tih letih prejšnjega stoletja na okoli 3.000 parov leta 2007, s čimer se je vrnila v stanje pred letom 1950. Občudovanja vredni so, zlasti s stališča dolžine časovnega niza in vloženega dela, tudi podatki monitoringa sov na Finskem, ki poteka že od leta 1982 in vključuje obsežno mrežo obročkvalcev. Zelo poživljajoči so bili sproščeni in suvereni nastopi ameriških strokovnjakov. Eden od njih je predstavil rezultate 26-letnega spremljanja prezimujočih snežnih sov na letališču v Bostonu. Številni prispevki so govorili o gozdnih sovah, največ o kozači. Po ogledu ran, ki jih je skozi obleko zadala samica kozače mlademu Fincu, ki je preizkušal njeno bojevitost, sem bolje razumela, zakaj Al gnezdilnice pregleduje v debeli bundi in s čelado na glavi.

Nad konferenco sem bila navdušena. Med udeleženci namreč nisem srečala nobenega, ki bi bil zaradi svojega dolgoletnega raziskovalnega staža vzvišen. Nasprotno, bili so izredno odprti, pripravljeni na sodelovanje in pomoč, njihova kritika pa je bila konstruktivna. V takem pozitivnem ozračju smo konferenco zaključili bogatejši za številne nove informacije, prijetne izkušnje in z dogovori za nadaljnje skupno delo.

Evropa bo ptice učinkovito varovala tudi na morju

// Borut Rubinič

Na latvijskem podeželju je v začetku oktobra 2007 potekal posvet z naslovom »Ohranitev ptic v morskem okolju: prepoznavanje, opredelitev in varstvo mednarodno pomembnih morskih območij za ptice v Baltiku in širše«. Posvet je organizirala mednarodna okoljska nevladna organizacija s sedeži v Latviji, Nemčiji, Litvi, Estoniji in še nekaj baltskih državah – Baltski okoljski forum (Baltic Environmental Forum – BEF) v sodelovanju z zvezo BirdLife International.

Prvi dan so predavatelji predstavljali velik mednarodni projekt z istim naslovom, kot ga je nosil sam posvet, katerega sredstva črpajo v glavnem iz evropskega finančnega orodja »Life«. Mnogi raziskovalci so v treh baltskih državah – Litvi, Latviji in Estoniji – glede na obstoječe podatke preiščeno opredeljenih potencialnih morskih območij za ptice (MIBA) testirali različne metode opredelitve takih območij, spremljali stanje populacij vodnih ptic na opredeljenih območjih, opredeljevali grožnje za populacije ptic, poskušali zvedeti več o morskih habitatih na morju živečih (gnezdečih, prezimujočih ali selečih se) ptic, njihovi prehrani in odnosih z drugimi živimi bitji. Vsa vprašanja, na katera so nam predavatelji še vedno lahko ponudili le delne odgovore, si naravovarstveniki v kopenskih ekosistemih postavljajo že desetletja, del njihovih odgovorov pa je strnjen in uresničen v mednarodno pomembnih območjih za ptice (IBA).

Na morju so zadeve nekoliko bolj valovite. Meje morskih pomembnih območij za ptice so bile doslej opredeljene v glavnem le kot podaljški obale v okoliško morje. Nekoliko bolj so bili MIBA zastopani le pri majhnih otokih, posebej takih sredi morja, kjer je bil skupaj z otokom kot IBA predlagan tudi določen del obdajajočega ga morja, pomembnega prehranjevališča in počivališča ptic, ki gnezdi jo ali se zadržujejo na otoku. Večjih območij, pomembnih za ptice, ki bi bazirale izključno na morju, praktično ni

bilo. Pa vendar na morju vsako leto del svojega življenja ptice preživijo na odprtem morju, mnoge pelaške vrste pa celo pretežni del življenja. Stotine milijonov morskih in drugih vodnih ptic samo v Evropi prezimi na morju, se prek njega in po njem v velikem številu premika v času selitve, predvsem pa hrani v času gnezditve oziroma vse leto.

Rezultate posveta je težko strniti v nekaj alinej, vendar je zaključek jasen. Morska pomembna območja za ptice je treba čim prej prepoznati, opredeliti in zavarovati! Skupni zaključek je bil, da enotne metodologije za opredelitev žal ni. V grobem bomo območja opredeljevali podobno kot tista na kopnem, kako natančno, pa je odvisno od vsakega območja posebej. Veliko zanimivih predstavitev je ponujalo predloge za to – vključevanje meja domačega okolja gnezdečih ptic v času gnezditve, redno območje pojavljanja določenega deleža populacije do določenih globin nekega morskega območja in mnogi drugi predlogi, ki pa jih bo moral vsak opredeljevalec MIBA v svojem primeru ponovno preučiti glede na razpoložljive podatke o populacijah ptic in njihovih značilnostih na opredeljevanem potencialnem MIBA. Dela je torej veliko, predvsem za morske dežele, kakršne so Portugalska z velikim akvatorijem Madeire in Azorov, Španija, Velika Britanija, Danska in mnoge druge.

Pa Slovenija – je v tako z morjem skromno zastopani deželi sploh vredno razmišljati o MIBA? Odgovor je – vse-kakor! Zadnje raziskave kažejo, da školjčičišča na meji med Slovenijo in Italijo, na Debelem rtiču in v Miljah redno gostijo pomemben delež sredozemske populacije vranjeka (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*). Poleg te vrste se pri nas verjetno redno pojavlja tudi precejšnje število sredozemskih viharnikov (*Puffinus yokouan*). Razlogi so torej tehtni, časa pa malo... Evropa namreč hiti in gospodarski razvoj še nikoli ni čakal, da naravovarstvo dozori.

V kratkem bo tudi Slovenija dobila svoj MIBA. Vranjeki na Debelem rtiču bodo tako morda za odtenek lažje spali. Vendar pa bo treba težave na morju reševati širše – glavne grožnje pticam na morju so namreč prevelik izlov rib, izlivi nafte in druga onesnaženja, povečan ladijski promet in turizem. To pa so kompleksni problemi, ki povzročajo visoke valove. Pticom seveda želimo mirno morje in naredili bomo vse, da bo tako. ●

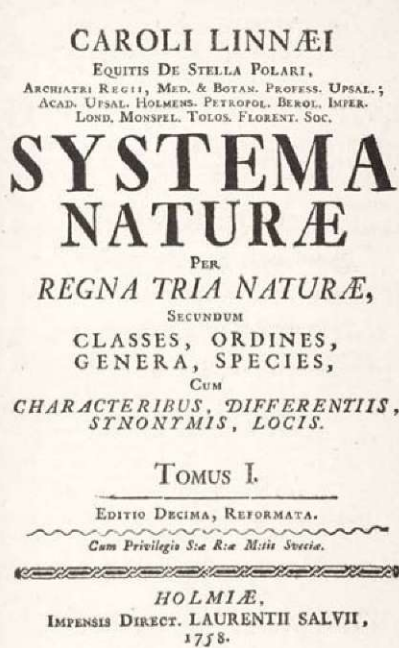
3: Ena izmed gonilnih sil pri organizaciji Svetovne konference o sovah je bil David H. Johnson, ki vodi Global Owl Project. Rezultat projekta je tudi zgoščenka z izvirnimi opisi vseh še živečih in izumrlih vrst sov na svetu, ki so nam jo tudi prijazno podarili. foto: Al Vrežec

4: Predstavitev potencialnih morskih območij za ptice (MIBA) so potekale v kraju Jurkalne na JZ obali Latvije. foto: Borut Rubinič

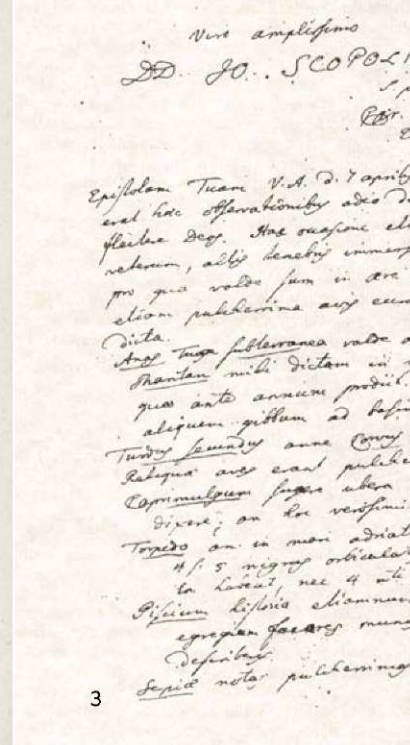
5: Školjčičišča na meji med Slovenijo in Italijo, na Debelem rtiču in v Miljah redno gostijo pomemben delež sredozemske populacije vranjeka (*Phalacrocorax aristotelis desmarestii*). foto: Borut Rubinič

1

2

3

CARL LINNÉ - ljubitelj "operjenih bitij zraka, obdarjenih s pesmijo in ljubkih v vsem, kar so"

// Petra Vrh Vrezec

1: Portret imenitnega švedskega naravoslovca Carla Linnéja (1707 – 1778)

2: Systema Naturae – najpomembnejša izdaja iz leta 1758 po razredih razvršča 4.400 živalskih vrst.

Za ime imenitnega švedskega naravoslovca Carla Linnéja ste gotovo že slišali! Če drugače ne, ste lahko njegovo začetnico priimka opazili pripeto na koncu latinskih imen mnogih ptic, kar pomeni, da jih je prvi poimenoval prav on. Genij iz Uppsale, kot so ga imenovali, je ustvaril preprost (binomen) sistem poimenovanja in razvrščanja živih bitij, aktualen še danes. Preteklo leto je minilo 300 let od njegovega rojstva, letos pa obhajamo 230. letnico njegove smrti, zato smo mu kot prvemu namenili prostor v novi rubriki.

Linnéjevi ornitološki začetki

Ptice so bile za Linnéja ena ljubših skupin živali. V študentskih letih je s svojim prijateljem tekmoval v poznavanju največjega števila imen vsake skupine živali in pri poznavanju ptic slavil zmago. Prve ornitološke lekcije je dobil ob študiju knjige o pticah, v kateri je njegov predhodnik Olaf Rudbeck jasno opisal več kot 30 novih vrst za Švedsko. Rudbeckovi opisi ptic so bili Linnéju osnova za nadaljnje opisovanje ptic v obsežnem delu o švedski favni *Fauna Svecica*. Izčrpno delo lokalne favne je postalo neizogiben pripomoček za terenske raziskovalce. Spodbudilo je mnogo naslednikov, ki so dopolnjevali sliko razširjenosti ptic na Švedskem. To je bila podlaga za razvoj terenske ornitologije, ki še vedno postavlja Švedsko med vodilne države na svetu. Pozneje je temeljna spoznanja ornitologije opisal v knjigi *Fundamenta Ornithologica*. V njej je jedrnat prikazal zgodovino ornitološke literature in se lotil obsežnih poglavij različnih ornitoloških področij, kot so sistematika ptic, izbor habitata, selitev, parjenje, skrb za mladiče, prehrana ter koristnost ptic za človeka.

Nihče pa ni nezmožljiv, kar se je sčasoma izkazalo tudi pri Linnéju, ki je v svojih knjigah napravil nekaj nepravilnih določitev, še zlasti pri mladostnih osebkih. Na potovanju

po Laponski je denimo zamenjal črno štorčlo s čapljjo, na nekem drugem popotovanju pa je zamešal ponirka s slapnikom. Njegove napake večinoma niso bile rezultat slabega opazovanja, ampak bolj zmešnjave pri ptičjih imenih. Kljub temu pa je bil Linné pomemben začetnik novodobne ornitologije.

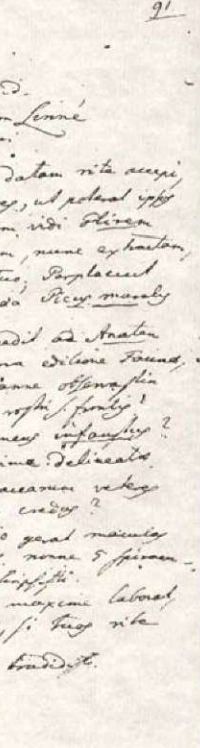
Jasna in uporabna ptičja sistematika

Linné je postavil zelo učinkovito sistematiko. Vsako rastlino ali žival je označil z dvema latinskima imenoma, podobno kot se ljudje identificiramo z imenom in priimkom. Z latinščino je sistem naredil univerzalen, tako da se noben narod ni mogel počutiti zapostavljenega. Tako je nastalo njegovo slavno delo *Systema naturae* s pregledi naravnih kraljestev. Izšlo je v več izdajah, toda izdaja iz leta 1758 je še danes temeljno delo za poimenovanje živalskih vrst, tudi ptic. Ornitologija bi se brez tega dela gotovo znatno težje razvijala. V novih in obsežnejših izdajah *Systema naturae* je Linné še povečal število družin v ptičjem sistemu. Razdelitev ptic v sistem je temeljila na videzu kljuna in krempljev. Metoda, ki je upoštevala le nekaj telesnih značilnosti ptice, je bila za tisti čas popolnoma zadovoljiva. Linnéjev ptičji sistem je preživel vse do konca 18. stoletja. V *Systema naturae* je ptice razvrstil v šest redov:

- I. ACCIPITRES (ptice roparice): ujede, sokoli, sove in srakoperji;
- II. PICÆ (bodalastokljune ptice): papige, tukani, kukavice, žolne, vrani, vpijati, brglezi, kolibriji, kljunorožci, škorci (beo), rajčice in plezalčki;
- III. ANSERES (plavalci): plojkokljuni, cevonosci, veslonožci, njorke, ponirki, slapniki, galebi in čigre;
- IV. GRALLÆ (tekalci): plamenci, ibisi, močvirniki, pobrežniki, tukalice, droplje in noji;
- V. GALLINÆ (kure): pavi, purani, hohojke, fazani in jerebi;
- VI. PASSERES (pevci): golobi, škrjanci, drozgi, ščinkavci, strnadi, škorci, pastirice, sinice, lastovke in podhujke.

Ambiciozen program za raziskovanje selitve ptic

Pomemben začetek za raziskovanje selitve ptic na Švedskem in v Evropi je bila Linnéjeva razprava o ptičjih selitvah *Migrations Avium*. V njej je predstavil selitvene navade velikih ptic na Švedskem ter tudi vzroke in cilje njihove selitve.

4

Razprava je vsebovala daljnoviden predlog, naj znanstveniki usmerjajo svojo pozornost na tri glavne selitvene poti ptic prek Sredozemlja, to je na južne dele Španije, Italije ter Istanbul. Žal se je napredna Linnéjeva ideja o tovrstnih raziskavah izjalovila. Konec 18. stoletja je bilo sicer objavljenih nekaj esejev, ki pa so primarno beležili le datume prihodov ptic selivk, s katerimi so poskušali napovedati sezono za kmetijske nasvete. Tako zbrane zabeleške so bile nekakšen začetni kmetijski almanah. Ideja za raziskavo ptičjih selitev pa je bolje zaživela na Švedskem. Linné je prek oglasa v nacionalnem časniku po deželi pridobil prirodoslovce, ki so mu poročali o periodičnosti pojavljanja ptic glede na vremenska dogajanja oziroma letne čase. To so bili zgodnji primeri začetka zbiranja opazovanj na nacionalni ravni, ki so postali prepoznavna značilnost švedskega raziskovanja selitev ptic. Vse do leta 1826 ni bilo za selitev ptic po Evropi večjega zanimanja med raziskovalci in Linnéjeva zapuščina na tem področju ni resnično zaživela vse do poznega 19. in zgodnjega 20. stoletja.

Povezan s Slovenijo

Čeprav se je veliki švedski znanstvenik visoko cenil, se je znal pogovarjati in sodelovati z mnogimi naravoslovci po svetu. Poznavstva in dopisovanja so mu pomagala, da je za svoj botanični vrt dobival rastline z vsega sveta. V tej zgodbi je sodelovalo tudi tedanje območje Kranjske (del današnje Slovenije). V Idriji je služboval rudniški zdravnik Joannes Antonius Scopoli. Z Linnéjem sta si izmenjala lepo število pisem. Scopoli ga je izjemno cenil, kar je opaziti že iz nazivov v pismih »presvetli in slavni mož, gospod Carl Linné, Vitez zvezde Severnice, univerzalni učitelj naravoslovne vede...«. V pismih sta »klepetala« o videzu ptice, kam jo uvrstiti v sistem, o njenem vedenju ipd. Razprava o podhujki, pisana seveda v latinščini, je bila prav posrečena, saj je Scopoli očitno nasedel ljudski govoric. Pisal je: »Ptica (*Caprimulgus*) obvisi na kravjem vimenu, s kljunom trdno drži sesek in poželji vo pije mleko, zato je pastirjem zoprna.« Linné je malo nejeverno odpisal: »Za ptico pravijo, da sesa kravje vime; ali se ti to zdi verjetno?« Scopoli je bil trdno prepričan, da je to res: »Res sesa kravje vime, to ni bajka, zato je ta ptica osovražena pri pastirjih, ki čuvajo krave tirolske grofije.« Med Švedsko in Slovenijo pa niso romala samo pisma. Na Švedsko so romale ptice, semena, žuželke, kamnine, Scopolijeve knjige in

še marsikaj. Tudi Linné je »presvetlega gospoda in odličnega botanika« zelo spoštoval, saj je podatke Scopolijevih knjig vključil v 12. izdajo *Systema naturae*. Scopoli pa je v drugih izdajah svojih knjig že dosledno uporabljal dvojno poimenovanje rastlin in živali po zgledu svojega vzornika.

Drugi Adam ali ustvarjanje ponovnega raja

Linnéja nekateri primerjajo s svetopisemskim Adamom. Le-ta naj bi v raj u poznal imena vseh od Boga ustvarjenih živali. Linnéjeva želja je bila, da bi v botaničnih vrtovih Uppsale ustvaril nekdanji naravni paradiz, v katerem bi bile vse rastline sveta, ki jih je poimenoval. Ker je kot profesor ohranjal zvedavost, je v svet pošiljal svoje študente, da so mu prinašali eksotične rastline, kamnine ter živali. Žal je idealistični botanični načrt trčil ob nič kaj prijazno švedsko vreme in malokateri eksotični rastlini je uspelo preživeti v novem zemeljskem raj. Rastline so bile deležne njegove posebne pozornosti. Kako tudi ne, ko pa je svoj študij posvetil botaniki in z njo zelo povezani medicini. Linnéjeva metoda za določanje rastlinskih vrst je temeljila na »porokah rastlin«. Uvedel je klasifikacijo, ki je izhajala iz števila mož (prašniki) in žena (pestiči) v posamezni rastlinski zakonski zvezi. Njegove nazorne razlage, vzete iz intimnega človeškega življenja, pa niso bile deležne odobravanja s strani varuhov javne morale v tistem času, ki so poskušali mladino obvarovati pred škodljivimi vplivi take izobrazbe. Linnéjeva veličina, napisana z veliko črko L. ob latinskih imenih rastlin, živali in celo človeka (*Homo sapiens* L.), priča, kako delaven in napreden znanstvenik je bil. Dobro zamišljeno dvojno poimenovanje je v naravoslovne vede vneslo enostavnost in večjo preglednost, predvsem pa razumljivost za vso svetovno znanost. Nič čudnega torej, da je Jean-Jacques Rousseau o njem rekel: »Povejte mu, da ne poznam večjega človeka na Zemlji.« Johann Wolfgang von Goethe pa je o njem zapisal: »Z izjemo Shakespeara in Spinoze ne poznam nikogar med ne več živimi, ki bi name imel večji vpliv!« ●

3: Carl Linné si je z rudniškim zdravnikom I. A. Scopolijem, ki je služboval v Idriji na Kranjskem, izmenjal lepo število pisem.

4: Sabljarka (*Recurvirostra avosetta* L., 1758), ena izmed ptic, ki jo je za znanost opisal in poimenoval Carl Linné. foto: Luc Hoogenstein

VIRI:

Linnaeus, C. (1758): *Systema Naturae*. Tomus I. Editio decima, reformata. – Impensis Driect. Laurentii Salvii, Holmiae.
Olofsson, R. P. (1986): *Cvetni kralj*. – Državna založba Slovenije, Ljubljana.
Soban, D. (2004): *Joannes A. Scopoli – Carl Linnaeus: dopisovanje 1760-1775*. – Prirodoslovno društvo Slovenije, Ljubljana.

1: Kavka (*Corvus monedula*)
foto: Tomaž Mihelič

Popis kavke v Sloveniji

Osnovne informacije

Kavka (*Corvus monedula*) je predstavnica družine vranov Corvidae. Živi v monogamni partnerski zvezi, a je zelo družabna in ponavadi gnezdi kolonijsko. Kavke pogosto živijo v bližnji okolici gnezdišč vse leto, obdobje največje navezanosti na sama gnezdišča pa se začne konec februarja in traja do speljave mladičev konec junija. Najprimernejši čas za ugotavljanje pričujočnosti gnezdečih kavk, njihovega števila in lokacij gnezdišč je med začetkom marca in začetkom aprila. Takrat poteka oblikovanje kolonij, svatovanje, parjenje in graditev gnezd (višek ponavadi v drugi polovici marca). Pri tem pogosto sodelujejo tudi negnezdeči mladostni oziroma spolno nezreli osebki. Drugo za popis zelo primerno obdobje je med začetkom maja in sredo junija. Takrat najlaže določimo število gnezdečih parov, saj so kavke, ki dejansko gnezdiijo, zaposlene s hranjenjem mladičev (višek ponavadi v drugi polovici maja oziroma v začetku junija). Takoj ko so mladiči sposobni leteti, kavke ponavadi zapustijo neposredno okolico gnezdišč in se začnejo združevati v jate.

Cilji popisa kavke leta 2008

- Ocena velikosti in razširjenosti gnezdeče populacije v Sloveniji
- Popis vseh gnezdišč kavke in njihovih značilnosti
- Zbiranje zgodovinskih podatkov, ki bodo omogočili oceno nekdanje razširjenosti in številčnosti kavke ter trenda gnezdeče populacije
- Identifikacija dejanskih in potencialnih virov ogrožanja kavke v Sloveniji

Kako popisujemo

Popisujemo na celotnem ozemlju Slovenije, in sicer tako, da na določenem območju pregledamo vsa potencialna bivališča, kjer bi utegnili naleteti na kavke. Zlasti smo pozorni na večje stavbe, cerkve ter zelene površine v naseljih in v neposredni bližini. Zaželeno

je, da popis opravimo v jutranjem ali dopoldanskem času, saj je takrat aktivnost ptic največja. Kadar opazimo kavke med prehranjevanjem oziroma iskanjem hrane, počakamo nekaj časa in jim po odletu skušamo slediti do gnezdišč. Ponavadi so prehranjevališča od gnezdišč oddaljena največ nekaj sto metrov. Če je le mogoče, popis opravimo vsaj dvakrat, in sicer:

- prvič med **1.3 in 15.4.** (najbolje v drugi polovici marca), ko sistematično pregledamo celotno območje, ki smo si ga izbrali za popis,
- drugič med **1.5. in 15.6.** (najbolje v drugi polovici maja), ko obiščemo samo lokacije, kjer smo kavke zabeležili v prvem delu popisa.

Zapomnimo si naslednje:

- Še pred popisom preberemo navodila za popis in izpolnjevanje priloženega popisnega obrazca – v primeru nejasnosti se takoj obrnite na koordinatorske (Luka Božič, 031 307 993 ali luka.bozic@dopps-drustvo.si).
- V okviru popisa zbiramo tudi vsa naključna opazovanja kavk – izpolnite samo I. del popisnega obrazca (splošni popis) – veseli bomo vsakega podatka!
- Izkušene in dolgoletne popisovalce ptic lepo prosimo, da posredujejo podatke o nekdanjih kolonijah oziroma gnezdiščih kavk!
- Pomembno je, da ptic pri popisu nikakor nevnemirjate; še posebej nezaželen je neposreden pristop h gnezdu.
- Navodila in popisni obrazec dobite tudi pri koordinatorski ali na spletni strani DOPPS www.ptice.org.

POPIS KAVKE TRAJA OD 1. MARCA DO 15. JUNIJA

Kavarna

Sveže sladice iz naše slaščičarne, unionska kava, širok izbor čajev in drugih toplih napitkov, dnevni časopisi, revije, knjige in prijazno osebje. Zvečer pa v soju sveč gledališke predstave, polpripisna predavanja, literarni večeri, bridge, koncerti in še in še...

Odprto od pon. do sob. od 9. do 17. ure. V času prireditiv do 24. ure. Tel.: 01 308 1972, Grand hotel Union, Miklošičeva 1, 1000 Ljubljana

Restavracija Smrekarjev hram

MEDNARODNA KUHINJA
kosila, večerje, zaključene družbe

Odprto vsak dan od 12. do 23. ure.

LOKACIJA: v neposredni bližini Grand hotela Union, tel.: +386 (0)1 308 1907, e-mail: smrekarjev.hram@gh-union.si, naslov: Nazorjeva 2, 1000 Ljubljana

POMLAD PRIHAJA - SPRING ALIVE

Tudi letos ste vabljeni k sodelovanju pri preprosti raziskavi, v kateri raziskovalci spremljajo vsakoletno vračanje selivk v Evropo. Pomagate lahko vsi: otroci, odrasli, začetniki in izkušeni poznavalci ptic. Zabeležite si, kdaj in kje boste prvič v tem letu opazovali belo štorljo, kmečko lastovko, hudournika in kukavico. Pri slednji velja tudi, kdaj jo boste prvič slišali. Svoja opazovanja vnesite na spletni strani www.springalive.net. Na tem naslovu boste lahko vsak dan preverili, kako se po Evropi širi pomlad, spotoma pa izvedeli še kaj več o pticah selivkah. V primeru, da bi imeli težave pri vnašanju podatkov prek spletne strani, nam jih lahko sporočite tudi na e-mail naslov pomlad.prihaja@gmail.com, po telefonu na številko 041 712 796 (vsak delavnik med 10. in 14. uro) ali po pošti na naslov DOPPS, p.p. 2990, 1001 Ljubljana. Opazovanja bomo zbirali do 30. maja 2008. Avtorje najbolj zanimivih opazovanj čakajo pripombe v obliki hudournika ali lastovke.

CARL ZEISS SPEKTIVI DIASCOPE

Doživete vizije

Okular
15 – 45 x (Diascope 65 T* FL)
20 – 60 x (Diascope 85 T* FL)
Okular
30 x (Diascope 65 T* FL)
40 x (Diascope 85 T* FL)

Kamera okular DC4 Sedaj lahko istočasno opazujete in »digiskopirate« z vgrajenim digitalnim fotoaparatom (4 milj. točk)

ZEISS Victory
Diascope 65 T* FL in
Diascope 85 T* FL

**FL – fluoridna optična
stekla** – ostrina do
roba, bogastvo naravnih
barvnih odtenkov in
kontrastov

NOVO! LotuTec™ – večslojni
protiodsevni zaščitni nanos na
zunanjih optičnih površinah s
kapljičastim odbojem vode in
nečistoče – od marca 2008!

Carl Zeiss d.o.o.
Cesta Ljubljanske brigade 9a
1000 LJUBLJANA
Tel. 031 687 576
E-pošta: info@zeiss.si

1

2

1

O zimskem izletu na Ptujsko jezero

// Dominik Bombek

1// Odmaknjeno od vsakdanjega vrveža ti Ptujsko jezero ponuja čudovito mesto za opazovanje vodnih ptic. Ornitološko enkratno je zaradi velikega števila vrst, ki prezimujejo na njem. Jezero s svojo vrstno pestrostjo privablja ljubitelje narave. Še posebej zanimivo je za ornitološke začetnike in tudi za prekaljene ptičarje.

foto: Dominik Bombek

2// Že tradicionalni zimski izlet na Ptujsko jezero je potekal 1.12.2007. Jutro je bilo čudovito, brez oblaka in z veliko mero sonca. V veselje mi je bilo, ko so se ob dogovorjeni uri pričeli zbirati ornitološki izletniki. Med njimi znani obrazi pa tudi takšni, ki so se prvič udeležili vodenega terena. Po zboru na ptujskem mostu za pešce se je skupina 18-ih udeležencev odpravila po kroni nasipa. Ponosen sem bil na fante iz mladinske sekcije DOPPS, ki še pred nekaj leti niso samostojno določevali vrst, sedaj pa imajo toliko terenskih izkušenj, da bi jim lahko mirno predal vodenje izleta in užival v njihovem znanju.

foto: Dominik Bombek

3 in 4// Izletniki smo se kopali v soncu, tako da nam ni bilo težko opazovati vodnih ptic, ki so nas spremljale med izletom. Lahko smo opazovali številne mlakarice (*Anas platyrhynchos*) in liske (*Fulica atra*), preletavali so nas rečni (*Larus ridibundus*) in rumenonogi galebi (*L. michahellis*), kormorani (*Phalacrocorax carbo*) pa so si sušili perje na količkih ob levem bregu. Našemu pogledu ni ušel niti črnovrati ponirek (*Podiceps nigricollis*). V bližini otokov smo opazovali dve zanimivi vrsti, in sicer žvižgavko (*Anas penelope*) in belolisko (*Melanitta fusca*). Ptice smo opazovali s teleskopi, zato jih nismo vznemirjali. Nemoteno so se prehranjevale ali pa samo počivale na jezeru.

foto: Janez Papež

Društveni izlet v naravni rezervat Škocjanski zatok

// Bojana Lipej

1// V mrzlem sobotnem jutru 8. decembra se je v začasnem objektu v Škocjanskem zatoku zbralo 12 udeležencev, ki so želeli natančneje spoznati to naše največje polslano mokrišče. Po kratki uvodni predstavitvi smo se opremljeni z vsemi »stehničnimi pripomočki« odpravili na krožno učno pot, ki poteka po sladkovodnem delu mokrišča, imenovanem Bertoška bonifika.

foto: Borut Mozetič

2// Opazovališča, ki so postavljena ob krožni učni poti (vseh opazovališč je 5), so udeležencem izleta ponudila pogled na novo oblikovano sladkovodno močvirje, kjer je bilo v preteklem letu oblikovanih približno 13 ha odprtih vodnih površin s trstičjem in otočki ter 13 ha vlažnih travnikov.

Iz stare opazovalnice se nam je razprostrl pogled na polslano laguno, kjer nam je veliko število vodnih ptic pomagalo pozabiti na vse bolj hladno vreme.

foto: Igor Brajnik

3// Na globljih vodnih površinah smo opazovali številne liske (*Fulica atra*), mlakarice (*Anas platyrhynchos*), kreheljce (*Anas crecca*) in male ponirke (*Tachybaptus ruficollis*), medtem ko so se po plitvinah »sprehajale« sive (*Ardea cinerea*) in male bele čaplje (*Egretta garzetta*) ter škurhi in martinci med njimi.

foto: Miha Krofelj

Navzlic mrzlemu in turbnemu vremenu so se udeleženci izleta lahko vnovič prepričali o upravičenosti varovanja tega pomembnega slovenskega mokrišča. ●

2

4

3

1

2

... vse to je naredilo name tak vtis, da se še danes nisem ločil od Medvedc

// Dejan Bordjan

1: Zadrževalnik Medvedce je nastal s poplavitvijo nekdanjih travnikov; tako so še danes vidni ostanki mejic. V ozadju je na gričevju Savinsko vidna vas Trnovec. Za tem gričevjem pa se skriva Dravinjska dolina.

foto: Dejan Bordjan

2: Na zadrževalniku se lahko zbere do 300 velikih belih čapelj (*Egretta alba*).

foto: Dejan Bordjan

Še zadnjič se odločim pogledati skozi teleskop, preden nadaljujem pot. Nekje sredi štetja velikih belih čapelj (*Egretta alba*) se te spet dvignejo s tal. S pogledom prečesem obzorje in najdem krivca za ponovni dvig vseh 412 sivih (*Ardea cinerea*) in velikih belih čapelj. Belorepec (*Haliaeetus albicilla*) se mirno spusti skozi oblak čapelj. Zdi se, kot da jih je namerno splasil. Nato odleti proti severu, čaplje pa se umirijo. Sam nadaljujem pot po že mnogokrat prehojeni poti. Iz zamišljenosti me zdrami vnovič dvignjeni oblak čapelj. Krivec je spet belorepec. Pogledam proti mestu, kjer sta prej sedela dva, vendar ju ni več. Zaključim, da sta oba belorepca odletela in da bodo imele čaplje sedaj mir. Motil sem se! Čez pet minut so čaplje spet v zraku. Tudi tokrat opazim veliko temno pojavo med zbeganimi čapljami, vendar ta ne pripada belorepcu, pač pa velikemu klinkaču (*Aquila clanga*). Kljub temu da je 400 čapelj v zraku izjemen prizor, ki me vedno znova očara, jim ne privoščim novih motenj. Pa vendar jih še enkrat opazim na nebu. Tokrat sem bil krivec kar sam. Hitro sem jo popihal na varnostno razdaljo, da bi se pomirile. Prečudoviti dan sta dopolnila dva razposajena sokola selca (*Falco peregrinus*), ki sta se lovila in čakala na neprevidno žrtev, ki bi jo lahko pospravila za malico. To se je dogajalo 31.10.2002, drugo leto moje odisejade okoli vod zadrževalnika Medvedce, JV od Pragerskega v SV Sloveniji.

Spomnim se svojega prvega dnevnega ptičjega terena. Z Luko Božičem sva se odpravila na Pohorje. Sprehod do Lovrenških jezer in mnogi pogovori na poti so me navdušili. Za konec izleta sem dobil še DOPPS-ovo prijavnico in nekaj gradiva. Med drugim tudi revijo Svet ptic. Usoda je hotela, da je prav ta izvod vseboval članek o zadrževalniku Medvedce. Tako sem nekega dne po prihodu z vlakom na železniško postajo Pragersko

prepričal očeta, da me je peljal na zadrževalnik. S pomočjo narisane zemljevida sva ga tudi našla. Pogled čez nasip me je čisto prevzel. Bilo je avgusta in zadrževalnik je bil poln ptic. Velike bele čaplje, galebi, kormorani, še in še rac, vse to je naredilo name močan vtis. Tako močan, da se do sedaj še nisem ločil od Medvedc. Za mano je skoraj 300 obiskov zadrževalnika, preštel sem več kot 330.000 osebkov različnih vrst. Skupaj smo našli že 220 vrst. Od teh jih na jezeru in v bližnji okolici gnezdi 92, 13 jih je možnih, dve pa izumrli gnezdilki. Gnezdilke, kot so sivka (*Aythya ferina*), čopasta črnica (*A. fuligula*), konopnica (*Anas strepera*), dolgorepa raca (*A. acuta*), reglja (*A. querquedula*), kreheljc (*A. crecca*), črnovrati ponirek (*Podiceps nigricollis*), črni škarnik (*Milvus migrans*), grahasta tukulica (*Porzana porzana*), mala tukulica (*P. parva*), mokož (*Rallus aquaticus*), bobnarica (*Botaurus stellaris*), čapljica (*Ixobrychus minutus*), trstni cvrčalec (*Locustella fluviatilis*), kobiličar (*L. naevia*) in trstni strnad (*Emberiza schoeniclus*), dajejo zadrževalniku velik pomen. Še pomembnejši pa je zaradi velikega števila selečih se in letujočih ptic. Zadrževalnik je edino mesto v Sloveniji, kjer veliki klinkač redno prezimuje in se pojavlja tudi na spomladanskem preletu, in zanimivosti iz ptičjega sveta bi lahko še naštevali. V času opazovanja so nastali tudi pisni izdelki o zadrževalniku. Objavljenih je bilo več ro beležnic, diplomatska naloga, članek v reviji *Acrocephalus*. Mnogo objav pa še čaka na luč dneva. V ta košček Slovenije je bilo vodenih tudi mnogo izletov, ki udeležencev večinoma niso pustili ravnodušnih.

Kot vsak košček narave tudi zadrževalnik ne pozna miru. V preteklosti je bil večkrat spremenjen iz poplavnega gozda v močvirne travnike do ribogojnice, ki mu danes kroji usodo. Vodni režim določa dinamiko pojavljanja vrst in osebkov. Preostali del zadrževalnika, ki ni potopljen, pa je prepuščen zaraščanju. Žal velik del zaraščajo alohtone vrste. Tudi okolica zadrževalnika doživlja velike spremembe in tako se spreminja predvsem prehranjevalni habitat mnogih selivk. Medvedce obiskujejo tudi lovci. Ptice so zato prestrašene in se avgusta in septembra bojijo še lastne sence.

3

4

Zadrževalnik se mi ni priljubil samo zaradi ptic. Spomladi na vsakem obisku opazujem in oprezam, ali že svatujejo plavčki in ali bom moral na modre žabice še malo počakati. Velik zbor zelenih reg onemogoča preverjanje pričujočnosti tukalic, petje zelenih žab pa postopno zamenjuje pojenjajoče petje ptic v prehodu v poletje. Mnoge najlepše prizore na zadrževalniku lahko pripišem igri rastlin. Ena takih je bila poleti 2004 in 2005, ko se je del zadrževalnika pobarval v trobojnico. Rumena barva je prišla od navadnih mešink, drugo, rožnato rdečo, je razdajala navadna krvenka, širokolistni rogoz pa je dajal zeleno ozadje. Rastlinje zadrževalnika sem spoznaval tudi pri nabiranju gradiva za herbarij. Velika pisanost metuljev in velika pestrost kačjih pastirjev pa me pritegneta na vsakem obisku v toplu delu leta.

Na zadrževalniku sem bil priča mnogim zanimivim ali pa celo smešnim prizorom iz sveta ptic. Opazoval sem sušenje peruti sive čaplje, zlomljen vrat velike bele čaplje, večkrat lov sokola selca, uspešen lov ribjega orla (*Pandion haliaetus*), vedno zanimivo svatovanje čopastih ponirkov (*Podiceps cristatus*). Osuplo sem opazoval teritorialno mikastenje dveh parov lisk (*Fulica atra*). Videl sem tudi krajo jajc, ki so jo izvedle pretkane sive vrane (*Corvus cornix*) na gnezdih vodnih ptic. Tudi krokarji (*C. corax*) v pretkanosti niso zaostajali, saj si je eden celo drznil ukrasti težko pridobljeni obrok velikemu črnemu škarniku. Sokol selec se mi je vtisnil v spomin zaradi neizmerne poguma in tudi neumnosti. Pregarjal je lisico. Zaganjal se je tudi v veliko belo čapljo. Ne znam si predstavljati, kaj bi se zgodilo, če bi jo ujel. V prevelik zalogaj je ugriznil tudi z ulovom čopastega ponirka, ki pa ga je moral v zadnjem trenutku izpustiti, da je iz nerodnega položaja ušel suh. Opazoval sem tudi pižmovko, srednje velikega rastlinojedega glodavca, kako se je gostila na mrtvih ribah na robu zadrževalnika. Vedno mi je bilo v veselje gledati, kako raste njen podmladek.

Pogosto se po prijetnih pripetljajih ob zadrževalniku usedem v avto in odpeljem proti domu z upanjem, da bodo ob mojem ponovnem prihodu Medvedce še vedno tam in še vedno polne zanimivosti. ●

5

→ Postanite član DOPPS, pridružite se nam!

Želite prispevati k ohranjanju našega naravnega bogastva in k povečanju družbene veljave varstva ptic in narave? Morda želite aktivno sodelovati v ornitoloških in naravovarstvenih projektih? Ali pa si želite le prijetne družbe z drugimi ljubitelji ptic in narave?

Vse to vam prinaša članstvo v Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije.

Poleg že omenjenih možnosti se boste lahko brezplačno udeleževali številnih izobraževalnih izletov in predavanj širom Slovenije ter prejeli revijo Svet ptic, prvo slovensko poljudno revijo o pticah. Mogoče vas zanima strokovno delo in se boste odločili še za *Acrocephalus*.

Naše poslanstvo je varovanje ptic in njihovih habitatov. Teга uresničujemo s skupnimi močmi, zato je prav vsak posameznik pomemben člen verige, v kateri lahko pripomore k varstvu narave.

Svojo namero o včlanitvi sporočite na naš naslov: **DOPPS, p.p. 2990, 1001 Ljubljana, e-pošta: dopps@dopps-drustvo.si ali nas pokličite na 01 426 58 75**. Poslali vam bomo pristopni paket. Postali boste del organizacije, ki deluje v javnem interesu varstva narave in je partner svetovne zveze za varstvo ptic BirdLife International. S tem boste storili uslugo pticam, naravi in nenazadnje tudi ljudem.

3: Zelena rega je ena najpogostejših dvoživk na zadrževalniku, kar zelo otežuje popise skrivnostnih tukalic.
foto: Dejan Bordjan

4: Začetek sezone kačjih pastirjev odprejo koleslji prisojnega zimnika (*Sympecma fusca*).
foto: Dejan Bordjan

5: Za rjavega lunja (*Circus aeruginosus*) je zadrževalnik pomembna selitvena točka, morda pa tu celo gnezdi.
foto: Dejan Bordjan

1

2

Kdo se je spet zaletel v okno?

// Barbara Vidmar

1 in 2: Silhueto na fotografiji lahko povečamo s pomočjo fotokopirnega stroja, ali pa jo kar prostoročno narišemo na papir. Ko smo z njeno obliko zadovoljni, jo izrežemo in nalepimo na okensko steklo.

Tako preprečimo marsikateri trk ptice v stekleno površino. foto: Petra Vrh Vrežec

3: Ptice, v našem primeru turška grlica (*Streptopelia decacocto*), si včasih zgradijo gnezdo tudi iz tako nenavadnega materiala, kot so koščki ščetke za čiščenje ceste, ki so padli s cestnega stroja za pometanje. foto: Ivan Esenko

4: Spektakularno odkritje nove vrste kolibrja (*Eriocnemis isabellae*) foto: Alexander Cortés – Diago

5: Ali kanarskemu ščinkavcu (*Fringilla teydea*) grozi izumrtje? foto: Peter Basterfield

Zamolkel 'bum' se je slišal iz smeri okna in takoj smo vedeli, kaj se je zgodilo. V okensko steklo se je spet zaletela ptica. Tokrat smo pod oknom našli malo črnoglavko, ki je zadihana in presenečena mirno občepela na tleh. Položili smo jo na okensko polico ob lonček rož, kjer je bila vsaj nekoliko varnejša pred mački, ki se potepajo po sosesi. Pustili smo jo, da si opomore, in čez nekaj časa pogledali, ali je še tam. Prostor ob rožah je bil prazen, črnoglavka je odletela!

Nemalokrat ptice nimajo te sreče in po nesrečnih trkih z okenskimi steklom najdemo na tleh le še trupelce. Z namenom, da bi čim manjkrat prihajalo do takšnih neljubih dogodkov, smo se odločili, da bomo za steklene površine na naših oknih izdelali obrise ptic, imenovane tudi silhuete. Saj veste, takšne, kot jih na primer lahko videvamo na prozornih ograjah ob avtocestah.

Za izdelavo silhuete potrebujemo list papirja, barvice, škarje, selotejp ali drugo ustrezno lepilo, lahko tudi tanko vrvico. Na papir narišemo silhueto ptice in jo pobarvamo s črno barvo. Lahko uporabimo tudi črn papir ali samolepilno črno folijo. Silhueto izrežemo in jo nalepimo na okno ali jo obesimo na vrvico in jo namestimo čim bližje stekleni površini, ki se ji bodo ptice, če le mogoče, izogibale. Otrokom med ustvarjanjem silhuete pojasnite, da se ptice v steklene površine zaletavajo predvsem zato, ker v njih vidijo odseve bližnjih dreves ali grmovnic in jih zamenjajo s pravimi.

Namig: Silhueto sokola na zgornji sliki lahko povečate s pomočjo fotokopirnega stroja, jo skupaj z otroki izrežete in nalepite ali obesite na okno. Lahko pa se vaši otroci preizkusijo v risanju silhuet tudi drugih vrst ptic.

Igrajmo se ptičje starše - zgradimo gnezdo

// Barbara Vidmar

Še preden se pokrajina odene v svetlo zelene barve, lahko povsod okoli nas slišimo ptičje petje. Pravijo, da se na Gregorjevo ptički ženijo, a vemo, da je takrat že marsikatera ptica poskrbela za bolj ali manj skrit kotiček, kjer se bo izvalil njen naraščaj. Nekatere ptice so prave arhitektke pri graditvi gnezd, druge le poiščejo nezasedena drevesna dupla. Za kukavico pa je tako ali tako splošno znano, da svojega gnezda nima in da svoja jajca preprosto kar podtakne v gnezda drugih ptic.

Če ste že kdaj našli zapuščena gnezda, ste lahko raziskali, iz česa vse jih ptice lahko gradijo. Ste si že kdaj ogledali lastovičje gnezdo, pripeto pod strop v hlevu, ki je zgrajeno iz delcev prsti in bilk, prepojenih s slino, znotraj pa mehko obloženo s perjem, dlako in senom? Graditev takšnega gnezda zahteva od 750 do 1.400 koščkov blata, ki jih lastovki prineseta v kljunu! Vam je kdo že rekel, da imate frizuro kot sračje gnezdo, če se zjutraj niste počesali? Kljub temu da je gnezdo srak morda videti na hitro nameštano skupaj, si te plašne ptice vzamejo precej časa, preden so zadovoljne z njegovim končnim videzom. Sračja starša najprej zgradi ta podstavek iz vej in ga utrdi z zemljo, potem pa iz vej izdelata še streho. Gnezdilno kotanjo nato obložita s spletom finih koreninic, bilk in živalske dlake.

Graditev gnezd je torej vse prej kot enostavno opravilo, kar lahko otroci spoznajo skozi preprosto igro. Na spomladanskem sprehodu naberite različen material, kot so vejice, travne bilke, mah, lišaje, koreninice, peresa, dlake in podobno. Iz predalov izbrskajte še kakšen košček volne in se skupaj z otroki lotite graditve gnezda. Pri delu si lahko pomagate z ustrezno literaturo, v kateri je navedeno, iz katerih materialov gradi posamezna ptica svoje gnezdo. Ptice za izdelavo svojih gnezd uporabljajo tudi takšne gradbene materiale, kot sta pajčevina ali človeški lasje, včasih pa si postrežejo tudi s takšnimi, ki smo jih ustvarili

Ljudje, na primer volna ali žica. Tudi vi lahko pustite svoji domišljiji prosto pot in ustvarite povsem svojo umetnino. Če pri roki nimate ustreznih materialov iz narave, lahko otroci večje gnezdo naredijo iz rjuh in oblek ter sedejo vanj in se igrajo ptičje starše. Tako bodo spoznali, da valjenje ni prav lahko delo!

OPOZORILO:

V času gnezdenja ptic, spomladi in zgodaj poleti, lahko gnezda in dogajanja okoli njih opazujemo le od daleč. Če boste gnezdeče ptice preveč nadlegovali, se lahko zgodi, da bo ptica gnezdo zapustila.

Ko pa najdete mladiča, ki je padel iz gnezda, ga le postavite na varno mesto, da se ga ne polastijo mačke ali kakšne druge živali. Matere bodo mladiča gotovo našle po njegovem oglašanju in ga hranile še naprej. ●

→ Novo odkrito vrsto kolibrija bi bilo treba takoj zavarovati

// prevod Petra Vrh Vrezec

Ornitologa Alexander Cortés-Diago in Luis Alfonso Ortega iz Urada za ohranitev kolibrijev v Kolumbiji sta leta 2005 med popisi ptic v višinskem tropskem gozdu na območju Serrania del Pinche opazila novo vrsto kolibrija. Samce nove vrste, ki so ji dali ime ovratničarski kolibri (*Eriocnemis isabellae*), krasita v mavričnih barvah svetlikajoča se lisa na grlu in bel čop nad nogami. K iskanju nove vrste vretenčarja ju je leta 1994 napotilo branje o novi rastlinski vrsti, ki so jo našli v omenjenem tropskem gozdu. Gozd je od drugih območij precej izoliran in zato toliko bolj zanimiv. Nova vrsta kolibrija živi v nezavarovanem območju, zato bi ga bilo treba hitro zavarovati. Območje odkritja je namreč izjemno majhno, ogroža pa ga hitro razvijajoče se kmetijstvo, zaradi katerega se krčijo še zadnje zaplate preostalega gozda. Številne naravovarstvene organizacije si prizadevajo, da bi območje razglasili za mednarodno pomembno območje za ptice (IBA). Odkritje je pomemben dokaz premajhnega poznavanja svetovnih gozdov ter omejenosti hitrih varstvenih ukrepov pri občutljivih vrstah.

Izvirni članek: *BirdLife International* (2007): *World Birdwatch*, June 2007: 6.

→ Ogenj ogroža endemita Kanarskih otokov, kanarskega ščinkavca (*Fringilla teydea*)

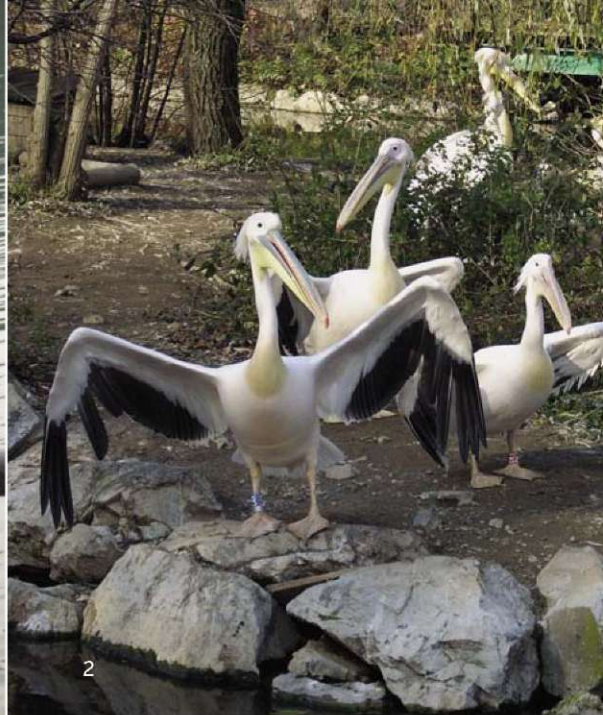
// prevod Petra Vrh Vrezec

Španski BirdLife (SEO) je ocenil veliko škodo, ki jo je naredil gozdni požar na kanarskih otokih Tenerife in Gran Canaria – edini lokaciji kanarskega ščinkavca na svetu. Ognjeni zublji so uničili večino otoškega razdrobljenega gozda kanarskega bora, ki gosti vso svetovno populacijo kanarskega ščinkavca ter tudi pomembne populacije drugih vrst ptic. Na otoku Gran Canaria je ogrozil vse znane lokacije za ta otok edinstvene vrste ščinkavca, katerega preživetje zbuja veliko skrbi. Na otoku Tenerife požar ni zajel vseh gozdov, kljub temu pa so nadaljnji požari velika grožnja za preživetje tega endemita.

Izvirni članek: *BirdLife International* (2007): *World Birdwatch*, September 2007: 8.

1

2

Pogovor z nagrajenci 9. srečanja mladih ornitologov Slovenije

// Petra Vrh Vrezec

1: Omar Alhady je napisal raziskovalno nalogo z naslovom Vpliv pristriženih in amputiranih peruti na življenje obvodnih ptic v Ljubljanskem živalskem vrtu. foto: Margit Podvornik Alhady

2: Rožnati pelikani (*Pelecanus onocrotalus*) z nesimetrično pristriženimi perutmi foto: Omar Alhady

Omar Alhady – 9. razred OŠ Vič
Raziskovalna naloga z naslovom Vpliv pristriženih in amputiranih peruti na življenje obvodnih ptic v Ljubljanskem živalskem vrtu (mentorica Cvetka Ilvar)

Ukvarjal si se z zanimivo temo, ki je večini ljubiteljev ptic in tudi izkušenim ornitologom manj poznana. Ali nam lahko na kratko pojasniš, kaj so pristrižene in kaj amputirane peruti ter kakšen je namen takšnih posegov na pticah?

Moja raziskovalna naloga odgovarja na preprosto vprašanje, ki si ga pogosto postavimo obiskovalci živalskih vrtov vseh starosti: Zakaj prostoživeče ptice v živalskem vrtu ne odletijo? Večina teh ptic ne more leteti, ker ima pristrižene ali amputirane peruti, nekatere med njimi pa v ujetništvu postanejo tudi pretežke, da bi lahko odletele.

Striženje in amputacija peruti sta postopka, s katerima ptici onemogočimo letenje, in sicer z namenom, da bi jo zadržali v ujetništvu. Amputacija peruti je že deset let z zakonom prepovedana in je dopustna le v primeru, ko ptici ob poškodbi ali bolezni ni druge pomoči. Prirezovanje peruti je preprost in neboleč poseg, tako kot striženje las ali nohtov. Lahko ga opravi oskrbnik sam. Letalna peresa je treba pristričiti pravilno, da ptica nima težav z ravnotežjem in draženjem kože. Pticam se navadno skladno pristrižeta obe peruti, to pomeni, da jim s posebnimi škarjami pristrižejo le določena primarna in sekundarna letalna peresa, lahko pa jim pristrižejo samo kosmačo. Ptica je tako začasno nezmožna leteti, saj nima dovolj vzgona, da bi lahko odletela. V približno pol leta pa ji znova zrastejo peresa in lahko odleti, če ji peruti ne pristrižemo. Pticam običajno prirezujejo peruti dvakrat letno, jeseni in spomladi. Amputacija peruti je kirurški

poseg, ki ga opravi veterinar. Ptice v splošni anesteziji odstrani kosti dveh ali treh prstov in dlančnice. Ptice imajo pogosto amputirane vse tri prste, čeprav bi bilo boljše pustiti palec zaradi ravnotežja. Vedno je amputirana le ena perut, ki ostane brez vseh, to je 10-12 primarnih letalnih peres. To je trajen poseg in ptica nikoli več ne more leteti.

Kako to vpliva na ptice?

Postopka vplivata tako na videz kot na vedenje in življenje ptic v ujetništvu. Ptice s pristriženimi ali amputiranimi perutmi imajo težave z ravnotežjem, težje se gibljejo na tleh in pariyo, težave imajo tudi s prhutanjem in kriljenjem, ki se pogosto končata s spotikanjem, opotekanjem in zaletavanjem. Zaradi neletenja so ptice slabo dejavne in zamaščene, imajo oslabele letalne mišice, slabše prezračena pljuča, plitkejšo dihanje in slabo telesno kondicijo. Amputirane in pristrižene peruti pticam spremenijo videz, jih pohabijo. Tudi zaradi neletenja se vedejo drugače, njihovi nagoni so oslabele ali zatrti. Te ptice se tudi slabše pariyo, slabše in težje ležejo jajca ali jih sploh ne ležejo, slabše gnezdiyo, presahne jim nagon po selitvi.

Predlagaj živalskemu vrtu kakšno rešitev, ki ne bi imela tako hudih posledic za ptice?

Ja, živalskemu vrtu sem predlagal nekaj rešitev, s katerimi bi se lahko izognili prirezovanju in amputaciji peruti ter se približali naravnemu življenju ptic. V živalski vrt bi lahko pritegnili ptice iz narave, ki bi jih opazovali v urejenih opazovalnicah s teleskopi in z daljnogledi. Po vrtu se že spreletavajo pritepene sive čaplje, ki pa jih ljudje žal ne znajo opazovati. Lahko bi uredili aviarij, kjer bi se ptice prosto spreletavale, obiskovalci pa bi jih lahko opazovali v zamreženih prehodih. Živalski vrt bi se lahko povezal z DOPPS-om, z ornitološkim društvom Ixobrychus, s Prirodoslovnim društvom in z drugimi slovenskimi ornitologi ter obogatil svojo ponudbo z vodenim opazovanjem ptic v naravi. Zelo primerni za to so: Ljubljansko barje, kjer je že urejen naravni rezervat Iški morost z opazovalnico, pa Škocjanski zatok, Sečoveljske soline, Mala in Velika Polana, Zbiljsko jezero, Rakov Škocjan idr.

Naredil si intervjuje z oskrbniki živalskega vrta, veterinarjem, ornitologi ter profesorico veterine. Kako je poznana ta problematika pri nas, kako je poznana po svetu?

O amputaciji in prerezovanju peruti ter o vplivu obeh postopkov na življenje ptic ni bilo pri nas še nič objavljenega. Res je ta problematika pri nas malo poznana in neraziskana. Tudi strokovnjaki, s katerimi sem se pogovarjal, so menili, da imajo premalo znanja in izkušenj, da bi na podlagi dejstev lahko tehtno odgovarjali na raziskovalna vprašanja. Ker tudi na internetu o tem nisem našel nobenih pravih raziskav in poročil, menim, da je to področje tudi po svetu še slabo raziskano.

**Žiga Kozinc – 7. razred,
Jaka Ravnik – 5. razred,
Bor Kozinc – 2. razred OŠ F. S. Finžgarja Lesce**
Naslov raziskovalne naloge Gnezdenje male uharice (*Asio otus*) na golf igrišču Bled (mentor Boris Kozinc)

Lahko opišete prvo srečanje z malo uharico?

Da je Žiga opazoval malo uharico od blizu, je bil »kriv« junijski veter leta 2006. V hudem neurju je padlo gnezdo z borovca, v njem je bil mladič, ki sta ga z očetom potem fotografirala. Na bližnje drevo sta postavila gnezdilno košaro in vanjo namestila puhastega mladiča.

Kako to, da ste raziskavo gnezdenja male uharice opravljali ravno na golfišču?

Zato, ker je bilo tu gnezdenje te ptice že ugotovljeno v prejšnjih letih.

Je iskanje gnezd malih uharic zahtevna naloga?

Takšno delo na terenu je zahtevno. Če odkriješ samca, je možno, da je v bližini gnezdo. Največ pa je treba pregledovati stara gnezda ujed, vran, vervec. Prisotnost uharice pa ugotovimo tudi po izbljuvkih in iztrebkih pod drevesom, kjer počiva samec. V bližini takega počivališča je ponavadi tudi gnezdo. Tudi z daljnogledom lahko ugotovimo, ali je gnezdo zasedeno. Treba je biti pozoren na peresa, ki štrlijo iz gnezda. Včasih je treba tudi splezati na drevo. Gnezda je treba pregledovati vsakih 14 dni.

Kaj vam je bilo pri terenskem delu najbolj všeč?

Zanimivo je opazovati tudi druge ptice, ki se pojavljajo na obsežnem območju golfišča. Precej razburljivo je ravno plezanje na drevesa. Izjemno pa je zadovoljstvo, ko je raziskava opravljena.

Matej Gamser – 8. razred OŠ Ljubecna
Raziskovalna naloga z naslovom Ptice v sadovnjakih (mentorica Marjeta Gradišnik Mirt)

Ali nam lahko na kratko razložiš, zakaj si si za temo raziskovalne naloge izbral ptice v sadovnjakih ter kje in kako si se lotil terenskega dela?

To temo sem si izbral zato, ker je veliko sadovnjakov v bližnji okolici mojega doma in so mi s tem lahko dostopni. Odločil sem se, da bom primerjal število in vrstno pestrost ptic v starejših visokodebelnih in mlajših intenzivno gojenih sadovnjakih. Ko sem razmišljal o tem, kje opazovati, sem se odločil takole: starejše sadovnjake sem opazoval nad Vojnikom pri Celju, intenzivne pa na Sadjarstvu Mirošan v Petrovčah. Zastavil sem si hipoteze in jih potem preverjal z opazovanjem na terenu. Opazoval sem ptice s prostim očesom in pa z daljnogledom. Seveda pa se pticam posvečam že nekaj let in so mi zelo blizu – rad jih opazujem in primerjam ter raziskujem ptice različnih območij. Vedno ugotovim kaj novega: najdem novo ptičjo vrsto, ki je prej še nisem opazil, in tega sem najbolj vesel.

Kakšni so bili rezultati? Si takšne pričakoval, ali se je z raziskavo izkazalo kako drugače?

Največ ptic je bilo v visokodebelnih sadovnjakih, toda le nekaj vrst manj jih je bilo v intenzivno gojenih sadovnjakih. Takšne rezultate sem pričakoval, razen tega, da je bilo v intenzivnih sadovnjakih opaženih več ogroženih ptičjih vrst kot v visokodebelnih. Predvidevam, da so bile v intenzivnih sadovnjakih nekatere ogrožene ptice le na preletu, v visokodebelnih pa je večina ogroženih ptic tudi gnezdila.

3: Žiga in Bor Kozinc ter Jaka Ravnik na terenskem delu na golfišču
foto: Boris Kozinc

4: Mladi raziskovalci so iskali naravna gnezda malih uharic (*Asio otus*) in pregledali tudi 10 gnezdilnih košar.
foto: Boris Kozinc

5

6

7

8

5: Matej Gamser se je v raziskovalni nalogi ukvarjal s pticami v sadovnjakih. foto: Eva Vukelič

6: Veliko vrstno pestrost v intenzivnem sadovnjaku Matej pripisuje bližini naravnih življenjskih prostorov (gozda, reke ter meje na okoliških poljih). foto: Matej Gamser

7: Največ vrst ptic je Matej zabeležil v visokodebelnem sadovnjaku. foto: Matej Gamser

8: Blaž Blažič je primerjal ptice med sadovnjaki na Gorenjskem in Dolenjskem. foto: Marjana Ahačič

V nalogi omenjaš veliko število ptičjih vrst. Ti je kdo pomagal pri njihovem določevanju? Kdo te je navdušil nad pticami?

Pri določevanju ptičjih vrst mi ni pomagal nihče. Prepoznavanja ptic sem se večinoma naučil sam, nekaj pa tudi na ornitoloških taborih in izletih. Seveda pa imam tudi ustrezno literaturo. Zlasti uporabljam Svenssonov Bird Guide (Collins). Nad pticami sem se navdušil sam. Sprva so me zanimale ujede in sove, predvsem zaradi veličastnega leta v zraku.

Bi izpostavil kaj posebno zanimivega s terena ali kakšno novo ugotovitev?

Ugotovil sem, da so poleg visokodebelnih sadovnjakov pomembni tudi intenzivni. Na vrstnost in številčnost ptic vpliva tudi okolje, ki obdaja sadovnjake.

Blaž Blažič – 1. letnik gimnazije Kranj
Raziskovalna naloga z naslovom Primerjava ptic izbranih sadovnjakov na Gorenjskem in Dolenjskem (mentorica Eva Vukelič)

Kakšne tipe sadovnjakov si izbral za raziskovalno nalogo?

V moji raziskovalni nalogi sta bila predstavljena dva tipa sadovnjakov – okrasni sadovnjak in visokodebelni sadovnjak. V okviru teh dveh tipov sem preučeval pet sadovnjakov, in sicer okrasni sadovnjak v Gaberniku na Dolenjskem, hribski sadovnjak I v Gaberniku na Dolenjskem, hribski sadovnjak II v Gaberniku na Dolenjskem, Strmica pri Kovorju na Gorenjskem in Klanec pri Kovorju na Gorenjskem.

Si odkril kakšne razlike v vrstni sestavi ptic v sadovnjakih na Dolenjskem in Gorenjskem?

Na Dolenjskem so se pojavili predstavniki iz družine sov in golobov, medtem ko jih na Gorenjskem nisem opazil. Prav tako se je na Dolenjskem pojavilo veliko večje število plezalcev kot na Gorenjskem. Med omenjenimi plezalci bi izpostavil pivko, ki jo na Gorenjskem nisem opazil. Zanimivo je, da sem med opazovanjem na Dolenjskem opazil večje število vrst ptic z rdečega seznama RS.

Kaj vpliva na pojavljanje posameznih vrst ptic v sadovnjakih?

Pri moji raziskavi sem ugotovil, da na pojavljanje posameznih vrst ptic v sadovnjakih vplivata dva dejavnika, in sicer starost dreves in habitati, ki obdajajo določen sadovnjak. Izpostavil bi črnoglavko in rjavega srakoperja, ki sta se po vsej verjetnosti pojavila v Hribskem sadovnjaku II zaradi mejice, ki ga obdaja. V Strmici in Klanecu na Gorenjskem pa se je redno pojavljal krokar zaradi obdajajoče deponije Kovor. Starost dreves je bila na Dolenjskem starejša kot pa na Gorenjskem. Iz navedenega sklepam, da se je prav zato tu pojavilo večje število plezalcev.

Kako to, da si se odločil za raziskovanje ptic in ne kakšne druge živalske skupine?

Za raziskovanje ptic sem se odločil, ker me ptice od vseh živalskih skupin najbolj zanimajo. S svojo raznolikostjo in hkrati tudi skrivnostnostjo me vedno znova očarajo.

Jurij Hanžel – 3. letnik gimnazije Vič,
Tanja Šumrada – 2. letnik gimnazije Jožeta Plečnika
Raziskovalna naloga z naslovom Popis gnezdeče populacije postovk *Falco tinnunculus* v Ljubljani in značilnosti njenih gnezdišč (mentor Damijan Denac)

Skupaj s 17 prostovoljci sta v maju in juniju 2007 popisovala gnezdeče populacije postovk v Ljubljani. Kaj sta ugotovila? So bile kakšne ugotovitve za vaju presenečenje?

Popisali smo 27 postovkinih gnezd na območju znotraj ljubljanske obvoznice, ki je merilo približno 33 km². Sicer smo že prej vedeli, da je gnezdečih postovk v Ljubljani veliko, vendar pa jih ni še nihče popisal, tako da so to prvi podatki o njihovem dejanskem številu. Kljub temu pa je bila dobljena gostota presenečenje, posebno še po pregledu tuje literature.

V nalogi sta svoje rezultate primerjala tudi z raziskavami v drugih evropskih mestih. Lahko kaj povesta o tem?

Ugotovila sva, da je gnezditvena gostota postovk v Ljubljani izredno visoka – kar 8,6 gnezdečega para na 10 km². Med mesti, za katere sva našla podatke, je imela

9

10

1

Ljubljana daleč najvišjo gostoto. Treba pa je opozoriti, da v raziskavo ni bila zajeta vsa Ljubljana – v nepopisanih delih mesta utegne gnezditi manj postovk kot v popisanih. Odgovor na vprašanje, ali je gnezditvena gostota postovk v Ljubljani res med najvišjimi v Evropi, lahko dajo le nadaljnje raziskave.

Za popis tako obsežnega območja sta potrebovala prostovoljce. Kako sta jih navdušila za popis postovk? Je delo s prostovoljci zahtevno?

Delo s sopopisovalci pač vzame nekaj več časa in organizacije, kot pa takrat, ko delaš sam. Vendar sva bila oba navdušena nad njihovo zagnanostjo in pripravljenostjo, da nama pomagajo. Misliva, da to odtehta vse težave pri usklajevanju. Za popis sva jih navdušila z objavo vabil na popis v eni izmed prejšnjih števil te revije in z objavo članov prek elektronske pošte. Nekaj pa sva jih tudi sama poklicala in povabila, naj pridejo zraven.

Vajina raziskovalna naloga ni takšna kot druge raziskovalne naloge, kajti napisana je v obliki strokovnega članka. Zakaj sta se odločila za takšen način podajanja svojih rezultatov?

Oba sva imela izkušnje s pisanjem raziskovalnih nalog že iz osnovne šole. Zato sva želela preizkusiti nekaj novega. Pisanje znanstvenega članka je bilo za to nadvse pripravno. Meniva, da nama utegne znanje, ki sva si ga pridobila s pisanjem tega članka, v prihodnosti še koristiti.

Še enkrat pa hvala vsem, ki so nama pri raziskovalni nalogi pomagali: vsem sopopisovalcem, najinemu mentorju Damijanu Denacu in Tomažu Miheliču za pomoč pri pripravi kart.

Akcija mladih ornitologov: Gnezdilnice

// Tanja Šumrada

V sredo, 12. decembra 2007, smo se mladi tako po starosti kot po srcu zbrali v prostorih Ljubljanske sekcije v Ljubljani. Naš namen je bil sestaviti gnezdilnice za ptice. Zbralo se nas je 13 udeležencev. Začetne sramežljivosti je bilo hitro konec in že kmalu je prostor napolnilo sproščeno prijateljsko ozračje. Pod budnim očesom mojstrov Vojka Havlička in Ivana Kogovška smo se hitro lotili dela. Na pripravljene lesene dele bodočih gnezdilnic, ki sta jih prijazno pripravila zgoraj omenjena mojstra, smo najprej narisali in nato še izvrtali luknje za žeblice. Ko je bilo to opravljeno, pa smo se lotili sestavljanja hišic. Naši prvi izdelki so hitro nastali, čemur so kot po tekočem traku sledile še nove in nove gnezdilnice. Kljub temu da smo pridno delali, pa nam je nekaj dela še ostalo. Tako smo se ponovno srečali januarja v podobni zasedbi in hiške še prebarvali in jih pripravili za obešanje v naravi.

Obema vodjema akcije se zahvaljujemo za pripravo in vodenje ter zanimiv večer.

In kako naprej?

Večino izmed izdelanih gnezdilnic smo namenili akciji mladinske sekcije razdeljevanja ptičjih hišic zainteresiranim šolam in vrtcem iz Ljubljane in okolice. Tako bodo otroci, ki jih zanimajo ptice in narava, lahko s pomočjo priljudnega obrazca spremljali dogajanje na svoji ptičji hišici in nam svoja opažanja tudi posredovali. Vsakodnevno opazovanje dogajanja pred in v okolici gnezdilnice je namreč zelo zanimivo, poleg tega pa ima lahko tudi izobraževalno noto. Vse zainteresirane šole se lahko za sodelovanje prijavijo na elektronski naslov doppsmjadi@gmail.com.

9: Tanja Šumrada in Jurij Hanžel sta popisovala gnezdeče populacije postovk (*Falco tinnunculus*) v Ljubljani. foto: Matjaž Premžar

10: Ugotovila sta, da je gnezditvena gostota postovk v Ljubljani izredno visoka. Med evropskimi mesti, za katere sta našla podatke, je imela Ljubljana daleč najvišjo gostoto. foto: Dejan Bordjan

1: Mladi tako po starosti kot po srcu smo se zbrali v prostorih Ljubljanske sekcije in sestavljali gnezdilnice za ptice. foto: Tanja Šumrada

VABILO NA SREČANJE MLADIH ORNITOLOGOV SLOVENIJE

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije bo tudi letos ponovno organiziralo »Srečanje mladih ornitologov Slovenije«.

Na tem srečanju bodo skupine osnovno- in srednješolcev vse Slovenije s pomočjo plakatov, diapozitivov, LCD-projekcije in prosojnic predstavile rezultate svojih raziskav, ki so jih opravile v preteklem letu.

Srečanje je oblikovano kot tekmovanje v različnih kategorijah, tako tematskih kot starostnih. Gre za enkratno priložnost, ob kateri lahko otroci spoznajo naravo, se jo naučijo spoštovati in ohranjati ter se ob tem še družijo, si izmenjujejo informacije in seveda predstavijo svojo šolo.

Na srečanje je vabljen tudi vaša šola in vedite, da na DOPPS-u močno upamo, da se ga boste udeležili, če ne s skupino, pa vsaj v avdienci.

Potekalo bo **15. novembra 2008**. Natančnejše informacije vam bodo poslani po prijavi.

1. Splošni pogoji sodelovanja

- Na srečanju lahko sodelujejo **učenci** osnovnih šol in **dijaki** srednjih šol.
- Raziskovalno delo je lahko **individualno** ali pa **skupinsko**.
- Mladi raziskovalci morajo v vsakem trenutku upoštevati interese ptic in drugih živih bitij ter se držati **ornitološkega kodeksa**, ki ga najdete na www.ptice.org, pod rubriko »O društvu« in na strani 55 v tej reviji.
- Metoda raziskave mora biti tudi **terensko delo** (zaželeno je, da zavzema večinski del raziskave). Avtorji naj se izogibajo uporabi anketiranja kot glavne raziskovalne metode.

2. Raziskovalne teme

Raziskava lahko zajema katerokoli področje ornitologije. Spodaj predlagamo nekaj tem, ki pa niso obvezujoče. Te naj služijo le kot vodilo, kar pomeni, da se lahko znotraj določene teme osredotočite tudi na ožje področje. Vaše rezultate lahko združite v obliko raziskovalne naloge ali strokovnega članka.

a) Kavka

Kavka je ptica iz družine vranov. Nekoč jo je bilo mogoče najti po vsej Sloveniji, danes pa njena populacija strmo upada. Prvotno je gnezдила v gozdovih, danes pa so takšne kolonije že redke in jih pogosteje srečamo v naseljih. Zakaj je temu tako in kaj lahko storimo? Gre to dejstvo pripisati izginjanju primernih mest za gnezdenje ali je za to krivo tekmovanje z drugimi vrstami za življenjski prostor, gnezdišča in hrano? Če imate kolonijo kavk v bližini, je to odlična priložnost, da izveste kaj več o tej ptici, vendar pazite, da boste pri svojem delu v prvi vrsti zastopali interese ptic!

b) Ptice v naseljih

Pogosto se sploh ne zavedamo, koliko vrst ptic gnezdi v naseljih. Obstajajo tudi takšne vrste, katerih gnezditvena gostota v naseljih močno presega tisto zunaj naselij. Zakaj jim torej naselja bolj ugajajo? Naselja pa si med seboj niso povsem enaka – nekatera so strnjena, nekatera razložena, nekatera imajo parke, druga jih nimajo; ničkoliko razlik torej. Kako vpliva tip naselja na število vrst ptic, njihovo obnašanje in življenje?

c) Kolonijske vrste

Številne vrste gnezdi v kolonijah. Med slednje sodijo sive čaplje, kavke, razne lastovke, pribe, golobi, čebelarji, repniki... Gnezdenje v velikem številu na enem mestu ima tako svoje

prednosti kot slabosti. Zanimivo je tudi opazovati odnose med posameznimi pticami iste vrste, ki gnezdi v skupni koloniji. Ali prihaja med njimi do prepirav ali pa se morda združujejo v boju proti plenilcem, ki ogrožajo kolonijo? Če imate v bližini kakšno kolonijo, je to razlog več, da se lotite raziskovanja. Seveda pa se pri svojem delu trudite, da bodo ptice v vaši koloniji tudi uspešno gnezdi, zato jih ne vznemirjajte ali motite ter se jim ne približujte preveč. Primerna metoda za raziskovanje kolonijskih vrst ptic je »monitoring« v obliki večkratnega opazovanja z beleženjem vnaprej izbranih parametrov.

d) Naravno okolje proti umetnemu

Mnoge vrste so se iz svojih prvotnih gnezdišč preselile v gnezdišča, ki jih je s svojim delovanjem ustvaril človek. Nekatere so se v nova gnezdišča preselile zato, ker je bilo to zanje ugodnejše, druge pa zato, ker so bile v to prisiljene zaradi uničenja njihovih naravnih gnezdišč. Poskusite ugotoviti, kateri tip gnezdišč je zanje ugodnejši! Ne pozabite, da mora vaša naloga temeljiti na lastnih dognanjih. Nekatere izmed teh vrst so kavka, mestna lastovka in druge lastovke, lesna sova in druge sove pa tudi številne druge. Poskusite ugotoviti katere.

e) Tema za srečanje mladih ornitologov v letu 2009: Zimsko dogajanje

Ptice, ki so pri nas številnejše pozimi, ali pa so v naših krajih le v mrzlem letnem času, so zaradi termina tega srečanja pogosto zapostavljene. Da bi se temu izognili na 11. srečanju, podajamo to temo že sedaj, tako da vam zanjo ostane več kot leto dni časa. Tema lahko zajema karkoli, kar zadeva naše zimske goste. Posebej priporočljiva metoda je redno preštevovanje ptic vodnih površin, saj je na slednjih pozimi najbolj pestro!

Pri raziskovanju in samem izdelovanju raziskovalne naloge ali članka želimo vsem, ki so se za to odločili, obilo zanimivih opazovanj in veselja ob delu.

V primeru, da ste se odločili za sodelovanje na tekmovanju, vas prosimo, da nam svojo **udeležbo potrdite v pisni obliki, najkasneje do 30. aprila 2008**.

Napisane raziskovalne naloge oziroma strokovne članke pošljite v treh izvodih najkasneje do 3. septembra 2008 na naslov DOPPS-a. Po tem datumu boste prejeli program srečanja z natančnim mestom srečanja in razvrstitvijo v skupini ter informacije o morebitnih spremembah.

Aleš Tomažič, *koordinatorske srečanja*
(foto: Branko Brečko)

Določanje sovjih mladičev

// Al Vrezec

Pomlad je čas, ko se v ptičjih gnezdih vali nov rod ptic. Konec aprila in v začetku maja prvi mladiči že zapustijo gnezdo. Sove, na primer, imajo to posebno lastnost, da njihovi mladiči poskačejo iz gnezda, ko še ne letijo. Tako posedajo po vejah, do katerih pogosto kar priplezajo po deblu, pri čemer si pomagajo z ostrim kljunom in kremplji. Podnevi se sove bolj kot na beg zanašajo na svojo nevidnost. Ob nevarnosti zato preprosto obtičijo na veji, se povsem iztegnejo in delujejo kot suha veja. To počno tudi njihovi mladiči, vendar jih zaradi navadno svetlega puha in neizurjenosti v prikrivanju v krošnji dreves precej hitreje opazimo kot odrasle sove. Pogosto mladiči tudi nemočno obtičijo na tleh in takrat si jih lahko še posebej dobro ogledamo. Vendar se sovji mladiči kar nekaj tednov zatem, ko zapustijo gnezdo, še precej razlikujejo od svojih staršev. Porašča jih puh, pa tudi obrazna maska, drugo pernato okrasje, na primer pernata ušesca, in letalna peresa še niso razvita. To opazovalca zmede in velikokrat se sprašujemo, mladič katere sove je pravzaprav naš najdenček?

Pri pticah smo se navadili, da jih najlaže določujemo po slikah, in tudi pri sovjih mladičih je tako. Vendar so si mladiči nekaterih vrst tako podobni, da nam bo prišla prav priložena tabela, s katero v nekaj korakih pridemo do prave določitve. Morda najtrši oreh med našimi sovami sta lesna sova (*Strix aluco*) in kozača (*Strix uralensis*).

Obe sta gozdni ptici, zato ni nenavadno, da ju ponekod dobimo skupaj. Kozača slovi po svojem izrazito rumenem kljunu, ki pa ga imajo tu in tam tudi nekatere lesne sove, zato barva kljuna pri mladičih ni zanesljivo znamenje. V splošnem so kozačji mladiči večji, temnejši in nekoliko bolj razpotegnjenih telesnih razmerij, so tudi bolj vitki, imajo daljši kljun in glavo. Izjemoma so lahko kozačji mladiči skoraj črno obarvani, večina pa je sivih. Nasprotno so črni mladiči pri lesni sovi silna redkost in so večinoma sive do rjave barve. Zelo zanesljivo znamenje so prečne proge na hrbtu in delno tudi po trebuhu, ki so pri mladih lesnih sovah tanke in na gosto posejane, pri kozačah pa široke in na redko razporejene. Če se bomo okoli najdenega mladiča v naravi veliko vrteli, nas bo pri kozači skoraj zagotovo na naše neprimerno vedenje opozorila samica. Najpogosteje se bo nekje iz visoke krošnje oglašala s kvakajočim laježem, lahko pa prileti tudi zelo blizu. Tudi nekatere lesne sove ne puščajo svojih mladičev samih v nesreči in nas bodo opozorile nase z glasnim skovikanjem in živčnim spreletavanjem.

Pri določanju sovjih mladičev nam je v veliko pomoč okolje, v katerem bomo mlado sovo našli. V nižinskih gozdovih lahko pričakujemo lesno sovo in tu in tam kozačo. Tudi v višeležečih gorskih gozdovih se lahko srečamo s kozačo, z nekaj več sreče pa tudi s precej manjšima koconogim čukom (*Aegolius funereus*) in malim skovikom (*Glaucidium passerinum*). Na odprtem, v mejicah in parkih lahko po drevesih, zlasti iglavcih, opazujemo mladiče male uharice (*Asio otus*) z značilno temno obrazno masko. Prav v naseljih in sadovnjakih nas lahko presenetita dve manjši sovi, veliki skovik (*Otus scops*) s pernatimi ušesci in čuk (*Athene noctua*) brez njih. V stare zapuščene razvaline, podstrešja gradov in cerkva ter v skednje se spravi pegasta sova (*Tyto alba*), pa tudi lesna

1: Sove pričnejo valiti že prvo izvaljeno jajce, zato so mladiči v leglu različno stari in veliki, kot na primer pri pegasti sovi (*Tyto alba*).
foto: Bojan Marčeta

2

3

2: Mladič lesne sove (*Strix aluco*) ima po hrbtu tanke in gosto posejane vodoravne temne proge.

foto: Andrej Kapla

3: Temne vodoravne hrbtne črte so pri mladiču kozača (*Strix uralensis*) široke in redko posejane.

foto: Miha Krofel

sova se ne brani teh zatočišč. Na mladiče velike uharice (*Bubo bubo*) pa bomo verjetno redkeje naleteli, morda kje pod kako skalno steno ali pa v zapuščenem kamnolomu.

Za konec pa še opozorilo. Ko boste naleteli na sovjeja mladiča, naj vas ne zgrabi pretirana materinska skrb, ko navidez zapuščeno in neboljeno bitje napol v snu čepi na kaki veji ali celo na tleh. Sovji starši niso daleč in podnevi, kakor je pri sovah v navadi, dremljejo nekje v bližini. Zato najdene mladiče pustimo tam, kjer smo jih našli, saj starši prav vzorno skrbijo zanje. Naša skrb

bo namreč zanje pogubna, saj se nas bodo ob odraščanju navadili, s tem pa bodo nesposobni preživetja v naravi. Tega pa si prav zagotovo ne želimo. Vse, kar lahko storimo, je da najdenčka s tal prestavimo na kako višjo vejo, da ga ne bi dobila v kremplje kaka mačka, pes ali lisica. In še to. Nekatere sove so srčne matere in so za svojega malčka pripravljene na vse, tudi na spopad s človekom. Znani borki sta lesna sova in kozača, pa tudi pri drugih sovah, denimo mali in veliki uharici, so znani občasni napadi sovjih mater na vsiljivca. Previdnost naj torej ne bo odveč! ●

Korak 1	Korak 2	Korak 3	Korak 4	Korak 5	Vrsta	Slika
Črne oči	Svetel trebuh brez prog				Pegasta sova (<i>Tyto alba</i>)	1
	Siv do črn trebuh s progami ali lisami	Tanke proge na hrbtu			Lesna sova (<i>Strix aluco</i>)	2
		Široke proge na hrbtu			Kozača (<i>Strix uralensis</i>)	3
Svetle oči	Rdeče oči (velikosti goloba ali več)	Petelinje velikosti			Velika uharica (<i>Bubo bubo</i>)	4
		Golobje velikosti			Mala uharica (<i>Asio otus</i>)	5
	Rumene oči (velikosti kosa ali manj)	Zaznavni ušesni čopki (sive barve)				Veliki skovik (<i>Otus scops</i>)
Brez zaznavnih čopkov (črne do rjavo-bele barve)		Vrabčje velikosti			Mali skovik (<i>Glaucidium passerinum</i>)	7
			Kosove velikosti	Temen hrbet in obraz s temnim podbradkom		Koconogi čuk (<i>Aegolius funereus</i>)
	Lisast rjavo-bel hrbet in obraz z belim podbradkom			Čuk (<i>Athene noctua</i>)	9	

4: Mladič velike uharice (*Bubo bubo*) je velik in z rdečkastimi očmi.
foto: Tomaž Mihelič

5: Značilnost mladičev male uharice (*Asio otus*) je temna obrazna maska.
foto: Davorin Tome

6: Veliki skovik (*Otus scops*) je edina mala sova z ušesci.
foto: Damijan Denac

7: Mladič malega skovika (*Glaucidium passerinum*) je podoben čukovemu, a je precej manjši.
foto: Romuald Mikusek

8: Koconogi čuk (*Aegolius funereus*) ima značilno temno obarvane mladiče z belimi lisami na perutih.
foto: Tomi Trilar

9: Čukov (*Athene noctua*) mladič ima značilen bel podbradek, sicer pa je rjavkasto obarvan.
foto: Lovrenc Lipej

4

5

6

8

9

Lišček

Kar nekaj let zapored sem se pripravljaj na fotografiranje ob krmilnici. Ni tako preprosto, kot se zdi. Še posebej sem si želel fotografirati liščka (*Carduelis carduelis*). Moram priznati, da ob moji počitniški hišici dotlej ni bil ravno najbolj pogost. Ko sem sedel na klopi s pripravljeno fotografsko opremo, z rokavicami na rokah in temperaturi 5 stopinj pod ničlo, sem za sabo zaslišal zanj značilno oglašanje. Takoj zatem sem ga zagledal, pa ne enega, ampak kar tri. Obsedel sem čisto pri miru in čakal. Sinice (*Parus major*) so priletavale in odletavale, lišček pa je prihajal vse bližje. Po dobrih 15 minutah je prvi sedel na krmilnico. Kot gospodar je začel pobirati semena, vendar pa je pokazal tudi kdo je v tej krmilnici gospodar, saj je sinice vneto podil od krmilnice. Prileteli so še trije liščki, vnel se je prepir in frfotanja ob krmilnici kar ni bilo konec. Žal zaradi dolgih časov fotografije niso uspeli, vendar pa je to ostala naloga za fotografiranje ob prvem prihodnjem snegu.

Janez Papež, Kočevje

avtorji:

- Marjana Ahačič
- Jernej Figelj
- Tomaž Jančar
- Bojana Lipej
- Tadeja Oven
- Barbara Vidmar

fotografi:

- 1: Tomaž Mihelič
- 3: Marko Gregorič
- 4: Marjana Ahačič
- 8: Dare Fekonja

1//Novice z Volovje rebri

Na Volovji rebri je v zadnjem četrletju vladal status quo. Po tistem, ko smo septembra končno pridobili položaj udeleženca v postopku presoje vplivov vetrnic na okolje, je v oktobru ARSO izdala sklep o obnovitvi postopka. To je bila dobra novica, saj je s tem okoljevarstveno soglasje zamrznjeno. Investitor se je na sklep pritožil, tako da zdaj čakamo na odločitev okoljskega ministrstva. Kljub investitorjevi pritožbi pa bi moral obnovljeni postopek steči nemudoma – pritožba namreč sklepa ne zadrži – a ni. ARSO se je očitno odločila počakati do odločitve ministrstva. Postopki tako stojijo zdaj že tri mesece. Čas smo izkoristili za pripravljanje argumentacije za obnovljeni postopek, ko bo ta pač stekel.

Decembra smo se udeležili seminarja o delu na primerih škodljivih posegov v območja Natura 2000, ki ga je organiziral BirdLife v Bruslju. Seminar je bil kot nalašč za naš primer. Težišče seminarja je bilo prav na vetrnih elektrarnah in na angažiranju naravovarstvenih orodij Evropske unije. Ob koncu seminarja smo se sestali s kolegi iz Bruselske pisarne BirdLife in iz RSPB, ki nam pomagajo pri našem primeru. Dogovorili smo se za nadaljnje aktivnosti.

Oboroženi z novim znanjem s seminarja smo začeli pripravljati dokumentacijo o našem primeru za Evropsko komisijo. Slovenske oblasti so v primeru Volovje rebri zagrešile nekaj šolskih primerov kršitev naravovarstvenih direktiv EU. Na eno – nezakoniti izrez Volovje rebri iz Nature – je Evropska komisija Slovenijo že opozorila z uradnim opominom. Žal kaže, da slovenske oblasti opozorila niso vzele resno. Vsemu navkljub še vedno vztrajajo pri nezakoniti postavitvi vetrne

elektrarne na Volovji rebri (zakaj bi sicer dovolile investitorju, ki je v lasti države, da z vztrajnim vlaganjem pritožb onemogoča, da bi se postopki končali in gradbeno dovoljenje razveljavilo).

Vzadnjištevilki Svetapticsmoporočali o konstruktivnih pobudah Koalicije za Volovjoreber: okoljskemu ministrstvu smo predlagali, naj podpre študijo, ki bi identificirala občutljiva območja za ptice za postavljanje vetrnih elektrarn na Primorskem. Odgovora do danes še nismo dočakali. Tudi druga pobuda – Elektro Primorski in občini Ilirska Bistrica smo predlagali okoljsko mediacijo primera – za zdaj še ni naletela na odprta vrata.

Več si preberite na <http://www.volovjareber.si/> TJ

2//Srečanje mreže Adriawet v Kopru

Konec januarja je bilo v Kopru letno srečanje mreže severnojadranskih mokrišč Adriawet, ki je bilo namenjeno predvsem pregledu dosedanjih skupnih rezultatov dela mreže upravljavcev pa tudi možnosti za nadaljnje skupno sodelovanje.

Srečanja so se udeležili italijanski partnerji Deželnega rezervata ob izlivu Soče (L' Ape Giramondo, Isola della Cona), Konzorcijil Mosaico, Agricoltura Veneto, Limosa Cooperativa, Zadruga Rogos, Avtonomna dežela Furlanija Julijska krajina ter slovenski predstavniki iz Parka Škocjanske jame, Krajinskega parka Sečoveljske soline, Zavoda RS za varstvo narave OE Piran ter DOPPS.

Predstavniki DOPPS smo na srečanju predstavili obnovitvena dela na območju naravnega rezervata Škocjanski zatok, ki so potekala v okviru projekta LIFE, ter rezultate dveh projektov Interreg. Po končani predstavitvi so si udeleženci ogledali še film o opravljenih delih v rezervatu,

ki je prav tako nastal v okviru projekta LIFE.

Na kratki delavnici smo se pogovarjali o tem, kako pripraviti čim boljše, zanimive in poučne interpretativne table – tako na posameznih območjih kot informacijske table za skupno promocijo severnojadranskih mokrišč. Udeležence srečanja smo peljali tudi na ogled krožne učne poti na sladkovodnem delu Škocjanskega zatoka. **TO, BL**

3//Prvo predavanje Severnoprimske sekcije v Budanjah

Vedno bolj aktivna Severnoprimska sekcija DOPPS je v stari, pred kratkim opuščeni šoli v Budanjah pri Vipavi konec januarja pripravila prvo predavanje. Tomaž Berce je več kot 40 navdušenim poslušalcem predstavil ptice, ki pozimi redno obiskujejo naše krmilnice. Pa ne le te – opisal je tudi posebne ptice, ki se pozimi zadržujejo prav v Vipavski dolini, in seveda opozoril na pravilno hranjenje ptic v krmilnici.

Najmlajši pa so kakšno uro pred predavanjem v delavnici, ki jo je vodila Irena Kodele Krašna, krmilnice za ptice tudi izdelovali. Navdušeno so rezali in lepili ter iz tetrapaka – najmlajši ob pomoči staršev, starejši pa čisto sami – izdelali krmilnice, ki so jih kasneje lahko napolnili s hrano za ptice in obesili na svoje vrtove. **MA**

4//Razstava Med nebom in zemljo potuje po Primorski

Razstava Natura Primorske: Življenje med nebom in zemljo, na kateri je v fotografiji in besedi predstavljenih sedem območij Natura 2000, opredeljenih po Direktivi o pticah, nadaljuje svojo pot po predstavljenih območjih. Potem ko smo jo oktobra prvič predstavili na sejmu Narava Zdravje, smo jo v prvih dneh januarja

postavili na ogled v Lipici. Tu so si jo v hotelu Maestro lahko ogledali številni domači in tuji, predvsem italijanski gostje.

Sledila je Lavričeva knjižnica v Ajdovščini, kjer je otvoritev razstave spremljalo predavanje Špele Ambrožič o sovah Trnovskega gozda ter Tomaža Miheliča o drugih zanimivih vrstah Trnovskega gozda, njegovega južnega roba in Nanosa. Prostori knjižnice so bili komaj dovolj veliki za več kot 80 ljudi, ki so z zanimanjem poslušali predavatelja in njima na koncu zastavljali številna vprašanja.

Ob svetovnem dnevu mokrišč, 2. februarju, pa smo razstavo postavili v prostore Univerze na Primorskem – v neposredno bližino Škocjanskega zatoka, največjega poslanega mokrišča v Sloveniji. **MA**

5//Kormorane smo šteli skupaj z ribiči

V okviru januarskega štetja vodnih ptičev smo že četrto leto zapored prezimujoče kormorane šteli skupaj z Ribiško zvezo Slovenije. Sodelovalo je 54 popisovalcev, ki so v parih – po en ribič in en ornitolog – popisali kormorane na prenočiščih. Tako RZS kot DOPPS podpirata skupno akcijo, dolgoročno pa pri reševanju problematike sodelujemo pri izdelavi strokovnih podlag za dolgoročno reševanje problematike »kormorani – ribe«.

Predstavniki obeh organizacij so se kot vsa leta skupnega štetja doslej zbrali ob sotočju Save in Ljubljance: predsednik RZS Borut Jerše, tajnik Marko Koračin in odgovorni urednik revije Ribiča Igor Holy ter član UO DOPPS Rudi Tekavčič ter ornitologa Tomaž Jančar in Primož Kmecl. **MA**

6//Upravni odbor se je sestel v Škocjanskem zatoku

Dne 14. decembra smo se člani Upravnega odbora DOPPS še zadnjič

sestali v letu 2007. Ker so se v tem letu končala dolgotrajna renaturacijska dela v NRŠZ, smo se odločili, da bomo sestankovali v baraki NRŠZ. Ob prihodu nas je pričakala ekipa Škocjanskega zatoka z Borutom Mozetičem na čelu. Pred začetkom seje nas je Borut popeljal po učni poti in nam razkazal rezervat ter opisal delo, ki je bilo tu opravljeno v zadnjih letih. Sprehod je deloval zelo blagodejno na ornitološko in naravovarstveno dušo. Zadovoljstvo, da nam je uspelo iztrgati pomembno mokrišče iz rok kapitalističnih interesov ter ga vrniti pticam in naravi, je bilo brezmejno. Brez svečanih trenutkov seveda ni šlo. Med zbranimi sta bila tudi nekdanji predsednik DOPPS g. Rudi Tekavčič in sedanjí predsednik g. Damijan Denac, kar je izkoristil Borut in na plan privlekel poseben ključ za zapornice, ki uravnavajo vodni režim v sladkovodnem delu rezervata. Tako sta oba predsednika, ki simbolizirata vse generacije DOPPS, družno odprla zapornico in spustila reko Rižano v sladkovodni del Škocjanskega zatoka. Po končani »slovesnosti« smo mimogrede opravili še s sejo in njenimi točkami. Da nismo trpeli lakote in žeje, gre zahvala ekipi Škocjanskega zatoka in g. Tekavčiču (zaradi česar se je seja malenkost zavlekla...).

Zavarovanje in vzpostavitev naravnega rezervata v Škocjanskem zatoku je zagotovo največja zmaga na področju naravovarstva v DOPPS-ovi zgodovini delovanja. Kaže nam, koliko smo močni, če delujemo skupaj kot društvo. Gotovo govorim v imenu vseh, če rečem, da nam je bilo v veliko čast imeti sejo v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok. **JF**

Letoŕnja skupščina Društva za opazovanje in proučevanje ptič Slovenije DOPPS bo potekala 8. marca 2008 v prostorih Grand hotela Union v Ljubljani.

7//Višina članarin v letu 2008

Spoštovani člani, najlepše se vam zahvaljujemo za podporo, ki smo je bili deležni v preteklem letu. Tudi tokrat lahko ob pregledu opravljenega dela potrdimo dejstvo, ki smo ga zapisali že mnogokrat: skupaj zmoremo več! Veselilo nas bo, če nam boste stali ob strani tudi v letu 2008.

Ob tem pa vam sporočamo, da je upravni odbor za leto 2008 potrdil naslednje višine članarin: polna z Acrocephalusom 34,50 EUR, polna brez Acrocephalusa 28,75 EUR, znižana z Acrocephalusom 23 EUR, znižana brez Acrocephalusa 17,25 EUR, družinska z Acrocephalusom 40,25 EUR, družinska brez Acrocephalusa 34,50 EUR, podporni člani 143,70 EUR. Obnovitvena pisma vam bomo poslali v mesecu marcu oziroma aprilu. **BV**

8//Cenejša vstopnica za arboretum Volčji Potok

Za vse člane DOPPS smo v letošnjem letu pripravili novo ugodnost in sicer pri nakupu vstopnice za obisk Arboretuma Volčji Potok. Vsi člani lahko do preklica ob predložitvi članske izkaznice za tekoče leto kupite vstopnico po ceni 4 EUR (cena redne vstopnice je 5 EUR), v času med 26.4. in 4.5.2008, ko poteka v arboretumu spomladanska razstava, pa 5 EUR (redna cena je 6 EUR). Ob tem velja še opozorilo: vstopnico s popustom lahko kupite le v vratarnici ob vhodu v park.

Če boste torej obiskali Arboretum, ne pozabite s seboj vzeti tudi vaše članske izkaznice, saj brez nje ne boste mogli uveljavljati dogovorjenega popusta. **BV**

KODEKS SLOVENSКИH ORNITOLOGOV

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in proučevalec ptič naj:

- pred vsemi interesi zastopa interese narave in varstva ptič,
- pri svojem delu in tudi sicer ne vznemirja ptič po nepotrebnem in jim ne škoduje; prav tako naj ne ogroža drugih živih bitij in narave,
- ne jemlje ptič iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu,
- bo pri fotografiranju ptič in narave obziren; ogroženih vrst naj ne slika v gnezdu,
- vestno beleži vsa opažanja in skrbi, da se podatki po beležkah ne postarajo,
- sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.

Plačaj
zame

Govorim na očkov račun

Sem Mobiuporabnica in nova storitev **Plačaj zame** mi omogoča, da kadar se nahajam v Sloveniji, gredo vsi moji pogovori z očetom na njegov račun. Še več, celo dva takšna, ki plačata klice na njuno številko, lahko imam in ju kličem tudi s praznim Mobiračunom, dokler je moja številka aktivna. Zato: Dedek, pohiti, ker me je na plakatu opazila tudi mami!

Storitev Plačaj zame je namenjena le klicem iz Slovenije. V primeru, ko se Mobiuporabnik nahaja v Sloveniji, naročnik pa gostuje v tujem omrežju se k ceni prišteje še strošek prevzetega dohodnega klica v tujem omrežju, po veljavnem ceniku za naročnike. Storitev za Mobiuporabnika vklopi naročnik Mobitel GSM/UMTS s podpisom obrazca Vloga za vklop storitve Plačaj zame. Podrobnejše informacije so na voljo v vseh Mobitelovih centrih in na brezplačni številki za Mobitelove uporabnike **041 700 700**.